

רשומות לתולדות אישים וקהלות, אגרות ומסמכים
בהוצאת מכון 'זכרון' להנצחת יהדות הונגריה
בית 'חוג חתם סופר' שיכון ה'

רח' בית יוסף 11 בני ברק - דוא"ל: A035703446@gmail.com

עלה 67

בס"ד, ג' אלול תשפ"ה

בגליון:

הרה"ק רבי מנחם מענדל הענדלס מאשוואר

בית אבותיו, תולדותיו, בנו רבי אהרן ליב מצפת, בית מדרשו וצוותו, בנו רבי יהודה אראן
מבאטור וצאצאיו, משפחות שווארצקאפ וגאלדשטיין – מהרב **יואל וויינשטאק**

לד' 'העומד לנס עמים' (א)

רבי מאיר מהרס טרעביטש ממנהיגי היהדות החרדית בהונגריה, תולדות חייו ורשימת צאצאיו
– מהרב **אריה לייבוש שטויבער**

נט הרבני הצדיק מראאב

רבי יהודה קעניג גיסו של הערוה"ב וצאצאיו, בית אבותיו - משפחות קעניג עהרנפעלד ודנציגר
מנייטרא, רבי שלמה פלעש אב"ד נייטרא – מהרב **יקותיאל יהודה טאובר**

עט ענפי משפחת שניצלר

צאצאי המשפחה לדורותיה – מאת **ש. יוסט** / רבי ברוך אב"ד קאליב וצאצאיו – מהרב **ז. ל.**
ווייס (פו) / בנו רבי גרשון מענדל וצאצאיו משפחת בארוך – מהרב **י. וויינשטאק** (פז)

צ קברי חרדים בבית החיים הניאולוגי בבודפסט (ב)

רשימה נוספת של נקברים – מאת **שאנדור באטשקאי**

צו לפני תשעים שנה (39)

לקט ידיעות מהעיתונות בשנת תרפ"ח – מהרב **שלמה יהודה הכהן שפיצר**

קב עוללות

רנ"צ ויזנר תלמיד סאנטוב – הרב **א. גרינוואלד** (קב) / רנ"צ קליין מבודפסט – הרב **ו. ראזענבערג** (קד) /
יחוס חותנו של רנ"א פיש מנאפקאר – הרב **ז. ל. ווייס** (קז) / רבי יהודה וויינבערגער מנאטשאוויץ – הרב
ש. צ. שפיצער (קט) / מכתב שאלה מרנ"א עדליס אב"ד האלאס – הרב **ז. ל. ווייס** (קיא) / הספד מכת"י על
רבני קערמענד וקיצע – הרב **ש. הס** (קיג) / מכתב מר' זעקל דייטש אחי הגורן דוד (קטז) / איגרת ממרן
הכת"ס – הרב **ש. אופמאן** (קיו) / משפחת קרויס – הרב **י. גלעד** (קיס) / זהות הכותב מקהילת שעבעש (קכא)
/ בחורים במפקד תרנ"ח בקליינווארדיין – הרב **י. וויינשטאק** (קכא)

ר' יואל וויינשטאק

קרית יואל

הרה"ק רבי מנחם מענדל הענדלס ראש חסידי אשוואר

תולדותיו וצאצאיו, בנו רבי אהרן ליב מצפת וצוואתו

הרה"ק רבי יצחק אייזיק מקאמארנא בספרו הק' 'היכל הברכה' סוף פרי' מטות כותב בזה"ל:

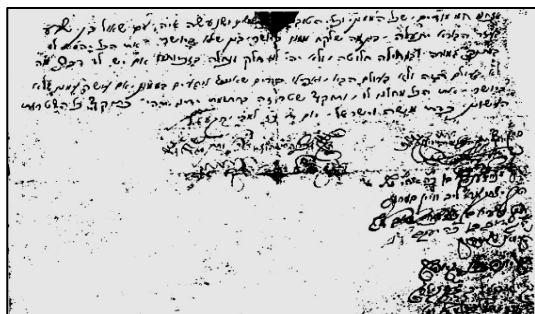
"ובילדותי בהיותי כבר עשרים ושמונה הייתי במדינת אונגה ואמרתי בסעודה שלישית כו', ובמסבה זאת הי' שם צדיקים, אחד מוהר"ר מענדל תלמיד הרב הקדוש מו"ה אייזק מקאליף, והשני לו מוהר"ר זאב וואלף תלמיד הנ"ל כו' ובפיהם הי' שגור כל כתבי האר"י על פה ממש".

הצדיק ר' מענדל שמזכיר הרה"ק מקאמארנא, ידוע שהכוונה על הצדיק המפורסם בשם ר' מענדל הענדלס זצוק"ל, ראש חסידי אשוואר, וכן כותב בפשיטות ר' משה ליב גליק בספרו 'זכור ימות עולם'.

בשורות הבאות נאריך מעט על מה שידוע לנו מתולדותיו, ואף שהנעלם מרובה על הנגלה, מ"מ אמרנו לא נמנע טוב מבעליו [ופה המקום להודות לידידי הר"ר זלמן ליב ווייס נ"י מפה, על עזרתו המרובה בחקירת והכנת המאמר].

*

הרה"ק ר' מענדל הענדלס זי"ע, נולד בסביבות שנות התק"ל לפ"ק, לאמו מרת הענדל ע"ה [כן מקובל אצל צאצאיו ששמו הי' מנחם בן הענדל, ראה בסוף ספר 'דורשין לשבח', ועל שם זה הי' נקרא בפי העולם ר' מענדל הענדלס, ויש לציין שבביה"ח העתיק בקראלי נמצאה מצבה מ'אשה החשובה וצנועה מרת הינדל בת הר' אברהם ז"ל נפטרה יום ה' כ"ח אדר תקע"ט].

והנה בשטר הסכם מאת חסידי אשוואר שחתמו לטובת הרה"ק ר' שאול מקאלוב משנת תקע"ג בעיר קראלי, [שם כתבו וחתמו לו י"ב בני החבורה, והארכתי בזה במאמרי על הרה"ק ר' שאול קאלובער זצ"ל], אחד מהחותמים בראשונה

הוא הק' מנחם מענדל בן כ"ה ארי' ז"ל, ולפי מסורת נכדי ר' שאול הרי היא חתימתו של הרה"ק ר' מענדל הענדלס [כן כותב בגליון צפונות במאמר על חסידי אשוואר, וכן מסתבר שהרי הי' מראשי החבורה, ויש רק חתימה אחת בשם מענדל, והוא מן הראשונים], ומזה יוצא מפורש ששם אביו הי' ארי' [ולא כמו שחרתו אחר המלחמה על מצבתו המחודשת שם אביו יעקב, ולכאורה

מורינא, ובכל פעם נזכר תיכף אחרי רבי יהושע פריינד (המכונה ר' יהושע קראליר). בשנת תקצ"ד נזכר ר' יהושע לבד ולא ר' מענדל, יתכן שאז עבר מקראלי לאשוואר.

החבורה הקדושה באשוואר

העיר קראלי היא העיר אשר בה נמצאה החבורה הקדושה של חסידי אשוואר תלמידי הרה"ק רבי יצחק אייזיק מקאלוב והרה"ק רבי נפתלי צבי מראפשיץ, שם דר הרה"ק ר' שאול ענגעל המכונה רבי שאול קאלובער והנהיג את בני חבורתו.

בשנת תקצ"ד ביקר הרה"ק מקאמארנא במדינת אונגארן כמו שכתב בעצמו ומובא לעיל לשונו, ושם היסב יחד עם ר' מענדל, לכאורה כבר הי' אז באשוואר. [שכן הרה"ק מקאמארנא כותב על עצמו שהי' אז בן כ"ח שנה, והרי נולד בשנת תקס"ו, והרה"ק כותב בסוף ספרו 'נדבת פי' על חסידיו מאונגארן שנתנו מעות קדימה על ספרו, שתומכים אותו זה עשרים שנה, והספר נדפס בשנת תרי"ג כהגימטריא של 'אורי וישעי' ולא ככתוב על דף השער פרט השנה 1848 למספרם, וכן ברור מכל השמות שם, נמצא שמשנת תקצ"ג היו תומכים בידו וזה מכוון לחשבון הנ"ל, אגב גם בנו ר' יודא עבר לבאטור בשנת תקצ"ב, ומתחלה הי' בקראלי, ולכאורה יש לזה שייכות לאביו].

צדקותו וקדושתו

ראה מה שכותב ר' משה ליב גליק [נכד הרב ר' מענדל גליק אב"ד קעמעטשע], עליו ועל חסידי אשוואר בספרו 'זכור ימות עולם' עמ' 37 וזה לשונו:

'דאס זענען די אשווארע חסידים פון וועלכע מיר האבן גערעדט, דער ר' מענדל

זכור	יטום	עולם
דיא אשווארער חסידים		
דער כהר"מסער רבי ר' אייזיק קאמארנער טרייבט אין זיין כפר "היכל הכרמל" פ' מטוח "א"ך ב"ן געזען אין אונגארן אין דעם יוטע אשוואר איבער שבע פרט מטוח , עס זינען דארט געזען חסידים אין דעם יוטע, צווישען זיי ר' מנדל הענדעלס , א"ך חב"ד סדר זיי געזאגט חורא אויף דעם נבון " ונזכר חלף ויזכור אש חזיתם ויזכר לה נזכר בססו " ר' חורא איז זיי געפלן געזאגן, און עס טופ חב"ד א"ך אויכגעזיגן דאס זיי אלע זינען ב"ן כהכ"י האר"י שבת ולחץ "דאס זינען ר' אשווארער חסידים פון עפלעס מיר האבן גערעדט, דער ר' מענדל הענדעלס עפלעס דער רבי האט טון זיא אלע אויכגעזיגן, ער איז געזען זייער ראש, איז אהבן אלע דעסעלעקערע, געזען איז ר' מנדל הענדעלס א טעב "דער כו"טער" און א חסידות רב חסן אלע קויפן פל"י לכבוד יום טוב האט זיך דער עולם נישט געטעלט ראנקן ב"ר ר' מנדל הענדעלס האט טיין דעם עולם קערען ס'ט שליס לכבוד יום טוב, אויז ערעפעלט דאס לענדעל , אויף ר' מנדל הענדעלס טעב שטען זיי האלענדער ערשטער "לאט גשו חלום, של נעליך טעל גרליך ב' המקום אשר אתה עומד עליו ארמח קודש ה"א" א א"ר געלעבט האט געזען זיי טעב האט מיר דאס ערעפעלט " טון דעם קאנקען מיר א באגריף האבן אהבן אהבן א אידן די אשווארער חסידים זינען געזען , " ח"א אויז זיי זינען געזאגן ר'א		

הענדעלס וועלכן דער רבי [מקאמארנא] האט פון זיי אלע אויסגעהויבן ער איז געווען זייער ראש, אים האבן אלע רעספעקטירט, געוועזן איז ר' מענדל הענדעלס א קצב און אום הושענא רבא ווען אלע קויפן פלייש לכבוד יום טוב האט זיך דער עולם נישט געשטעלט דאווענען ביז ר' מענדל הענדעלס האט שוין דעם עולם פערזען מיט פלייש לכבוד יום טוב, אזוי ערעפעלט די לעגענדע, אויף ר' מענדל

הענדעלס מצבה שטעהט די פאלגנדע ווערטער לאט לאט גשו חלום של נעליך מעל רגליך כי המקום אשר אתה עומד עליו אדמת קודש היא (א איד וועלכער האט געזען די מצבה האט מיר דאס ערעפעלט) פון דעם קאנקען מיר א באגריף האבן וואס פאר א אידן די אשווארער חסידים זענען געווען.

[תרגום (ע"י המערכת): "אלו הם חסידי אשוואר שדיברנו עליהם, רבי מנדל הנדלס, שהרבי [מקומרנא] ייחד מכולם, הוא היה מנהיגם, כולם כיבדו אותו. רבי מנדל הנדלס היה קצב, ובהושענא רבה, כשכולם קונים בשר לכבוד יום טוב, הקהל לא התפלל עד שרבי מנדל הנדלס דאג שכולם יהיה בשר לכבוד יום טוב, כך מספרת האגדה. הכתובת, על מצבתו של רבי מנדל הנדל, כתובות המילים הבאות: לאט לאט גשו הלום של נעליך מעל רגליך כי המקום אשר אתה עומד עליו אדמת קודש היא (יהודי שראה את המצבה סיפר לי זאת). מכאן נוכל לקבל מושג איזה סוג של יהודים היו חסידי אשוואר"].

ר' משה ליב ממשיך לספר שלכתחלה היו החסידים מסתופפים בצל רבם ר' אהרן קארלינער שעשה פליטה מרוסלאנד לאונגארן [הא ודאי טעות, אף שהי' מקום לומר שהכוונה לר' אהרן מזיטאמיר שמסופר עליו שבא לאונגארן לחסידי אשוואר וקאלוב כידוע, אבל לכאורה הכוונה על ר' אהרן ריישער, ואכמ"ל], ויהי כי הזקין הרב ר' אהרן וקרב קצו, שאלו אותו תלמידיו, רבי, מה יעשו אחר הסתלקותו, ענה להם שישעו לקאלוב, וממשיך שאף שקאלוב לא רחוק מאשוואר, אבל מגודל דבקותם לרבם לא ידעו מהרה"ק מקאלוב עד אז.

ביזכרונות המאור' עמ' רכ"ג כותב: א' מהחבריא ההוא הי' ר' מענדל הענדל זצ"ל, צדיק נסתר, הי' קצב, וקצב ומכר הבשר כשעיניו נתונות בסידור האריז"ל שהי' פתוח לפניו תמיד.

וכך מספר האדמו"ר מטאש זצ"ל בספר 'עבודת עבודה' פר' תרומה:

"ימיה"ר מענדל שמזכיר שם הוא הצדיק הק' ר' מנחם מענדל הענדלס זצ"ל שהי' מאריות דבני חבורתא הדין, הי' נהנה מיגיע כפו, והי' קצב, ובעת שעמד בסכיני ומחתך בשר למכור הי' מעיין בסידור האריז"ל. מנ"כ באשוואר ועל מצבתו כתוב לאט לאט אל תקרב הלום כי המקום אדמת קודש הוא".

בקובץ צפונות גליון ז' עמ' צ"ג, כתב העורך הג"ר זושא קינסטליכער זצ"ל:

"א' המפורסמים הקדושים שדרו באשוואר הי' ר' מנחם מענדל הענדלס זצ"ל, עליו מעיד כאמור בהיכל הברכה שכתבי האריז"ל היו שגורים על פיו, מקור משפחתו לא ידוע, יש הסוברים שגם הוא נמנה על משפחת פרענקל, צדיק נסתר.

באומנתו הי' קצב, וכשהי' מוכר בשר היו עיניו נתונות בסידור האריז"ל שהי' פתוח תמיד לפניו [זכרונות המאור].

עסק במלאכתו מאחורי הפרגוד כדי שלא יטרידוהו מיחודיו, וכדי שלא יזון עיניו בקונים, ויעדיף אחד על חברו, וכן שלא יכשל במראות אסורות, בהושענא רבא הי' השליח ציבור של חבורת אשוואר, כשהוא עטוף בקיטל כמנהג ש"ץ הי' עוסק באומנתו, ביחודים לפני התפלה [מסורת בע"פ].

הרה"ק ר' משולם פייש מטאש אמר פעם לאחד מצאצאיו, סע לאשוואר ותראה קצב שמחתך בשר כשהוא לבוש בקיטל" [מפי אחד מצאצאי הרה"ק מטאש. אמנם זה טעות בודאי כי

הרב מטאש לא הי' לו עדיין בנים בחיי ר' מענדל הענדלס. ואולי הי' הסיפור עם צדיק אחר, או שלא אמרו לצאצאיו רק בעצמו נסע וראה, אבל ספק גדול אצלי אם ראה כלל את ר' מענדל, כי הרב מטאש בא ללמוד מאויבערלאנד לאונגוואר ומשם לקראלי, וביום ב' אלול תר"ג כותב בעיר קראלי מכתב לרבו הר"ר אברהם יצחק וויינבערגער, כפי העולה מהמכתב שלח רבו זה בעבורו מכתב להמהר"ם א"ש לאונגוואר שתי שנים לפני כן, ובעת שליחת המכתב טרם הי' הרב מטאש באונגוואר, ובעת ההיא כבר הי' אחרי פטירת ר' מענדל הענדלס. ראה גם מה שמשופר עליו בס"פ אר משולם שבקראלי עבר פעם אצל הקלויז דחסידיים ובערה בו אש החסידות מאז והלאה והתקרב לחסידי אשוואר עד שנשא בת א' המיוחד מהחבורה ר' ישעי' דוד מטשאסאר, וכותב גם שהי' אצל הרה"ק מראזלא ונשפע מאד ממנו].

אך בספר 'האחים הקדושים מנאנאש' עמוד פ"ו כותב מה ששמע מנכדו הרה"צ ר' יעקב אלחנן גאלד :

"... מכר סחורה, והי' אצל היריד שהתקיים בנירבאטור, ופעם א' בשנה הלך לשם והקים לו אוהל למכור את סחורתו, ועל זה אמר הקדושת לוי שהקים אותו באותו הכוונות שהקימו הלויים את המשכן, ואיסתייע מילתא שבאו שורות שורות של קונים וקנו ממנו כל הסחורה, והלך לביתו, והי' די לו על כל השנה לפרנסתו".

כע"ז סיפר נכדו ר' חיים בלאקסענהיים ז"ל מליסקא, שכן שמע מרבו ר' אהרן צבי שטיינבערג מנירעדהאז שהי' איש נאמן, ובנו הי' שו"ב באשוואר (מרשימות ר' צבי יונתן שווארץ נ"י) :

"זקננו הק' מסחרו הי' בשניט סחורה, ולא הי' לו כלי למדוד כמו כל הסוחרים רק ידע בעצמו בבירור המדידה לכל אחד כמו שנצטרך, הרה"ק מבארדיטשוב בא לאשוואר להכיר אותם, והי' להם מנין מיוחד באשוואר של אנשים משלהם, היריד של הרה"ק הי' בנירבאטור, והקדושת לוי בא לבאטור לראות איך שר' מענדל מקים האהל, ואמר שמכוין הכוונות שכיונו בעת הקמת המשכן" [הרה"ק בעל קדושת לוי זי"ע הי' במדינת אונגארן לערך שנת תק"ן].

"ר' מענדל עמד שם ופניו אל הכותל, וכך מכר ומדד דרך אחוריו מגבו, וזוגתו הצדיקת לקחה המעות מן הקונים, ומאת ד' היתה זאת שלא הוצרכו לשהות שם הרבה, כי מכרו הכל בזמן קצר "אונטער איין שמע ישראל", ומזה נתפרנסו כל השנה" [דורשין לשבח עמוד פא].

וכן ב'הלכה למשה' כותב שלפי מסורת משפחה מפי ר' יוסף פרידמאן הי' ר' מענדל סוחר בבדים, ובטס המתכת שהי' בקצות קנה המדידה הי' חקוק השם הוי', ולא הי' משתמש בו עד שראה את השם מאיר.

פטירתו ומקום מנוחתו

ר' מענדל הענדלס נפטר לפני שנת תר"ב שאז כבר נולדו נכדיו שנקראו על שמו, ר' מענדל ב"ר יודא בתר"ב, ור' מענדל שווארץ בתר"ג. [ולכאורה עדיין הי' בחיים בשנת תקצ"ז בעת שנולד בנו הקודם של ר' יודא].

על מצבתו [שנעתקה בשעתו ע"י ר' משה גערבער ונדפסה בסי' צדיקים קרויים חיים', ומשם בצפונות שם] כתבו את הדברים הנוראים הידועים: לאט לאט אל תקרב הלום מהר / כי / פ"נ איש תמים בדרכיו / וצדיק במעשיו איש / מוכתר בכתר תורה ובכתר / שם טוב איש אשר מנעוריו / לא מש מאוהל של תורה / איש טוב עם ה' ועם אנשים / מו"ה מנחם מענדל...

אחר המלחמה שמו מצבה חדשה על קברו [לא ידוע לנו ע"י מי], עליה חרתו שמו מו"ה מנחם בן מו"ה יעקב [ראה מה שכתבנו לעיל], ושוב נתחדשה עם גדר מסביב ע"י נכדו ר' חיים מנחם זוסמאן ז"ל.

כידוע היו נזהרים שלא ליגש בתוך ד' אמות של המצבה,

וכמה פעמים אירעו מקרים לא טובים למי שלא נזהר בזה, וגם הגויים היו יראים לגשת סמוך לקברו, והיו מספרים נסים ונפלאות שראו שמה [דורשין לשבח' שם].

אמנם אצל נכדיו ה"י מקובל שאינם בכלל האזהרה [מפי הר"ר שלמה ביערמאן ז"ל ששמע מאמו, מובא בספר דורשין לשבח ע"ש, וכן מפי הר"ר מאיר פפקעטע ז"ל בשם זקנתו הרבנית מהאדאס ע"ה, ועוד]. וכן מסופר שהרה"ק בעל דברי יחזקאל זי"ע משינאווא נסע כמה פעמים להשתטח על ציונו הקדוש. פעם אחת ה"י שם ביחד עם הרה"צ רבי חיים פרידלאנדער בעל טל חיים מליסקא [שהי' בזוו"ש חתן ר' אברהם שווארץ נכד ר' מענדל], והטל חיים הלך סמוך להקבר, ואמר לו הרה"ק משינאווע הלא כתוב שאין רשאים לגשת, ענה הטל חיים:

"פון א זיידן האב איך נישט מורא". [מפי הר"ר חיים בלאקסענהיים מליסקא מסטעטן איילענד, בן בתו של הטל חיים].

עוד הרבה צדיקים באו על ציונו הקדוש, ביניהם הרה"ק מטאש זצ"ל, גם הרה"ק ר' שלום אליעזר'ל מראצפערט ה"י נוסע בכל צום גדלי' [אולי זה יום פטירתו] לציונו הקדוש באשוואר [דורשין לשבח'].

סמוך למצבת ר' מענדל באשוואר יש מצבת אשה בשם אסתר כשם אשת ר' מענדל, אבל

לכאורה אין זו מצבתה [כי לבנם ר' יהודה יש בת בשם אסתר שנולדה בשנת ת"ר, כמו שגרשם

בצענזוס דשנת תר"ח], וזה נוסח המצבה: 'פ"נ האשה הצנועה יראת ה' מרת אסתר בת מ' יעקב ז"ל, נפטרה ט"ו אב תרט"ז לפ"ק תנצב"ה'.

צאצאיו

1. ר' אהרן ארי' זצ"ל מצפת, נולד בקראלי לערך שנת תקנ"ז.
2. ר' יהודא אראן זצ"ל מבאטור, נולד בקראלי לערך שנת תקנ"ז.
3. בן שלישי [כי ר' ארון ליב כותב בצוואתו שירושתו מגיע לאָחיו בלשון רבים].
4. מצאצאיו, בני ר' קלמן שווארצקאפף ז"ל מראצפערט [נולד בשנת תקס"ו] וזוגתו מרת מרים לאה ע"ה [ה"ה ר' אברהם שווארץ מליסקא, ור' מענדל שווארץ מנאנאש]. כנראה היתה אמם מרת מרים לאה בתו של ר' מענדל.
5. מצאצאיו, ר' משה גאלדשטיין מבאטור, ב"ר הערש ליב ופרומט, [כעדותו של ר' משה ליב גליק], כנראה מצד אמו פרומט שהיתה בתו או בת בנו של ר' מענדל הענדלס.
6. (אולי ג"כ בתו, מרת רבקה שנולדה בשנת תקס"ח [לפי הנרשם נולדה באשוואר לבית גראס, גם על מרת מרים לאה הנ"ל נרשם שהיתה לבית גראס]. נישאת לר' שמואל זעלצער שנולד בסטרי בשנת תקס"ז. בשנת תקצ"ד עבר ר' שמואל לדור לקיש-מאדא [נירמאדא], שם הי' שוחט. בני ר' שמואל זעלצער: א) מאריא [מרים?] נולדה במאדא בשנת תקצ"ז. ב) מענדל נולד במאדא בשנת ת"ר. ג) צילי נולדה במאדא בשנת תר"ג. ד) קאטאלין [גם ר' יודא אראן נתן שם זה בתר"ז] נולדה במאדא בשנת תר"ה).

הרה"צ ר' ארון ליב מצפת בן רבי מענדל הענדלס

הרה"צ ר' אהרן ארי' המכונה ר' ארון ליב, נולד בעיר קראלי בשנת תקנ"ז [ע"פ צענזוס צפת תר"ט ותרט"ו]. נשא את מרת רבקה בת עטיא ע"ה, שנולדה בשנת תקס"ב. דר באשוואר [אולי גם בבאטור], בשנת תר"ז עלו לארץ הקודש ונתיישבו בעיה"ק צפת.

ראיתי כמה ספרים ושטרות שנמצא עליהם חתימת ידו של ר' ארון ליב, והוא חותם תמיד: 'אהרן ארי' במו"ה מנחם מענדל'.

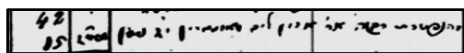

צענזוס מונטיפיורי תרט"ו צפת, ר' ארון ליב מאשוואר, 58, אשתו רבקה 62, 8 שנים לבואם לאה"ק

זוגתו מרת רבקה נפטרה בצפת ביום ט"ז ניסן שנת תרט"ז, ובצוואתו כותב: 'אשתי

ראשונה מ' רבקה בת עטי' יחלקו עבורה עשרים גרוש, וילכו על הציון והיאצ"ט

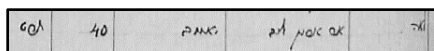
היא ט"ז ניסן. בפנקס צפת [ר' ארון לייב נזכר שם כמה פעמים] נרשם הוצאה של החברה 'מהנפטרת רבקה א"ר ארון לייב מאונגרין י"ז ניסן תרט"ז'.

מפנקס הח"ק דצפת, 'מהנפטרת רבקה א"ר ארון לייב מאונגרין י"ז ניסן תרט"ז'

אחר פטירתה נשא בזיווג שני את מ' לאה שנולדה בעיר יאנוב בשנת תקפ"ו, ועלתה לאה"ק בשנת תר"ט.

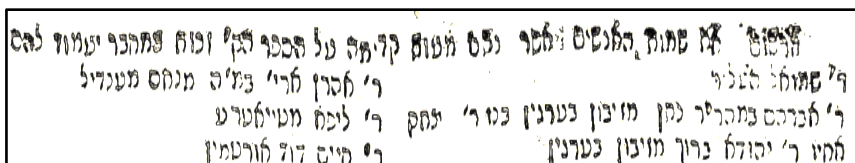
כפי הנראה מצוואתו נתגדלו אצלו שני יתומים, הראשון הוא נפתלי בן הרב ר' שמעלקא, והשני הוא חיים יוסף בנה של זוגתו השניה.

רשימות אלמנות בצפת, (מונטיפיורי) בשנת תרכ"ו, 'לאה א"ר ארון לייב, מיאנוב, בת 40, עלתה בתר"ט'

ר' ארון לייב נפטר בצפת כ"ה אייר שנת תרכ"ו לפ"ק בלי זש"ק ל"ע, ובצוואתו מזהיר לאחיו ר' יודא שיבוא ליתן חלוצה לזוגתו.

נטמן בביה"ח הישן בצפת חלקה ו', על מצבתו כתוב שהוא מאושוור אונגרין.

מעות קדימה על פרקי אבות עם פירושים שנדפס בצפת תרכ"ה

בית המדרש של ר' אהרן לייב מאונגארן

ר' ארון לייב בנה בצפת ביהמ"ד מקוה ובתים, והביהמ"ד נקבע לאנשי אונגארן, אבל בצוואתו מזהיר שיתנו מקום לכל ישראל מאיזה מקום שיהי ולא דוקא לבני אונגארן. ביהמ"ד הזה הי' נקרא על שמו 'ביהמ"ד של ר' אהרן לייב מאונגרין'.

ראה גם מה שמעתיק נ' בן מנחם בקובץ סיני (ס"ו עמ' פ"ח) מדף שנדפס בירושלים מזקן א' בצפת שכותב אודות בניי ר' אהרן לייב, וז"ל הנדפס:

איש אחד ממדינת הגר ושמו מו"ה ארון לייב מיושב באטאר [אשוואר בגליל באטור, גם אחיו ובי"א דרו שם] התאזר חיל ועורר לב נדיבים באונגארן ובנה ביהמ"ד מפואר ועוד בתים יפים ומהודרים וגם מקוה מים התקין, בתקוהו כי אלה יעמדו לזכר עולם, והישר הנ"ל פקד בצואתו אשר שם הביהמ"ד יקרא בשם אונגריש מדרש, ומהכנסת הבתים והמדרש יתחלק לעניים בכל שנה ביום יאהרציט, והתחכם להפקיד ששה אפיטרופסים, והנה זה שמונה עשרה שנים לא עלה על לב שום אדם לדעת מה יעשה מן העזבון וכו'.

בשנת תרכ"ג כתבו רבני צפת קול קורא להיהודים אשר בערי אונגארן, מאחיכם היושבים בארצות החיים, וזה תוכנו :

"מה נכבד היום כי הערה ה' רוח ממרום על מעלת הרב הישיש וכי מו"ה ארון יהודא ליב נ"י, מעשי ידיו כונונו מכון בית יקרא מקום מקדש מעט למען אחינו אנשי אונגארין, ועוד כיהודה יקום וכארי התנשא לפאר ולהדרן, ויט שכמו לעולי החובות וינטלם וינשאם, אפס לא מצא את ידיו להוסיף בו נופך ספיר כלי הקודש כאשר בכל בתי

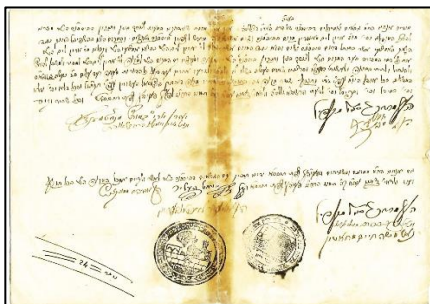
כנסיות, וגם ספרי הקודש לא נמצאים, לואת תכון שאלתנו מול פני אחינו מי לה' אלינו יקום לעזרת ה' בגבורים ליתן לכסף מוצא לחיזק בדק בית ה' איש בכרכתו יתן תרומת ה'."

חתומים על זה הרב הגאון ר' שמואל העלער, ר' יעקב משה דומ"ץ מקאסוב, ועוד כמה רבנים.

בחדש סיון תר"ס פנו מתפללי הביהמ"ד אל הבית דין בעיר צפת, ואלו דבריהם :

הנה אנחנו הח"ימ בע"ב המתפללים בביהמ"ד של המנוח הר' אהרן ליב ז"ל מאונגארין, ואנחנו מהראשונים

המתפללים בביהמ"ד הנז' מיום שנתחנך להיות בית תפלה יותר מארבעים שנה מילדותינו ועד עתה, וגם אבותינו התפללו בביהמ"ד הנז', ואבותינו ע"ה סעו למנוחות וגם שארי בע"ב הזקנים, ואותנו השאיר ה' לברכה ושם נפשינו בחיים ומתפללים במקום שהתפללו אבותינו, ואנחנו מתי מספר כי הדורות מתמעטים בעו"ה ובתי כנסיות מתרבים בין פ"י, ומעת שנתחנך הביהמ"ד הנז' אנחנו ואבותינו החזקנו את ביהמ"ד בכל הוצאות כאו"א כפי כחו ויכלתו, וכל הנמצא כעת בביהמ"ד הכל נעשה ממעות שלנו, והמנהיג והמשגיח לטובה על ביהמ"ד הנז' הוא ידידנו הק' יצחק בלאה

נ"י, ואפי' בעוד שהי' הר' אהרן ליב ז"ל בחיים חיותו, ואח"כ כשהי' המנוח הר' יודא ברוך ז"ל אשר הי' אפוטרופוס הי הראש בביהמ"ד, אפי' באותה זמן הי' כל עניני ביהמ"ד נחתכו ע"פ הרי"י הנז' והכל עשה באמת ובאמנה, וכל הכנסות הי' ע"י בלי שום תובע חשבון ממנו, כי מנעוריו ועד עתה היינו מכירים בו והי' מוחזק אצלנו לאיש כשר וישר ונאמן רוח בענין

מכירת מקום בביהמ"ד האר"י לר' ארון ליב, בחתימת ידו, חת"י הגבאים והרה"ג ר' שמואל העלער אב"ד צפת

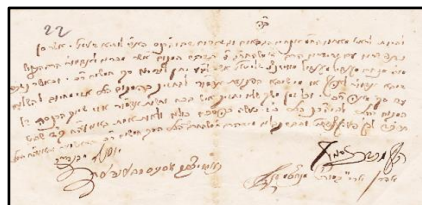
הכנסת ביהמ"ד ולא נהנה ממנה כלום, אדרבה גם הוא הוזיל מכיסו מעות בכל שנה לקנות מצות להחזיק את ביהמ"ד, וגם בשארי דברים הי' כאחד משארי בע"ב והביהמ"ד הי' עד עתה לשם ולתהלה לכבוד ולתפארת יותר משאר בתי מדרשים אשר בעיה"ק והמפורסם אינו צריך ראי'.

יען יעקב פדוס סלאוויטא עם חתימת יד ר' אהרן לייב, אחר פטירתו כותב אחד ששייך להרב המנוח והיה מונה בביהמ"ד אונגארן בצפת

וכהיום הביהמ"ד מחמת יושנו נתקלקלו החומות, ובפרט החומה אשר לצד מזרח, וגם הקאנטערי אשר הבית נשען עלי', וגם נתקלקלו קורות הרבה, וגם צריך פאלעטע חדשה ודלת וחלונות חדשים, וגם ביהכ"נ של נשים צריך תיקון, וכעת הוא ממש סכנות נפשות לכנוס

לביהמ"ד להתפלל. ואנחנו יודעים אשר הר' **אהרן לייב** ז"ל יש לו חלק שלישי בהבית אשר הר' **נפתלי בלאה** נ"י דר בתוכה, כי הר' אהרן ארי' הנז' נתן שני אלפים ג' לחלקו כי כן עלה שלישי בית כשאר, גם ר' **זאב מבא"ד** וגם אחיו ר' **חנא** יודעים מזה כי מאתם קנו הבית, והר' אהרן לייב ז"ל הניח זה ג"כ על הביהמ"ד, וכהיום כאשר הגיע הזמן אשר צריכים למעות לחזק את בדקי הביהמ"ד שלא יחרב לגמרי ח"ו לעשות נחת רוח להנשמה הק' של הר' **אaron לייב** ז"ל אשר מחשבתו היתה לשם ה' להיות לו לזכר עולם מבקשים אנחנו הח"מ את ביי"ד הצ' היינו לכופ עפ"י הדין את ר' נפתלי הנז' אשר יתן

ר' אהרן לייב חותם על שטר מכירת מקומות בביהמ"ד להרה"ק בעל צמח צדיק מוויז'ניץ כשיבוא לאה"ק - צפת כ"ד שבט תרכ"ד

השני אלפים ג' חלקו של הר' אהרן לייב ז"ל לתיקון ביהמ"ד בכדי שלא יחרב ח"ו ויהי ג"כ חיה"ש ובזיון גדול, וזה חוב מוטל על בידה"צ היינו, ובאם לאו, הסכמנו בדעתנו ונהי' מוכרחים מחמת אונס סכנת נפשות לעזוב את ביהמ"ד הנז', אבל לא נשאר בתוכו שום דבר אפי' עלה שמות, כי כל מה שנמצא בתוכו הכל שייך לנו, כי הכל נקנה במעות שלנו, כי בזמן ארבעים שנה הי'

הכנסה מאתנו יותר משלשים אלף ג', ולא נשאר רק הכותלים והגג, כי לא נוכל להכניס עצמו לסכנת נפשות, גם לא נוכל לראות גודל החורבן, והאפי"ע אין להם שום דאגה עי"ז, כי הם יושבים בפלטרין של מלכים ובית ה' חרב ואין עולה על רעיונם לעשות איזה תיקון לבית ה'.

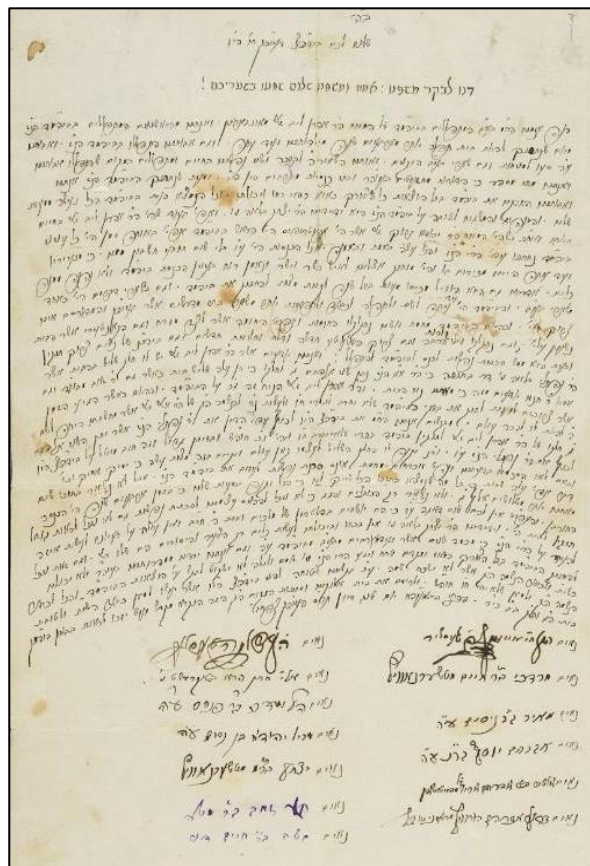
וידידנו הר' יצחק בלאה נ"י אין בכחו וביכלתו לעשות כלום, רק הצער והיסורים הם שלו ר"ל, וגם אנחנו נוכל להעיד על הר"י הנז' כי מכמה שנים אשר נעדרו רבים מבע"ב מביהמ"ד ע"ה, וגם אנחנו ירדנו ממדרגתנו בעוה"ר ולא יכולנו להחזיק הביהמ"ד בכל הצורך כמאז ומקדם, טרח ויגע הר"י הנז' יומם ולילה לא ישקוט לבקש על הוצאות הביהמ"ד והכל לכבוד השי"ת ולכבוד הנשמה הק' אשר לא ישכח שמה.

ע"כ בקשתנו שטוחה לפני בידה"צ הי"ו אשר יעשו למען כבוד השי"ת ולטובת הנשמה הק' ולמען שלא יהי ח"ו חיה"ש ולרומם את בית אלקינו ובזכות המקום הק' הזה הנקרא מקדש מעט יזכו לראות בבנין ביהמ"ק בית הג' והק' ב"ב כ"י"ר.

דברי הבעה"ח יום ט"ו"ב סיון תר"ס פניה"ק צפת"ו, הק' ח"י אייזיק טעסלער, מרדכי

ב"ר חיים מטשערנאוויץ,
מאיר ב"ר ניסים ע"ה
[קליערס], אברהם יוסף
בר"נ ע"ה, אלטר ב"ר
אברהם ארי' ז"ל
מבאטשאן, ברוך
אברהם הורוויץ
מראזניטו, הק' שלמה
טעסלער, אלי' חתן
הר"א באקרעשט נ"י,
הק' מרדכי ב"ר פנחס
ע"ה, ארי' יודא בן נסים
ע"ה, יצחק בר"מ
מטשערנאוויץ, זאב ב"ר
משה, משה ב"ר חיים

ביום י"א תמוז תר"ס,
כתבו המתפללים שטר
חדש בו מבואר שוב כל
הדברים, והם מוסיפים
שלפי הצוואה יש להם
כח למנות אפוטרופוס
וגבאי, והם ממנים
שו"ב את ר' יצחק בלוי, ועל זה חותמים :

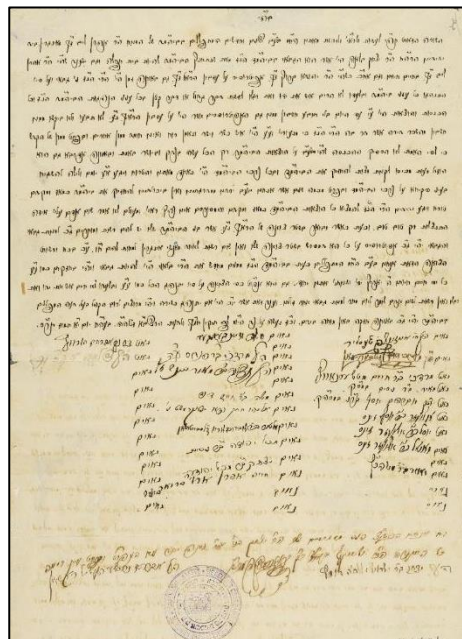
הק' ח"י אייזיק טעסלער, מרדכי זאב זילבערמאן, מרדכי ב"ר חיים מטשערנאוויץ,
מאיר ב"ר נסים, אברהם יוסף בר"נ, אליעזר ב"ר יוסף זינס, יוסל ב"ר אליעזר זינס,
מאטיל ב"ר אליעזר זינס, מאיר ב"ר משה כ"ץ, משה וויינבערגער, מרדכי ב"ר פנחס
ע"ה, משה ב"ר מאיר בינש ז"ל, משה ב"ר חיים דוד, אליהו חתן הרא באקרעשט נ"י,
אלטר ב"ר אברהם ארי' ז"ל מבאטשאן, ארי' יודא בן נסים, יצחק בן מיכל יודא,
חיים אהרן ארי' ביא.. ברוך אברהם הורוויץ, שלמה טעסלער. לאחריהם מוסיפים
הביד"צ מעיה"ק צפת שהם מסכימים למינוי ר' יצחק, בחתימת הרב ר' רפאל
זילבערמאן אב"ד, ר' אברהם יושע העשיל ראבין, ר' יצחק ב"ר ישראל דומ"ץ.

צוואת הרה"צ ר' ארון ליב מצפת

זה נוסח צוואתו של רבי אהרן ליב:

זכרון עדות בפנינו עדים הח"מ (למנון)
שאנו מונין כאן עיר צפ"תו) איך ששלח
אחריו ה"ה המופלא הישיש מו"ה
אהרן ארי' בהמנוח הרב הצדיק ר'
מנחם מענדל ז"ל ואמר לנו שבא
בימים והוא איש שלש מאד, ואין אדם
יודע עתיו ורגעיו, ע"כ בקש מאיתנו
שרוצה לסדר צוואה ולכתוב ולחתום
כמבואר בשטר זו.

וכך אמר וצוה בפנינו א"י קניתי לי
מ"ק במערה של הרב הצדיק
מאוריטש שאזכה.. שאהי עפר תחת
כפות רגלי הצדיקים אשר שם, אזי
יתנו להכולל חמש מאות גרוש גם יתנו

ד"ה גרוש עבור הציון, ועל המצבה ירשמו שמי כך פ"נ אהרן ארי' בן אסתר מאושוור,
בן הרב הצדיק מנחם מענדל מקארלי.

ולהחבורה ק' לא יתנו כלום כי כבר שלמתי להם, ובעד טבילות מקוה של האר"י ז"ל
יתנו א' רענדיל, וד' גרוש יחלוקו לעניים זקנים שלא ילכו ללות עד מ"ק תיכף אחר
הטהרה, וכך יהי החלוקה שהמחלק הצדקה יעמוד בעבר האחד ועניים יעמדו בעבר
השני ויחלקו להם לעיל מנאי.

ויבקשו רחמים עלי שלא יוליכו אותי לעולם הדמיון, אך אדרבה יוליכו אותי לפרגודא
אל הצדיקים שהייתי כרוך אליהם בחייהם, ובפרט להחבורה קדישא שהייתי עמהם
בצוואת חדא, וזכות הצדיקים יעמדו לי.

וזכות אבי מורי הצדיק הנז'.

והרב הצדיק יעקב יצחק בן מאטיל מלובלין ז"ל.

והרב הצדיק מנחם מענדל ז"ל מרומינאב.

והרב הצדיק יצחק אייזיק בן רייזיל ז"ל אבד"ק קאליב.

והרב הצדיק ר' משה ז"ל אבד"ק אוהעל.

והרב הצדיק ר' נפתלי מראפשיץ.

והצדיקים הקדושים האחד הרב הצדיק מ' צבי ז"ל מזידיטשוב.

ואחיו הרב הצדיק מ' משה מסאנבער [מסאמבור].

ואחיו הרב הצדיק מ' דוב בער ז"ל [ר' ישכר בעריש אבי הרה"ק ר' יצחק אייזיק מזידיטשוב].

והרב הצדיק מ' צבי אלימלך מדינוב.

והרב הצדיק מו"ר מ' צבי יהודא [ר' יהודא צבי] ז"ל בן רבקה אבד"ק ראזלע.

והרב הצדיק מו"ר מ' יוסף בן שאשי אבד"ק קאזיבע [ראטענבערג, חתן הרה"ק רבי צבי הירש מזידיטשוב].

והרב הצדיק מ' פנחס אלימלך ז"ל בן מיריל [מזבארוב, בן בתו של הרבי ר' אלימלך מליזענסק זי"ע].

והה"צ מו"ה שאול בן שבע ז"ל [ענגעל, ראב"ד קאלוב].

והה"צ ר' יוסף יוחנן בן מאטיל [בנעט, ראב"ד קאלוב].

זכותם יעמדו לי לעייל לפרגודא דמלכא במסילה העולה דרך בית א.

גם חמשים גרוש יחלוקו בהמעה קודם הנחתי בקבר, כמו שנחלק אחר הטהרה הנ"ל. ושלושים גרוש להח"מ שילמדו משניות מיום א' של פטירה עד סוף שנה, ואפילו אם יצטרכו ללמוד עבור אחר אזי יזכירו שמות שנינו, ויבקשו רחמים עלי כנ"ל.

גם יש בידי אלף גרוש מר' זאב ב"ר אהרן מקלאזין בערג [קלויזנבורג] זאת יהי על ג"ח

ללות בכל חודש, ויגבו בסוף חודש

כן יהי עולמית. גם אני חייב לר' **אלי' ווישיווער** [פרוכטער] אלף

גרוש אשר נתן לי שאני אעשה עם

המעות ג"ח, ואחר פטירתי יהי ביד

אחר.

גם אם יהי נשאר עוד מעות אזי

יתנו לבן הרב ר' **שמעלקי** שמו

נפתלי, ולבן זוגתי כמר **חיים יוסף**

חמשה מאות גרוש ל"א, ולא יתנו

עד אחר ב' שנים אחר החתונה

שלחם, וההכשר עד אותו זמן מה

שיהי ג"ח שייך להם. ושני הבנים

הנז' יאמר קדיש בעדי נשמות כל

השנה. גם להמנין שיתפללו שבעה

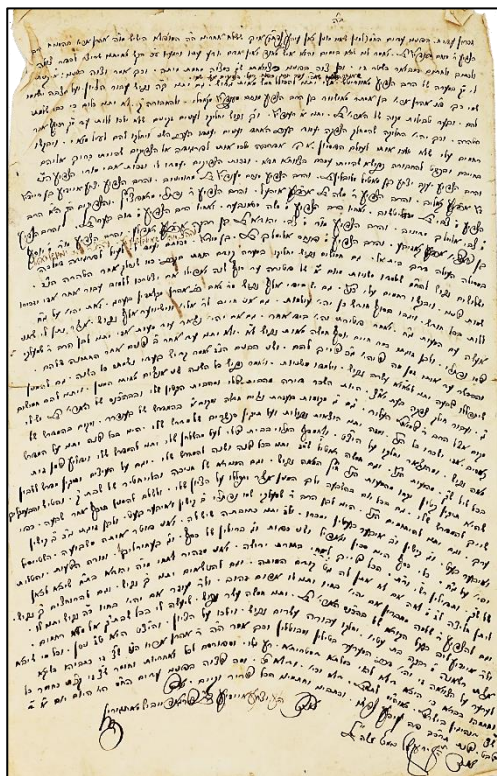
יתנו לכאו"א עשרה גרוש, וילמדו

משניות, ויאמר קדיש כל השנה שני

אנשים מאותו המנין, ויתנו להם

חמישים ג', ועבור חילוק צדקה

בעת יא"צ, היות השכר דירה

מהבית שלי ומהבית הקטון שלי ובביהכ"נ של האר"י ז"ל יש לי מקום אצל הרב ר' **שמואל העליר**, גם ג' מקומות בעזרת נשים חדשה ומקום א' בהמדרש של בענדרר, ומקום בהמדרש של קאסיב, אזי ישכרו כל הנ"ל, ומזה יתנו הוצאות גדולות ועל תיקון ספרים של מדרש שלי, הינו בכל שנה יתנו על המדרש מאה גרוש, והנשאר יחלקו על היצ"ט, ולאמפף התלוי בבית שלי לעל מהשלחן שלי יתנו להמדרש שלי וידליק שמן זית בכל ליל ש"ק, מהמעוה הנ"ל, וגם חמשה ראטיל שמ"ז יתנו בכל שנה ושנה להמדרש שלי, וגם על העיצים ותיקון מדרש ללבון שהוא תיקון קטון יקחו מהמעוה הנ"ל חוץ המאה גרוש, וגם המנורה של חנוכה והלייחטיר של שבת ק' והטיש והבענקליך שייך להמדרש שלי. גם בכל יום בהשבעה ילך המנן אשר יתפללו על הציון שלי, ולשלם להמנן תיכף אחר שבעה, כפי ערך.

וגם יתנו להיתומים הנ"ל, היינו לבן הרב ר' **שמעלקי** שמו **נפתלי** ב' קישין ואיבער בעט, ולבן זוגתי ג"כ ב' קישין ואיבער בעט, וג' קישין וב' איבער בעטין ימכרו, ולז' יתנו כתובתה שיש לה ואני פוטר אותה משבועה. השטייסיל יהי' על ג"ח, כלי כסף היינו סכין וגאפיל ושני כפות וג' ברילין של כסף וג' בעחירליך ומורה השעות, והטלית של ש"ק ותפילין רש"י ור"ת הכל שייך לַאָחִי [כך הוא נקוד בפת"ח על האל"ף ועל החי"ת] בתורת ירושה. ואני מזהיר לאחי **מו"ה יהודא** בח"ח [בחרם חמור] שיבא לכאן ליתן חליצה לז' מ' **לאה** אם לא אתן לה גט קודם המיתה.

וגם להנושאים יתנו ד' גרוש, וגם להרוחצים ד' גרוש, וגם להצדיק ר' **שלמה מחברון** [מפרימישלאן בהרה"ק ר' איציקל מקאליש] אם יהי' בחייו יתנו לו אדום זהוב, ולר' **עוזר** אם יהי' בחייו כ"ה גרוש יתנו לו, ולר' **אייזיק ליב** בעל הקורא של ביהכנ"ס האר"י ז"ל, יתנו חמשה עשר גרוש, שיעשה לי בכל שבת ק' א' מלא רחמים. אשתי ראשונה מ' **רבקה בת עטי'** יחלקו עבורה עשרים גרוש, וילכו על הציון, והיצ"ט היא ט"ז ניסן.

וכל מי שיבא לערער על הצוואה זו יהי' דברי המערער בטילין ומבוטלין, וכך אמר ה"ה ר' **אהרן ארי'** הנז' שצ' זו כתביהו בשוקא וחתמהו בברא כי היכא דלא להוי כמלתא דטמירתא, רק גלוי ומפורסם לכל, ואחריות וחומר ש"צ זו קבלתי כחומר כל ש"צ דנהיגין בישראל, באוהו"מ לתחז"ל, דלא וכו', ודלא כו', ומה שצוה בפנינו עדים הח"מ הי' היום יום א' ד' שבט שנת תרכ"ב פה עיה"ק צפת"ו, וכתבינו וחתמינו הכל שריר וקיים.

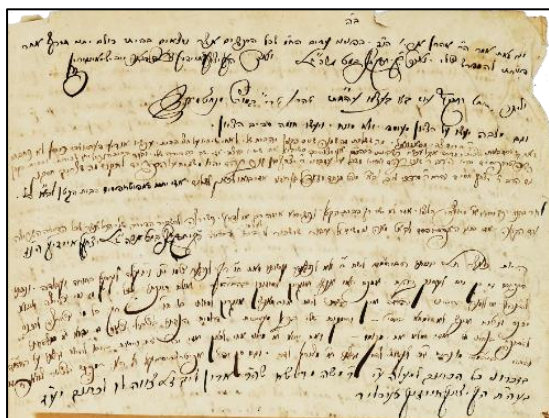
נאם **הק' יחזקאל במה' משה ז"ל** [הארטמאן]. ונאם **הק' יצחק אייזיק ב"ר שרגא פייביש מאונגירין** [טעסלער].

בעמוד ב' כתוב :

וגם זאת אמר הר' **אהרן ארי'** הנז' בפנינו עדים הח"מ שכל הספרים אשר נמצאים בביתי כולם יתנו תיכף אחר פטירתני להמדרש שלי.

נאום **הק' יחזקאל במו' משה ז"ל**. ונאום **הק' יצחק אייזיק ב"ר שרגא פייביש מאונגירין**.

וליתר שאת ותוקף ועוז בא בעצמו על החתום, **אהרן ארי' במו"ה מנחם מענדל**.
וגם המצבה יעשו על הציון מעומד ולא מונח, ויעשו חומה סביב הציון.

הר' **חיים צבי** [ווייס]
מסאזוואל [סאספאלו], מה
ששלחתי זה שמונה שנים
הקנין מהבית שלי לאחי
שיחיו על חצי הבית, עכשיו
אודיע דעתי ולבי כי לא
כתבתי זאת רק טרם בניתי
הבית המדרש, אבל עכשיו
שבנתי הבהמ"ד אני מצוה
כך, כשיבא אחי שיחי' בעצמו
אזי ישב בהדירה שלי, ובעד

הבית הגדול יתן שכירות, ובבית הקטן, האפטרופסים יהי' הרב ר' **אברהם** ואחיו מז"ב
[ר' אברהם בלוי מזיבענברג] על עזבוני, ר' **יצחק בן אברהם** יהי' משגיח על ספרים
לתקנם מה שצריך תיקון.

גם הרב ר' **יצחק חסיד** [ר' יצחק בעהם הדיין מקראלי שעלה אח"כ לאה"ק] והרב ר'
מרדכי ליב [כנראה הכוונה להגה"צ רבי מרדכי יודא לעוו אב"ד אינטערדאם] וב"א
[ובן אחי] **מנחם מענדל בן רוזא** אם יבואו לכאן לשלום אזי יתנו האפטרופסים הבית
הקטן לב"א הנ"ל לדור בחנם, וכשיבוא א' מיוצאי חלציו אזי לא ישב רק בבית הקטן,
וכשיבא איזה רב או צדיק, כשירצה להשכיר הדירה שלי הכל אשר לכל הדירה הגדולה
עם הקטנה אזי יתנו האפטרופסים לב"א מאה וחמשים ג' עבור שישכיר לו לעצמו בית
דירה.

נאו' הק' **יחזקאל במה' משה ז"ל**. **יצחק אייזיק הנז'.**

היות כאשר ת"ל בניתי הבהמ"ד לשם ד' ולא לכבודי עשיתי זאת ח"ו רק לכבוד שמו
יחי' ויתעלה לעסוק בתורה ועבודה, ונתתי הספרים גם כן שם לעסוק בהם, אמנם באו
אנשי אונגריין והחזיקו בהבימ"ד, אולם כוונתי שכל מי ומי שירצה לבוא להתפלל או
ללמוד בהבית הזה אין רשות לשום אחד מאנשי אונגריין למחות בו ח"ו רק כל מי
שירצה ליכנס יכנס ושום אינש לא ימחא בידו, והמקום שלי בכותל מערבית דרומית
הנחתי בשבילי שאם יבוא א' ממשפחתי להסתפח בנחלת ד' אזי ימלא את מקומי, ואם
יבוא א' מבני אחי לכאן אזי יהי' כח ורשות בידו להיות גבאי על הבהמ"ד, והבני
ביהמ"ד מותרים ג"כ לעשות להם גבאי א' מצורף לזה, וגם כן יהי' אפטרופסים על
כל הא דמפרש בשטר צוואה זו.

בזכרוני כל הכתוב למעלה ע"י ר' **משה מרישא** שהר' **ארון ליב** ז"ל צוה לו לכתוב. וע"ז
בעה"ח הק' **יצחק אייזיק טעסליר**.

בעמוד ג' כתוב :

אודת האפטורפסס של הצורף ר' **יעקב פרץ מדראביטש** יש מקום בבית הכנסת החדשה של נשים סמוך לביהכנ"ס האר"י ז"ל בהשיגיל באנג השני שמתחיל מצד מערב המקום הראשון שייך לעולמת לטובת נשמתו.

גם אצל הרב ר' **משה חר"ג** שלוח תשעה מאות גרוש ע"ז נתן משכנתא מקום בביהכנ"ס הנ"ל בצד דרום בהיאק השלישי מקום הראשון, מקום האחד אשר ממערב למזרח, וגם בבית המדרש החדשה הגדול אצל ביהכנ"ס האר"י ז"ל השכין המקום הנ"ל וגם בבית הכנסת של הנשים השכין מקום א' וההכנסה מן המקומות שייכם לעולמות קרן קיימת לטובת נשמתו, המשכנתות של רמ"ח מהבית המדרש הסמוך לביהכנ"ס האר"י ז"ל נתתי לו בחזרה רק המקום הנ"ל בבית הכנסת של נשים סמוך ונראה להכנ"ס האר"י ז"ל בהשיגיל באנג נשארה לעולמי עד לחלוטין לטובת נשמת הר' יעקב פרץ הנ"ל לחלק בכל יום היא"צ.

*

הרה"צ ר' יודא אראן מבאטור בן רבי מענדל הענדלס

ר' יודא [נקרא בלעז יאזשעף] אראן, נולד לערך בשנת תקנ"ז בעיר קראלי.

בצענזוס בשנת תר"ח נרשם עם אשתו מרת רוזא לבית מארטאן [אולי שם אביה מרדכי וכדומה] שנולדה בשנת תקע"ב בקראלי, והיא היתה בפשטות זוגתו השניה.

לא ידוע מי היתה זוגתו הראשונה, אבל אצל בנו ר' נפתלי צבי נרשם שנולד בתקפ"ז בטשאסאר, והוא קרא את שם בנו 'ישעי' דוד', ומזה יש לשער שבנו נקרא על שם הרה"ק ר' ישעי' דוד פרענקל מטשאסאר מגדולי חסידי אשוואר חותן הרה"ק ר' משולם פייש מטאהש.

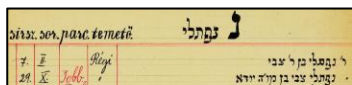
לפי מה שכותב הרב יעקב צבי כ"ץ מסאבאסלוי (הובא בקובץ עלי זכרון גליון כ"ז), ה"ר ישעי' דוד מטשאסאר חתן הרה"ק ר' מענדל הענדלס, ואם כן ה"ר יודא אראן גיסו, וכן גם שמע ר' משה ישעי' עהרנרייך נכד ר' נפתלי צבי אראן מזקנתו שהם היו קרובים להאדמו"ר מטאהש. אבל אולי ה"ר לו לר' יודא שייכות נוספת לר' ישעי' דוד ע"י זיווגו הראשון, וזה דוחק לומר שה"ר חתנו בזיוו"ר [ר' יודא הרי נולד כבר בתקנ"ז ובניו של ר' ישעי' דוד הידועים נולדו בשנות תק"ף-תקפ"ז, ואף שכבר ה"ר נשוי באמצע שנות תק"ע בודאי, שהרי בסי' פאר משולם מסופר שהרה"ק מקאלוב שנפטר בשנת תקפ"א ה"ר רגיל לבוא אל ר' ישעי' דוד לטשאסער בכל שנה ושנה].

כנזכר לעיל נולד בנו בטשאסאר בשנת תקפ"ז, אולי דר שם לזמן או ה"ר שם בעת הלידה, כי נראה שה"ר באותן הימים [לפני שעבר לבאטור] בקראלי במקום אביו, [אם מ' פרוטט הנזכרת להלן היא אכן בתו, הרי אצלה נרשם שנולדה בקראלי

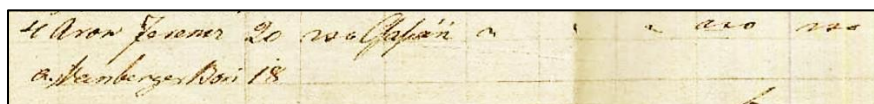
בפשטות הוא נקרא על שמו של הרה"ק רבי נפתלי צבי מראפשיץ שנפטר באותו שנה, [ידוע שחסידי אשוואר נסעו לראפשיץ אחרי פטירת הרה"ק מקאלוב, וראה בצוואת אחיו לעיל שמונה את הרה"ק בין רבותיו].

ר' נפתלי הירש נשא את מרת באר? [אולי דבורה, ששם זה נותן בנן] לבית וויינבערגער שנולדה בשנת תק"ץ.

בשנת תר"ח דר בעיר אשוואר, ונרשם אז בהצענזוס עם זוגתו, ונראה שבשנת תרט"ז הי' דר בטשאסאר [כן נרשם בלידת בנו ישע"י דוד, אם לא שנאמר שהכוונה לכפר אשוואר הסמוך, לכאורה דר חותנו באשוואר או בטשאסאר].

נפטר כאלמן בבאטור ביום כ"ו תשרי תרמ"ו בן נ"ח שנה, בפנקס הח"ק נרשם קברו: ר' נפתלי צבי בן מו"ה יודא' [רק כמה חשובים קיבלו שם התואר 'מורינו הרב'].

משפחת ר' נפתלי צבי אראן בצענזוס תר"ח באשוואר

בני ר' נפתלי הירש אראן:

1) ר' מענדל אראן [נקרא ע"ש זקינו הרה"ק ר"מ הענדלס] נולד באשוואר בתר"ז.

בפנקס ח"ק דבאטור נרשם ר' מענדל ב"ר נפתלי צבי אראן, גם יש שם מרת צירל בת ר' יוסף אשת ר' מנחם ארא, וראה להלן שגם דודו ר' מענדל אראן ב"ר יודא הי' דר בבאטור, ואם כן היו שני אנשים בשם זה במקום אחד, וצ"ע על מרת צירל אשת מי היתה, גם ספק אם ר' מענדל ב"ר יהודא נשאר לגור בארץ ישראל.

במעטריקל בבאטור רואים את ר' מענדל אראן וזוגתו צילי [כנראה צירל הזאת] לבית ראזענבערג, בנם הילד אברהם נולד שם ביום ב' תשרי תר"ס, והסנדק הי' ש"ב ר' משה גאלדשטיין מבאטור נכד ר' מענדל הענדלס, הילד נפטר ל"ע בן ג' שנים ביום י"ג אדר א' תרמ"ג.

2) ר' ישע"י דוד אראן, נולד בטשאסארי בשנת תרט"ז, ראה להלן.

2. ר' שלמה אראן, נולד בשנת תקצ"ח בבאטור [לפי הצענזוס, ולפי גיל פטירתו נולד בתקצ"ד].

נשא את רבקה שנולדה בשנת תר"ה לר' יוסף ושרה קענדעל, דר בגראסווארדיין ונפטר שם ביום י"ח תמוז תרע"ב בן ע"ו שנה. זוגתו מרת רבקה נפטרה שם ביום י"ד סיון תרצ"ג בת פ"ח שנה, להם הי' מצבה אחת שנשברה ונשאר רק החלק התחתון.

בני ר' שלמה אראן : א) מענדל. ב) אסתר. ג) יאזשעף נולד בתרל"ט נקרא כנראה ע"ש אביו. אצל פטירת מרת רבקה נרשם שיש לה ד' בנות נשואות, שמות בעליהן הם, ד) יאזשעף פאפער, ה) אקאש פאפער, ו) שאנדאר קאלמען, ז) מארטאן האלאס.

3. מרת **אסתר** [כשם אמו] נולדה בבאטור בשנת ת"ר, נישאת לר' **יודא ליב פילאפף**, נולד בנירמעדיעש, דרו ביארמע, נפטרה לפני תרנ"ג.

מבני ר' ליב פילאפף : א) מרת רבקה אשת ר' מרדכי גאלד, נפטרה בפעסט בתרע"ח בעת לידת ילד. ב) יאזשעף, נולד בבאלקאני בקיץ תרכ"א, הסנדק הי' זקינו ר' יודא אראן מבאטור. ג) ר' מנחם מענדל פילאפף, נולד ביארמע ביום ב' תשרי תרכ"ד, למד בשיבת הוניהד, נשא בשימלוי ביום ה' שבט תרנ"ב את לענקע בת עלעק מאזעש ואמה מארי העלער, דר בשימלוי, [בתו גיטל אשת אברהם קליי, נפטרה י"ג ניסן תש"ו. בתו אסתר רחמה הדסה, נולדה שם בחורף תרנ"ג, אשת יושע חיים ראטשילד, נפטרה בתש"ס. בניו התאומים יוסף דוב ויושע נולדו בתרנ"ד. בנו ליב נולד בתרס"ז]. נפטר בניו יארק ביום כ' חשוון תרפ"ט ומנ"כ בריווערסייד, זוגתו ליפשא בת אביעזר נפטרה ג' תשרי תש"ך.

4. ר' **מענדל אראן** [כשם ר' מענדל הענדלס] נולד בבאטור בשנת תר"ב. דודו ר' ארון ליב כותב בצוואתו :

יוב"א [ובן אחי] **מנחם מענדל בן רוזא** אם יבוא לכאן לשלום אזי יתנו האפוטרופסים הבית הקטן לב"א הנ"ל לדור בחנם. וכשיבוא א' מיוצאי חלציו אזי לא ישב רק בבית הקטן.

ר' מענדל ב"ר יודא אראן אכן עלה לעיה"ק צפת בשנת תרמ"ג בערך, ובהדף שנדפס בירושלים המובא לעיל, כתוב אודותיו בזה"ל :

'זה שנה תמימה [מקודם לכן כותב שזה י"ח שנה מעת שצויה ר' אהרן ליב, והוא נפטר בתרכ"ו, נמצא שהדף נדפס בתרמ"ד, ושנה לפני כן היא תרמ"ג] מתגורר פה צפת"ו בן אחיו של ר' **ארון ליב** ע"ה, ור' **מענדל מבאטאר** שמו ובלבו דימה למי חפץ דודי היקר יותר ממני, ואחרי שזכיתי לבוא לאה"ק ת"ו הלא גם אני מעניי אה"ק אשר להם פקד דודי לחלק הפרות מנחלתו, ולמי יאות ללמוד בביהמ"ד הנז' יותר ממני.

אך עם לב ר'.. לא הי' כן כי אם צוה להכות אכזריות את ר' מענדל מבאטאר בן אחיו של ר' ארון ליב וכו', והעני ר' מענדל מבאטאר מר צעק על שברו ועל המכות אשר הכהו בית אוהבו דודו ז"ל.

אך שמע נא עוד יותר בני רחימי, ר'.. עושה סעודה בכל יום יאהרציט של ר' ארון ליב ע"ה, והעני ר' מענדל מבאטאר לא היתה לו סעודת הערב באותו היום ובת טות ור'.. באכזריותו לא פנה אל צעקת הדל, וגם להתפלל ביום יאהרציט של דודו לא הניח את העני ר' מענדל ליכנס, כי בעלי הזרוע העד העידו בו ביום בואו לביהמ"ד יודיעוהו קץ

ימי חייו עכ"ל, [כמובן שאין מקבלין לה"ר מדפים כאלו חלילה, רק להוציא לענינו מפרטי ימי חייו].

5. מרת גיטל נולדה בשנת תר"ז, נישאת ביום כ"ט סיון תרכ"ג בת ט"ז שנים לר' שמואל גליק שנולד באימרגע בשנת תר"ג לאביו הרה"ג ר' מענדל גליק אב"ד קעמעטשע בן הג"ר גדלי' גליק מביקוני.

מרת גיטל בת לה' נסן		מרת גיטל בת לה' נסן	
2.	2.	4.	4.
10.	10.	10.	10.
20.	20.	20.	20.
30.	30.	30.	30.
40.	40.	40.	40.
50.	50.	50.	50.
60.	60.	60.	60.
70.	70.	70.	70.
80.	80.	80.	80.
90.	90.	90.	90.
100.	100.	100.	100.

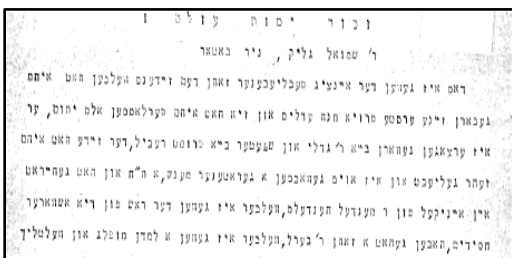
ר' שמואל דר בבאטור, משם נמצא בין החתומים בשנת תרכ"ח לספר כסא רחמים, ובתרל"ד לשו"ת אריה דבי

עילאי בהיותו בביקוני במקום זקינו הגדול, ובתרל"ו לספר חכמת הנפש ר' שמואל בהרב מנחם מענדל', ובתרל"ט לספר הר"א מגרמיזא 'שמואל בהרב מנחם', וכנראה הוא החתום בשנת תר"ס לספר הישר והטוב 'שמואל בן אדל גאלדא', ובתרמ"ט לספר פרשת מרדכי עם בנו ר' בערל, ובתרנ"ב לספר ברית כהנת עולם ח"ג, ובתרנ"ד לספר חלוקא דרבנן.

זוגתו מרת גיטל נפטרה בת כ"ג שנה ביום ט' אדר ב' תר"ל, ור' שמואל נישא אז שנית להאשה מרת פרומט ב"ר שמעון צבי ראזמאן מפאטראהא, והי' לו הרבה בנים מזיווג שני. ר' שמואל נפטר צעיר לימים בן נ' שנה בערך בשנת תרנ"ג עוד בחיי אביו הגאון, ויבך אותו אביו. הניח אחריו הרבה בנים יתומים.

וזה מה שכותב עליו שאר בשרו ר' משה ליב גליק בס' זכור ימות עולם':

"ר' שמואל גליק ניר באטאר, דאס איז געווען דער איינציג פערבליבענער זאהן דעם זיידענס וועלכן האט אים געבארן זיינע ערסטע פרויא, זי האט אים פערלאסען אלס יתום, ער איז ערצויגן געווארן ביי ר' גדלי' און שפעטער ביי פרומט רעכל, דער זיידע

האט אים זייער געליבט און איז אויסגעוואקסן א געראטענער מענטש, א תלמיד חכם, און האט געהייראט איין אייניקל פון ר' מענדל הענדעלס, וועלכער איז געווען דער ראש פון די אשווארער חסידים, האבן

געהאט א זאהן ר' בערל וועלכער איז געווען א למדן מופלג און וועלטליך גוט געלערנט, איז אויך געווען חסידיש געזאנגען, זיין מוטער האט אויך נישט מאריך ימים געווען. [תרגום חופשי (ע"י המערכת): ר' שמואל גליק מניר-באטור היה הבן היחיד שנשאר מאשתו הראשונה של הסבא [רבי מענדל גליק], היא השאירה אותו יתום, הוא התגדל על ידי [זקנו] רבי גדליה ולאחר מכן על ידי פרומט רחל, הסבא אהב אותו מאוד, הוא גדל לאיש מצליח, תלמיד חכם, ונישא לנכדתו של רבי מנדל הענדלס, שהיה ראש חסידי אשוואר. היה להם בן, רבי בערל, שהיה למדן מופלג והלך בדרכי החסידות, אמו גם לא האריכה ימים].

בני ר' שמואל גליק מזיווג ראשון :

1. ר' **דוב בערל גליק**, נולד בנירבאטור ביום י"ט אדר ב' תרכ"ד, הסנדק הי' זקינו ר' יודא אראן.

נשא את מרת אסתר בת ר' יוסף גרינפעלד מוואשאראש-נאמעני [חתן ר' בענדיט כ"ץ מביקוני חתן זקנו רבי גדלי' גליק הנ"ל] דר בנירבאטור, משם נתן מעות קדימה לספר פרשת מרדכי בשנת תרמ"ט עם אביו, ולספר צפנת פענח חדש בתר"ן, ולספר חלוקא דרבנן בשנת תרנ"ד 'דוב בער בן גיטל'. נפטר צעיר לימים, ונזכר בפנקס ח"ק דבאטור.

שאר בשרו ר' משה ליב גליק הנ"ל כותב אודותיו בזה הלשון :

"אגב וויל איך שוין ערצעלען פאר אונזער משפחה דאס דער אויבנדערמאנטער ר' מענדל הענדעלס, זיינער א זאהן האט זיך משדך געווען אין אונזער גליק משפחה, ר' שמואל גליק אויס ניער באטאר וועלכער איז געווען דעם קעמעטשער זיידענס עלטסטער זאהן, האט געהייראטעט אן אייניקל פון ר' מענדל הענדעלס, פון דער

הייראט איז געבליבן א זאהן ר' בערל גליק, וועלכער איז געווען א חסידישער איד און א למדן מופלג, דער קעמעטשער זיידע האט אים זייער ליב געהאט, האט פון אים געהאלטן אלס ירא שמים וחרד על דבר ה', יעדאך

אגב וויל איך שוין ערצעלען פאר אונזער משפחה דאס דער אויבנדערמאנטער ר' מענדל הענדעלס זינער א זאהן האט זיך משדך געווען אין אונזער גליק משפחה, ר' שמואל גליק איז ניער באטאר וועלכער איז געווען דעם קעמעטשער זיידענס עלטסטער זאהן, האט געהייראטעט אן אייניקל פון ד מענדל הענדעלס, פון דער הייראט איז געבליבען א זאהן ר' בערל גליק, וועלכער איז געווען א חסידישער איד און א למדן מופלג, דער קעמעטשער זיידע האט אים זייער ליב געהאט, האט פון אים געהאלטן אלס ירא שמים וחרד על דבר ה', יעדאך אלס חסיד איז ער אויך געווען א געלערנטער מענטש, ער איז געווען דער בוכפיהרער אין דער ניער באטארער שפירטוס פאבריק און האט מפרנס געווען זיין בני בית בכבוד גדול, אבער בעו"ה האט ער נישט מאריך ימים געווען, פריצייטיג נפטר געווארן".

אלס חסיד איז ער אויך געווען א געלערנטער מענטש, ער איז געווען דער בוכפיהרער אין דער ניער באטארער שפירטוס פאבריק און האט מפרנס געווען זיין בני בית בכבוד גדול, אבער בעו"ה האט ער נישט מאריך ימים געווען, פריצייטיג נפטר געווארן". [תרגום חופשי (ע"י המערכת) : "אגב, ברצוני כבר לספר למשפחתנו שר' מענדל הענדלס הנזכר לעיל, בנו השתדך עם משפחת גליק, ר' שמואל גליק מניר-באטור שהיה בנו הגדול של הסבא מקעמעטשע התחתן עם נכדתו, ומנישואין אלו נשאר בן ר' בערל גליק שהיה "חסידישער איד" ולמדן מופלג. הסבא מקעמעטשע מאוד אהב אותו והחזיקו כירא שמים וחרד על דבר ד'. הוא היה גם אדם מלומד, הוא היה מנהל החשבונות במפעל המשקאות החדש בניר-באטור ופרנס את משפחתו בכבוד רב, אך בעו"ה לא האריך ימים, הוא נפטר בטרם עת"].

בני ר' בערל גליק : א) רעלי נולדה בבאטור כ"א סיון תר"ן, ב) חי' גיטל [נזכור ימות עולם, כותב שמה ב' פעמים פ"א חי' גיטל ופ"א חי' ריזל] אשת ר' חיים דוב גאלדבערגער שדר אחר המלחמה במיאמי [לו ג' בנות נשואות והב' יוסף, כ"כ בזימ"ע עמוד 117], ג) ר' שמואל גליק הי"ד, ד) ר' שמעון צבי גליק הי"ד.

בני ר' ניסן דאוידאוויטש : א) מרת לאה, נולדה תר"ו, נישאת בחורף תרכ"ג בסאטמאר לר' **יצחק זאב הלוי פארקאש** מקליינווארדיין נפטר שם י"ט ניסן תרע"ו [אצל ערכו בפנקס ח"ק דסאטמאר נרשם אצל בניו ר' ליבש ווייסבערגער אולי חתנו].

ב) ר' חיים דוד דאוידאוויטש נולד בתר"ו, נפטר בן ס"ו בערב פסח תרע"ג. (ג)

קאטארינא, נולדה בקיץ תר"י. (ד) סאלי, נולדה בחורף תרי"ג. (ה) אדאלף, נולד בחורף תרט"ו, [הוא לכאורה אהרן שזכר בערכו של אביו בפנקס הח"ק]. (ו) יאקאב, נולד באביב תרי"ז, [בפנקס סאטמאר הוא נזכר פ"א בשם אברהם יעקב]. (ז) טערעז, נולדה בחורף תרי"ט. (ח) רעזי, נולדה באביב תרכ"ג. (ט) ראזי, נולדה בקיץ תרכ"ה. (י) ר' צבי, נולד באביב תרכ"ח, [נזכר בערכו של אביו בהפנקס]. (י) אסתי, נולדה בקיץ תר"ל.

ר' ישעי' דוד אראן ב"ר נפתלי צבי אראן מבאטור

ר' ישעי' דוד נולד בטשאסאר בשנת תרט"ז. בהגיעו לפרקו נשא ביום י"ג חשון תרמ"ד את מרת רבקה שנולדה בבאטור ביום כ"ד אייר תרכ"ד לר' שמעון קיימאוויטש מנירבאטור, ולזוגתו מרת חנה בת ר' יושע העשיל שפיץ משם. דר בבאטור, ומפי נכדו ר' משה ישעי' ע"ר נ"י שמעתי שזקנתו מרת רחל ב"ר ישעי' דוד אראן אמרה לו שלפני שנולדה היא, כבר נולדו לאביה ר' ישעי' דוד י"א בנים זכרים מקודם, ואחר כך הי' לו ג' בנות.

גם שמע הנ"ל מזקנתו שהם קרובי משפחה להרה"צ האדמו"ר רבי משולם פייש [האחרון] מטאהש זצ"ל, והיתה קרובה מאד להרבניית צירל אמו של הרה"צ

מטאש, ששניהן נתגדלו יחד בבאטור, וכשהי' פעם האדמו"ר מטאהש בבארא-פארק ביקשה אותו זקנתו שהיתה כבר זקנה מאד שילך עמה לבקר את הרה"צ, והלך עמה וסיפר להרה"צ שזקנתו עוד זוכרת את אמו של הרבי מימי ילדותה בבאטור, והרה"צ עמד מפניה מלוא קומתו.

ר' ישעי' דוד צוה לבניו לפני פטירתו שיטמינו אותו באשוואר, כיון שרוצה להיות סמוך לזקינו הרה"ק רבי מענדל הענדלס, וכיון שהי' זה אחר מלחמת העולם הראשונה והי' הגבול עובר אז בין אשוואר לבין באטור והי' אז יום ערב שבת, פחדו שאולי יהי' עיכוב על הגבול ולא יגיעו בחזרה לשבת, על כן רצו למנעו מזה, אבל הוא הבטיחם שיגיעו בעוד מועד וכך הוה.

נפטר ביום ז' אדר ב' תרפ"א [על מצבתו נחרת בטעות תרפ"ב שלא היתה שנה מעוברת]. על מצבתו באשוואר כתבו: 'י"נ, איש תם וישר, י"א מגזע תרשימים, פזר נתן לאביונים, כ"ה ישעי' דוד, בן מו"ה נפתלי צבי, נפטר ז' אדר שני תרפ"ב לפ"ק, תנצב"ה'.

אלמנתו נישאת אחרי פטירתו לר' ברוך פיש מקאלוב ונפטרה שם כ"ג אדר ב' תש"ד, שם נמצאת מצבתה.

בני ר' ישעי' דוד אראן:

1. בנו בכורו ר' אהרן יהודה [בלע"ז יאזשעף כזקינן] נולד ביום כ"א אב תרמ"ד, הסנדק הי' זקיננו ר' שמעון קיימאוויטש.

נשא ביום י"ז אלול תרס"ח בבאטור, את בערטה בת מארטאן ופאני קאהן, נולדה בתרמ"ט. בבאטור נמצאה מצבת בתו: יפ"נ האשה החשובה והצנועה מ' חיי' ברכה בת ר' אהרן יודא ארראן נפטרה י"ט אדר תרצ"ז תנצב"ה'.

2. הילדה דבורה, נולדה ביום ח' סיון תרמ"ו, נפטרה ביום י"ז תמוז תרמ"ו.

3. הילד נפתלי הירש [בלעז פערענץ, שנה אחרי פטירת אביו כדלעיל] נולד ביום ז' סיון תרמ"ז, נפטר כ"ח אב תרמ"ז.

4. ר' נפתלי צבי [פערענץ, נתן שם זה פעמיים] אראן נולד בבאטור ביום ו' אדר תרנ"ו.

נשא ביום י' סיון תרע"ט בוואיא את מרת מרים בת לואיס כהן [בתו חוה פאלאק מחיפה כותבת בדף-עד שאביה הי' מתווך, גם הי' לו עוד בת יג'טלי נעקדה"ש בת ט' שנים הי"ד, נולדה כנראה בעת פטירת אביה]. נפטר בבאטור צעיר לימים בן ל"ח שנה ביום ערב שבועות תרצ"ד, ומצבתו נמצאה בבאטור. בפנקס ח"ק דבאטור נרשם: ר' נפתלי הירצקא ב"ר ישעי' אראן.

5. הילד מנחם מענדל, נולד ביום י"ז אלול תרמ"ח, נפטר ביום ט"ו חשון תרנ"ד.

6. בארעק-בעלא, נולד ביום א' חשון תרנ"א. נסע לאמעריקא והגיע לפני יארק ביום ח' אדר תרע"ד, [במאניפעסט שלו נרשם שהולך לדודו ר' אהרן שטיינער בעל

החנות 'ידייטש בראדערס' ברחוב איסט הויסטאן סטריט מספר 319, ואמר לי ר' משה ישעי' ע"ר שבמשפחתו ידוע שהם קרובים למשפחת ר' ישע"לע קערעסטורער].

7. ר' חיים אראן [יענא] נולד ביום כ"ט שבט תרנ"ג, הסנדק הי' ש"ב ר' בערל גליק מבאטור, מנ"כ בבאטור.

8. שאמועל, נולד ביום י"ז אדר תרנ"ה, הסנדק הי' ר' מענדל אראן מבאטור, הילד נפטר ב' אייר תרנ"ה.

9. מרת רחל נולדה ביום ו' אייר תרנ"ח.

נישאת לר' יושע הכהן פארקאש ב"ר שלמה דוב הכהן [ב"ר מנחם זאב] מפעטניהאזא. דרו בדעברעצין ואחר המלחמה בברוקלין. נפטרה ביום ו' תשרי תשמ"ח מנו"כ בחלקת דעברעצין בביה"ח 'בית ישראל' וואדברידזש ניו דזשערזי. ר' יושע נפטר ביום כ"ו תמוז תשכ"ה, ושם מנו"כ.

בני ר' יושע פארקאש:

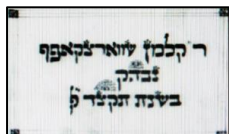
א) ר' שלמה דוב פארקאש חתן ר' דוד גראס אב"ד טאב, דר בסטעטן איילענד.
ב) בתם הבכירה מינדל. ג) בתם מרת אסתר אשת ר' יעקב עהרענרייך בן הרב ר' משה יודא אב"ד שארמאשאג בן הרה"ג ר' שלמה זלמן עהרנרייך משימלוי.
ד) הילדה איידע, נולדה ביום כ"א תמוז תרס"ב, ונפטרה.

10. מרת גיטל, נולדה ביום ב' טבת תרס"ד. אשת ר' מרדכי הכהן פארקאש ב"ר אלעזר ב"ר שלמה דוב הנ"ל. בתם מרת שיינדל אשת ר' אלי בערגער.

11. מלכה, נולדה בשנת תרס"ו, נישאת לר' משה אונגאר ב"ר יוסף שוחט בסיראק, נעקה"ש הי"ד.

ר' קלמן שווארצקאפ/שווארץ

ר' **קלונימוס שווארצקאפ** מראצפערט, נולד בשנת תקס"ו [על פי מצבתו נמצא שה"י בחשון תרנ"א בן פ"ד שנים, במעטריקל נרשם שה"י אז בן פ' שנה] **לאביו ר' יעקב אברהם** [שמו נמצא בין החותמים מראצפערט על ספר מוסדות תבל], ולאמו מרת גנענדל.

מפנקס ח"ק דראצפערט

בזיווג ראשון נשא את מרת מרים לאה לבית גראס. היא היתה לכאורה בתו של הרה"ק ר' מענדל הענדלס, כי בני ר' קלמן מזיווג ראשון היו נכדי ר' מענדל הענדלס, וכמו

שמפורש על מצבת בנו ר' אברהם שווארץ בליסקא ועוד. [לפי חשבון השנים דוחק קצת לומר שר' קלמן בעצמו ה"י בן בתו של ר' מענדל הענדלס. ואם נאמר שכן ה"י נכדו, נמצא לכאורה שכל אחיו הם נכדי ר' מענדל. לאביו ר' יעקב אברהם ה"י עוד כמה בנים, כמו ר' אלי מראצפערט, ור' אייזיק משם, ועוד כמה בנים שצריך להאריך בהם במיוחד. על משפחה זו כתב לראשונה בעלי זכרון ידידי הרב יואל ברש"י שווארץ בגליון 2].

מרת מרים לאה נפטרה בצעירותה אחרי ניסן תר"ה, [יש מצבה בראצפערט 'מרים לאה' ואח"כ א"א לקרות]. אחרי פטירתה נשא ר' קלמן [כבר בתרי"ג נזכר כסנדק עמה] את מרת דבורה בת הרה"ג ר' **נתן פייטל רייניץ** אב"ד מאד.

בפנקס ח"ק דראצפערט: 'ר' קלמן שווארצקאפ נמנה בתוך החברא קדישא בשנת תקצ"ד. ברשימת נותני מעות קדימה של ספה"ק נדבת פי בתרי"ג להרה"ק מקאמארנא כותב: 'ראצפערדא, ידידי! קלונימוס בן גינענדיל', ובספרו זוהר חי בתרמ"א: 'הרב ר' קלמן שווארצקאפ בן גנענדיל'. ר' קלמן

נזכר גם במעות קדימה לספה"ק נזיר ה' מהרבי ר' שמעלקא בשנת תרכ"ט ר' קלמן ברי"א ז"ל.

ר' קלמן נפטר בראצפערט זקן בן פ"ד שנה ביום כ"ד חשון תרנ"א. על מצבתו כתוב: 'פ"נ, חד מן קשישאי אשר הי' תפארת לעיר מושבם, הרבני החסיד מהו' **קלנימוס** בן מהו' יעקב אברהם, נפטר בש"ט בן פ"ד שנים ביום כ"ד חשון תרנ"א לפ"ק, תנצבה'

בני ר' קלמן שווארצקאף מזיווג ראשון:

1. ר' **אברהם שווארץ** [על שם אביו], נולד בשנת תקפ"ז, ראה להלן עליו.

2. ר' **מנחם מענדל שווארץ** [על שם הרה"ק ר' מענדל הענדלס] נולד בשנת תר"ד לערך,

נשא את מרת רחל בת ר' שלמה שפיטצער מנאנאש [ב"ר ישכר בער מבאניהאד, זוגי לאה ב"ר נחמן מאנטאג מנכדי בעל אור החכמה]. דר בנאנאש, משם חותם בתרמ"א לספה"ק זוהר חי מהרה"ק מקאמארנא, ר' מענדל שווארצקאף בן מרים לאה.

נפטר ביום י"ב טבת תרס"ה ומנו"כ בנאנאש [ראה עוד עליו בספר 'דורשין לשבח']. זו רחל נפטרה בנאנאש ביום ד' ניסן תרס"ז.

בני ר' מענדל שווארץ: (א) מרת מרים לאה אשת ר' יחיאל מאיר [מיכל] כ"ץ ב"ר אורי צבי. ר' מיכל נפטר ביום כ"ו טבת, זוגתו נפטרה ביום ד' חשון. (ב) מרת אסתר נולדה בנאנאש ביום י"ג אדר תרכ"ו, אשת ר' חיים בירמאן מסעמיהאלי ב"ר יעקב. ר' חיים נפטר ביום כ"ג טבת, זוגתו נפטרה ביום י"ז אדר. (ג) ר' שלמה שווארץ, נולד בשנת תרל"ב בנאנאש, נשא את מרת טשארנא שנולדה תרל"ח לר' ישראל ישכר הילמאן מבישטינא וזו זעלדא, דר בבישטינא. ר' שלמה וזוגתו נעקדה"ש הי"ד. (ד) אהרן, נולד בתרכ"ח ונפטר בתרכ"ט. (ה) שרה, נולדה בתרל"ו. (ו) רעזי, נולדה בתרל"ג.

בני ר' חיים בירמאן ח"ר מענדל: (א) ר' שלמה בירמאן מנאנאש, נולד בשנת תרמ"ו, נשא את מרת רבקה בת דודו ר' מיכל כ"ץ, נפטר ביום י"ב סיון תשכ"ב, זוגתו נפטרה ביום י' אדר ב' תשל"ו. נדפס ממנו ס' דורשין לשבח [בניהם: ר' יעקב יודא (אבי ר' אברהם מאיר מבארא פארק, ראה 'זכרון קודש' קאמארנא דף של"ה), מ' רחל אשת ר' דניאל אברהם זוסמאן סופר, (אבי ר' חיים מנחם שחידש מצבת הרה"ק ר' מענדל הענדלס), נפטרה ז' אייר תשס"ח בטאהש, מ' גענדל אשת ר' משה יודא בערקאוויטש ב"ר יוסף יוזפא, נפטרה ז' אב תשי"ע מני"כ בחלקת קלויזנבורג לאנג איילענד, ומ' חנה אשת ר' שמואל בערקאוויטש אחי ר' משה יודא הנ"ל, נפטר כ' אדר תשנ"ט, זוגי נפ' כ"א טבת תשל"ז. שאר בני

ר' שלמה שנעקה"ש אברהם, אורי צבי, שלום קלמן]. ב) מרת לאה אשת ר' שרגא פייבל גאלד מסעמיהאלי, נולד באילק ביום ט' שבט תרמ"ח לר' חיים דוב [ב"ר ישראל איסר (וזוגתו מרת ניחה לבית פרענקל מהאדאס) ב"ר חיים דוב גאלד מאילק], ולאמו מרת

אסתר ב"ר שרגא פייבל גאטליב. [בנם ר' יעקב אלחנן גאלד רב דקהל חסידי אשוואר נפטר ביום ג' אדר תשע"ז].

בני ר' שלמה שווארץ ב"ר מענדל: א) פרידא נולדה תרנ"ח, אשת איזידאר קרויס. ב) ר' קלמן מבישטינא, נולד תרנ"ט, נשא את מרת טובא ב"ר בצלאל. ג) ר' יעקב משם, נולד תרס"ב. ד) מלכה, נולדה תרס"ד, אשת מארקוס פריעד, כנראה בזוו"ש אשת ערנא קליין בקווי"ד. ה) לינא, נולדה תרס"ו, אשת ר' אלכסנדר גאטדינער מדעברעצין שנולד בנאנאש. ו) רחל, נולדה תרס"ט, אשת הנ"ל בזוו"ש. ז) אסתר, נולדה

תרע"א, אשת ר' דוב בערל בערקאוויטש שנולד בבערעגסאז. ח) עמיל, נולד תרס"ג. ט) זאלטאן, נולד תרע"ח. י) מרים, נולדה תרפ"א, אשת ר' משה צבי וואלדמאן ברמת גן (ב"ר אברהם מבני ברק). יא) יצחק, גר בקרית אונו.

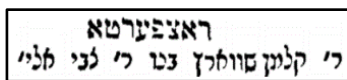
3. הילדה **שרה**, נולדה בשנת תר"ג, ונפטרה בת שנתיים באביב תר"ה.

4. **הענדל** [ע"ש אם ר' מענדל הענדל'ס] נולדה בראצפערט ביום ג' ניסן תר"ה.

בני ר' קלמן שווארצקאף מזיווג שני:

5. מרת בריינדל, נולדה בשנת תרי"ב לערך. נישאת להר"ר **מאיר פרענקל מב"ח** בן הרה"ק ר' שמואל קאמאדער אב"ד דאראג, בזיווגו הראשון. נפטרה בראצפערט ביום י"ד אדר א' תרל"ח בת כ"ה שנה בלבד ושם מנו"כ. על מצבתה: 'בריינדל ב"ר קלונימוס קלמן'. בעלה ר' מאיר נשא אחרי

פטירתה בזיווג שנית את מרת ריזל בת ר' יואל זוסמאן ענגעל מנאנאש.

בספה"ק הישר והטוב תר"ס

6. **ר' צבי אלי' שווארץ**, נולד ביום ט' חשון תרט"ו, נפטר בליל שמיני עצרת תרפ"ד

ומנו"כ בראצפערט. נזכר במעות קדימה לספה"ק הישר והטוב יחד עם אביו ר' קלמן.

7. **ר' יחיאל שווארץ**, נשא ביום ז' אלול תרמ"ב, את יולעשקה בת פנקס כ"ץ ומארי פריעד. נסע לאמעריקא. "ידידי ה"ה הרבני הנגיד המפורסם לשבח" נזכר במכתב רבי אליעזר צבי מקאמארנא זי"ע.

8. מרת חי' נישאת ביום י"ט שבט תרמ"ג להרב ר' **נתנאל הכהן פריעד** דיין בראצפערט [ראה עליו בעלי זכרון גליון 1]. מבניהם: ר' קלמן פריעד, נולד י"ח אלול תרנ"א דיין בראצפערט, פאני נולדה ל' תשרי תרנ"ד.
9. מרים לאה [כשם אשתו הראשונה] נולדה ביום כ"ו ניסן תרכ"ד.

18	2	מרים Mari Levi	דבורה Dorah Rabin	דבורה Debra	חנה Hana	חנה Hana	חנה Hana
----	---	----------------------	-------------------------	----------------	-------------	-------------	-------------

10. ר' **נתן פייטל שווארץ**, נולד בשנת תרכ"ו, נשא בנאנאש ביום ז' טבת תרנ"ג את מרת מרים בת ר' נפתלי יעקב קליין מנאנאש ואמה מרת חנה לבית גליקליך.
11. מרת גנענדל אשת ר' **משה ישעי' שווארץ** מעטשעד בזיווגו השני, [ממנו ילדה ד' בנות: מרת רחל א"ר שרגא פייבל ווייס. מרת שרה א"ר אליעזר קאין. מרת רבקה א"ר חיים ווייס. מרת פיגא א"ר שמעון בערגער. ראה 'ויתילדו על משפחותם' - מנכדו רש"י פרידמאן, בני ברק תשס"ד].

רבי אברהם שווארץ מליסקא בן ר' קלמן מראצפערט

ר' אברהם נולד בראצפערט בשנת תקפ"ז, נשא את מרת זלאטא בת הרה"ק ר' צבי הירש מליסקא. דר במקום חותנו בליסקא.

בנו ר' שלום סיפר שאביו התפלל אצל ציון זקינו ר' מענדל הענדלס שיזכה לזיווג הגון, וכשחזר לביתו בא שליח מיוחד מהרה"ק מליסקא לר' קלמן אביו שרוצה להשתדך עמו, ר' קלמן נסע לליסקא עם בנו והרה"ק גמר השידוך, ור' קלמן שאל את הרה"ק בתמיהה שלא דיבר עם הבחור ולא בחן אותו כנהוג, ענה אותו הרה"ק וכי כבודו לא יודע מי הוא השדכן, ה"ה זקנו הרה"ק ר' מענדל שהי' אצלי ואמר לי "איך האב איין אייניקל וואס איז ראוי ביי אייך צו ווערן אן איידעם", ע"כ לא הי' נצרך לי עוד לבחנו.

אחר פטירת זוגתו, נשא בזיווג שני את מרת שרה נכדת ר' זאב פרישמאן [צעקעווער] אחי הרה"ק מליסקא. היא נפטרה ביום כ"ה תמוז תר"ף בליסקא.

נפטר בליל ערב שבת קודש כ"ו טבת תרע"ב ומנו"כ בליסקא. על מצבתו כתוב: 'פ"נ הרב הצדיק החסיד המקובל מו"ה **אברהם** ז"ל בן הרב החו"ב מו"ה קלונמס ז"ל, נכד **הרב הקדוש מו"ה מענדל הענדלס** זללה"ה, חתנא דבי נשיאה **הרב הגאון הקדוש מו"ה צבי זללה"ה** אב"ד דפה, אדם גדול בתורה בקדושה וטהרה עבד עבודה וכו'.

בני ר' אברהם שווארץ מזיווג ראשון : (א) מרת מרים לאה [כשם אמו] נולדה ביום כ' סיון תרי"ח, אשת הרה"ג רבי חיים פרידלאנדער אב"ד ליסקא בעל הטל חיים בזיווג שני שלו. נפטרה בת נ"ד שנים ביום י"ז כסלו תרע"ג. (ב) איגנאץ, נולד ביום י"א אייר תר"ך. (ג) ח' שרה, נולדה ביום א' שבט תרכ"ד, נישאת ביום ט"ז אלול תרמ"ג לר' אהרן יוסף רייך מהאדהאז. (ד) מענדל, נולד ביום כ"ד טבת תרכ"ו.

בני ר' אברהם שווארץ מזיווג שני : (ה) ר' הירש שווארץ, אדמו"ר במישקאלץ. (ו) קעטי, נולדה ביום ג' שבט תרמ"ד. (ז) ר' חיים שווארץ, מרביץ תורה במישקאלץ, חתן הג"ר משה קליין בן הגאון רבי שמעלקא קליין מסעליש זצוק"ל [בנו ר' משה חתן הגה"צ מטערצאל]. (ח) ר' זאב שווארץ הי"ד. (ט) ר' קלמן שווארץ, מרביץ תורה בנתני' ושם מנו"כ. (י) ר' אליעזר שווארץ, נפטר בפעסט ביום הושענא רבא. (יא) ר' משה שווארץ. (יב) ר' שלום שווארץ בברוקלין. (יג) חתנו ר' שמעון זימלעל דימאנט. (יד) חתנו ר' דוד אלימלך ראטענבערג. (טו) חתנו ר' אליעזר קליין.

ר' הירש ליב גאלדשטיין מפאבינהאז

אחד מצאצאי ר' מענדל הענדלס הי' ר' משה גאלדשטיין שהי' דר בבאטור ואחר כך בניו יארק, כן מעיד ר' משה ליב גליק הנ"ל בספרו 'זכור ימות עולם :

'די אנגעהעריגקייט צו דער משפחה ר' מענדל הענדלעס, האט מיר ערצעלט ר' משה גאלדשטיין ע"ה, וועלכער איז געווען אן אייניקל פון ר' מענדל הענדלעס, דער ר' משה

ערב אן אייניקל, דיא אונטערזיכט צו דער משפחה ר' מענדל הענדלעס האט מיר ערצעהלט ר' משה גאלדשטיין ע"ה, וועלכער איז געווען אן אייניקל פון ר' מענדל הענדלעס, דער ר' משה גאלדשטיין איז הי"ד געווען אין אמעריקא לאנגע יארן און געווען א חבר נכבד ב"א אונזער חברה ע"פ ח"ט א"א."

גאלדשטיין איז היער געווען אין אמעריקא לאנגע יאהרען, איז געווען א חבר נכבד ביי אונזער חברה ע"פ חיים. [תרגום: על השייכות של ר' מענדל הענדלס

למשפחה סיפר לי ר' משה גאלדשטיין ע"ה שהיה נכד ר' מענדל הענדלס. ר' משה גאלדשטיין זה היה כאן באמריקא שנים רבות והיה חבר נכבד בחברתנו 'עץ חיים'.

ר' משה הי' בנו של ר' **הירש ליב גאלדשטיין**, ושל זוגתו מרת פרומט [ע"פ רשימת נישואיו ועוד ורשימות מעות קדימה]. על מצבות בני ר' הירש ליב גאלדשטיין כתבו את שם אביהם ר' צבי גור [לכאורה ע"ש גור ארי' יודא שפירוש ליב].

במעטריקל רואים שר' הירש ליב דר בפאביאנהאז הסמוך לאשוואר, ובניו נולדו שם. בצענזוס תר"ח בפאבינהאז נמצא משפחת ר' הירש ליב, שמו בלע"ז פערענץ לעבלי, נולד בקראלי בשנת תקע"ח, אשתו פרידעריקע [פרומט] לבית מאנדעל [כרגיל נרשמו אז ע"ש האב, ולכאורה נראה מזה ששם אביה מענדל או עכ"פ שם אבי המשפחה, דהיינו אבי אביה] נולדה בשנת תקפ"א. בלידת בנם איזידאר שנולד

בתרי"א בפאביאנהאז [שנרשם בשנת תרנ"א], נרשם שאמו מרת פרומט היתה לבית קיש [קליין].

לעיל כתבתי שמי' פרומט שנשאת כאלמנה בסאטמאר בתרל"ב, היתה לכאורה בת ר' יודא אראן מבאטור, ויש לשער שהיא שנשאת מקודם לר' הירש ליב גאלדשטיין.

בני ר' הירש ליב גאלדשטיין:

1. פיגא, נולדה בשנת ת"ר.
2. מאריא, נולדה בשנת תר"ב.
3. מארטאן, נולד בשנת תר"ד [ע"פ צענוס תר"ח. יש רשימת נישואין בסאטמאר בתרל"ה, החתן מארטאן גאלדשטיין יליד באלקאן תר"ה, גם על בנם ר' משה נרשם פעם אחת שנולד שם, ומכוון לההשערה שאמו פרומט נישאת בסאטמאר בתרל"ב].
4. ר' משה גאלדשטיין, נולד בפאביאנהאז ביום כ"ו תשרי תר"ד [לפי צענוס תר"ח נולד בשנת תר"ו].

נשא בכפר בירי [גליל באלקאן] ביום כ"ב חשוון תרכ"ט, בן כ"ד שנה, את מרת פערל שנולדה בגעמזשע בשנת תר"ח לר' יצחק משה פרייפעלד ואמה לאנע בילא [מצבותיהם נמצאות בקאלוב]. המסד"ק הי' הרב ר' יושע ברוך רייניטץ אב"ד באלקאן.

ר' משה דר בבאטור שם נולד לו כמה בנים. מבאטור נתן מעות קדימה לתהלים ע"פ תפלה למשה בשנת תר"ס, 'משה בן פרומט'.

אחר כך נסע לאמעריקא והגיע לניו יארק ביום י"ח סיון תרנ"ו, ושם נולדו לו עוד ב' בנים. מתחלה דר באיסט סייד, אחר

כך התיישב בברוקלין, והי' חבר נכבד בקהלת 'עץ חיים' בבארא-פארק שנים רבות. בסוף ימיו כשהי' אלמן דר אצל בתו מרת ראטה באדרעס 905 Lafayette, שגידלה גם את אחותה היתומה.

ר' משה נפטר זקן בן פ"ח שנה ביום ב' סיון תרצ"א ונטמן בחלקת 'עץ חיים' בביה"ח 'מאונט ציון'. סמוך לו נטמנה גם זוגתו שנפטרה ביום ערב ראש חודש סיון תרס"ו בת ס"א שנה, וגם אחותו מרת אסתר.

בני ר' משה גאלדשטיין :

א) שאמו [שמואל] (קאלדאר), נולד בבאטור ביום כ"ו אב תר"ל. ב) לעפאלד/פאל [הערש ליב] (קאלדאר), נולד בבאטור ביום ב' טבת תרל"ג, נשא אשה בסעגדין. ג) מענדל, נולד בבאטור ביום א' אייר תרל"ה. ד) יאזעף [יודא?] (קאלדאר), נולד בחורף תרל"ז בבאטור, נשא אשה בסעגדין בשנת תר"ס ונרשם אז כי אביו ר' משה דר בניו יארק ברחוב עוועניו סי מספר 59. חזר לשם אחר המלחמה. ה) אדאלף, נולד בבאטור ביום ב' תשרי תרמ"א. ו) עטל [בנישואיה שמה עללא], נולדה בבאטור [ברישוב נישואיה כתוב שנולדה בסעגדין] ביום א' ניסן תרמ"ב, [בביאתה לאמערקא בתרנ"ו נרשמה שנולדה בתרל"ט, ובנישואיה נרשם שנולדה בתרמ"ו]. נישאת בתרס"ו לווייליאם בן נאטאן קארן ואמו פאני בלאך, דרה אז ברחוב פלעטבוש בברוקלין, נפטרה ביום י"ח ניסן תרצ"ד, נטמנה בביה"ח ביוניאן פילד. ז) לענקא/העלען [אילאנע], נולדה בבאטור ביום י"ז אלול תרמ"ג, אשת איזידאר/שאמועל ראטה. ח) קלמן, נולד בבאטור ביום ט' אלול תרמ"ה, נפטר תרמ"ו, נרשם גם בשם יאהאנא? ט) יאנאש/דזשעק/אסקאר [יעקב], נולד בבאטור ביום י"ג טבת תרמ"ח, הי' עורך דין בקאליפארניע, שאר המשפחה דרו כולם בניו יארק. י) שרה, נולדה בבאטור ביום ב' כסלו תרנ"א, נשאת לדזשעק העלפער. יא) איזשא [שלום], נולד בבאטור ביום ו' סיון תרנ"ב. נפטר בשנת תרנ"ד. יב) סאדי, נולדה תרנ"ד.

5. איזידאר, נולד בפאביאנהאז ביום ח' סיון תרי"א, הסנדק הי' ר' אברהם קליין משם.

6. אולי גם וואלף [פארקאש], נולד בבאטור ביום כ"ג שבט תרי"ז, לידתו נרשמה בשנת תרמ"ט, שם הוריו: ליב גאלדשטיין יליד קראלי ופעפי קליין לידת באלקאן.

7. מרת אסתר, נולדה בפאביאנהאז ביום ד' כסלו תרכ"ו [לפי רשימת פטירתה, בעלה רשם מקום לידתה ברישומים בני"ן].

נישאת לר' יואל צבי שווארץ שנולד לר' יוסף בנירמעדיעש ביום כ"ח אייר תר"י, [בפטירתו נרשם שנולד כ' אייר תרי"ז], א' מהעדים על האזרחות שלו בשנת תרע"ב הוא בנו העררי שווארץ קצב בניו יארק.

הי' מלמד תינוקות, דר בניר-בעלטעק, אח"כ בער-ענדרעד הסמוך לקראלי, אח"כ בסאטמאר, משם נסע לאמערקא והגיע לניו יארק ביום כ"ב אלול תרס"ג, דר ב-623 איסט 6 בניו יארק, אח"כ דר ב-325 איסט 21.

מרת אסתר נפטרה ביום כ"ז סיון תרפ"ד בת נ"ט שנה, ונטמנה סמוך לאחיה ר' משה גאלדשטיין בביה"ח 'מאונט ציון' בחלקת 'עץ חיים'. בעלה ר' יואל צבי נפטר ביום כ"ח ניסן תרפ"ו, נטמן סמוך לאשתו הנ"ל.

בני ר' יואל צבי שווארץ :

א) אידע, נולדה ביום י"א כסלו תרל"ט, אשת אדאלף ברודערמאן.

ב) יאזשעף [אולי יוסף ע"ש אביו], נולד ביום כ"ד כסלו תרמ"ו, בא לאמעריקא ביום כ"ג אדר תרס"ד.

ג) בערטא, נולדה ביום ג' אייר תר"ס.

ד) פאני [כנראה שמה פרומט, וממש אז נפטרה מ' פרומט הנ"ל בסאטמאר, שכפי השערתינו היתה אמה], נולדה ביום כ"ג אדר תרמ"ב. נישאת בניו יארק ביום ביום י"ז סיון תרס"ט לר' אייזק הירש בן ר' יעקב גאלדשטיין שהי' דר בפיליש ובקאלא שעמיען ואח"כ באמעריקא [יתכן שר' יעקב זה הי' ממשפחת ר' הירש ליב גאלדשטיין, הוא חותם על מסמך שלו בניו יארק אצל השלטון, וגם השתדך עמו. הוריו היו ר' צבי גאלדשטיין מפיליש והאני שווארץ, זוגתו זאלי ראזענוואסער הי' מבעלטעק, אבל הוא קרא את בנו אייזק הירש ולא הירש ליב], להם בתר"ע תינוקות בת פחות משנה בשם האנא.

ה) פעפי/פאולין, נולדה בבאטור ביום י"ט ניסן תרמ"ז [בתעודת האזרחות רשום ה' שבט תרמ"ז, בפטירתה י' תשרי תרמ"ט], נישאת לפרעד רעדלאווער, נפטרה בת נ' י"ג סיון תרצ"ט, נטמנה בסידער פארק ניו דזשערזי.

ו) גיצא, נולדה בבאטור ביום ג' ניסן תרמ"ט [בתעודת האזרחות נרשם לידתה יום ז' כסלו תרמ"ט], אשת לואיס קאהן. נפטרה בת מ"ג שנה ביום י"ז תמוז תרצ"ד, נטמנה במאונט העבראן.

ז) הערי, נולד ביום י"ד טבת תרנ"א. נפטר ביום י"ז סיון תרס"ט.

ח) סערינע, נולד בערענדרעד ביום י"ב אלול תרנ"ב.

ט) טשארלס, נולד ביום ל' ניסן תרנ"ד.

8. אולי פעפי גאלדשטיין מפאביאנהאז, אשת מאריץ קליין יליד ניר טשאהאי הסמוכה, דרו בפאביאנהאז.

הרב אריה לייבוש שטויבער

ברוקלין

'העומד לנס עמים' (א)

תולדות חייו ופעליו של רבי מאיר מהרם טרעביטש ממנהיגי היהדות החרדית בארץ הגר נתבקשתי מאת ידידי הרה"ג המו"מ רבי מרדכי שלמה גאלדבערגער שליט"א, לברר מקור מחצבתו וקורות חייו של זקינו הגדול, הרבני החסיד המפורסם, גדול בתורה ולוחם מלחמות ה' שכל גדולי ישראל סמכו ידיהם עליו, ה"ה הרבני הגאון רבי מאיר המכונה **מהרם טרעביטש** זצ"ל מאויבן-ישן, שהיה תלמיד החת"ס, ואשר שמו מוזכר בסילודין ברושמי רשימות קורות והתייסדות הארטאדאקסיע, הוא הגבר שעמד בנאמנות בראשות **חבורת שומרי הדת**, ויסד ושכלל ארגון הארטאדאקסיע שהציל את יהדות אונגארן מידי הקמים עליה. תשוח"ח לו על הענקת חומר רב ועזרה מרובה לכל אורך דרך עריכת המאמר. בפרק הנוכחי כתבנו את עיקרי תולדות חייו ורשימת צאצאיו. בפרק הבא בעז"ה נתאר את פעליו הרבים ואת מלחמתו להעמדת הדת על תילה בארץ הגר.

לידתו

רבי מאיר מהרם טרעביטש זצ"ל

מוה"ר מאיר זצ"ל המכונה **מהרם** (כן מופיע שמו על מצבתו, וככה גם נרשם במאטריקל אצל נכדיו נושאי שמו. וראה נחלת שבעה בסימן מו שכתב בשם זכרון משה: "**מאיר המכונה מהרם**". והוסיף וכתב: ושמעתי מזקן חכם אחד, שכל מהרם נקראים על שם מהר"מ מרוטנבורג, שכולם הם ממשפחתו ונקראים **מהרם**, ועולין לספר תורה בשם **מאיר**), נולד לערך שנת תקע"ד [1813 למספ'] בעיר **לאשברין** (לושברין, לובאש-בערען (Lovasberény), לאביו מו"ה **שמעון** ז"ל, ולאמו מרת **צירל** לבית **בלום**.

אין אתנו כעת ידיעות נוספות על משפחתו. ובדברי מוה"ר אברהם שמואל בנימין סופר ז"ל (כתב זאת זכרון (עמוד 267) כתוב שהוא "ממשפחה רמה ומפורסמת". בביה"ח בלאשברין נמצא כמה מציבות למשפחת **בלום**, אודותם נאריך במאמר מיוחד (הנספח לפרק הבא).

בחרותו

במעלליו יתנכר נער, כבר בימי שחר נעוריו חשקה נפשו בעיון התורה, ובילה ימיו לצלול במים אדירים ללבן בסוגיות עמוקות בש"ס ופוסקים. בתוך תכריך הכתבים שלו (נדפס בספר 'כתבי מהר"ם טרעביטש', אלול תשפ"ב, ע"י 'מכון

עלה זית' לייקווד נ.זש.), מצאנו חידושים יקרים שרשם לעצמו בהיותו כבן שש עשרה, וציין עליהם: **"מה שחנני ה' פה לאשברין בסוגיות שונים שנת תק"צ לפ"ק"** (עמוד רכט); **"בסוגיא דמומין פה לאשברין פרשת בשלח שנת תקצ"א לפ"ק"** (עמוד קמט).

ככל הנראה קיבל תורה בימי נעוריו מהגאון רבי **צבי הירש העללער** זצ"ל בעל טיב גיטין, הנקרא **רבי צבי הירש חריף**, ששימש בק"ק באניהארד עד לערך שנת תקצ"א/ב (עי' בתולדותיו הנדפס בריש ספר חי' ושו"ת הר"צ חריף, עמוד 48), כי בכתבי מהר"ם טרעביטש (עמוד רב; ראה שם בהקדמה עמוד ג) הובאו חידושים שרשם לעצמו בימי בחרותו (וגם נדפסו בקובץ 'לגבורה של תורה', מאנטריאל תשמ"ב) וכתב עליהם: **"מה ששמעתי מאדמ"ו דק"ק באנהארד"** וכו', והרי אחרי הגאון הנ"ל לא נתמלא שוב כסא הרבנות שם עד תחלת שנת תר"א.

בצל הסופר

רבו המובהק שממנו קיבל רוב תורתו ושתה מבארו באר מים חיים, היה מרן הק' רבן של כל בני הגולה מרן **החתם סופר** זצוק"ל, בו דבק בכל לבו, ומתורתו ואורחותיו לא זז כל ימי חייו.

בכתבים הנ"ל מעתיק המון חידושים מפנקסי רבו הגדול (ראה שם עמוד י, מפתח מפורט מהחידושים שמעתיק מתורת רבו. וראה עוד בעמוד מא שנדפס הכותרת: **"מה שחנני ה' בסוגיא דשוחטין וזורקין, מה שלמדנו על שיה"ת גדול פה פרעסבורג שנתקצ"ב לפ"ק"**), ונראה שיש כאן טעות המעתיק וצ"ל "על שבת הגדול", ראה בדרשות חת"ס ח"ב רנ: הערות הגרי"נ שטערן שדרשת מרן בשנת תקצ"ב היתה באותה הסוגיא. סברא אחרת, שהוא ר"ת של 'שיעור הלכה תוספות', מהם שנדפסו ככתבם וכלשונם בתוך ספרי מרן, ומהם כמה מאמרים חדשים שלא נדפסו במקום אחר. וגם הביא שם מה שחידש בעצמו עת למד בשיבת פרעסבורג (שם עמוד רסג): **"מה שאמרתי בלימוד השיעור פרק אלו טריפות דף ס"ו ע"א, פה פ"ב שנתקצ"ב לפ"ק בסוגיא דחגבים"**, ובא"ד שם: **"וכן דקדק אדוני מורי דפרעסבורג וכו'."**

לפני נישואיו קיבל כתב 'מורינ' מרבו הק' מרן **החתם סופר** זצוק"ל (נדפס בליקוטי תשובות חתם סופר (לאנדאן תשכ"ה, חלק המכתבים מכתב לה), העתק מן הכתב יד נמצא בס' כתב זאת זכרון (תולדות משפחות איגר - סופר, ירושלים תשל"ו), הוציאו לאור הרה"ח ר' אברהם שמואל בנימין סופר ז"ל, עמוד 308) ומשם הועתק לס' החתם סופר ותלמידיו (בערכו), וז"ל קדשו:

בעזה"י

תלמידי ה"ה הבח' המופלג, חתן תמים למעלות דאורייתא, כ"ה מהרם שי מק"ק לאשברין - נוטה אחלי אפדנו, שמחת אפריונו, בבית מחותנו הנגיד הנדיב המשיא בתו לת"ח כ"ה רפאל אהרן נ"י, ומלתי כבר אמורה בשבת המגיע

לכתבים, הראוי לכבוד תורתו של הבח' הנ"ל, וביני לביני עוד הוסיף תוספת מרובה, כפלים לתושי', הן בחריפות הן בבקיאות, - גלל כן, עלינו לשבח, ולפאר, ולרומם תלמידים ההגונים, העומדים לנס עמים, ולהפיץ מעינות חכמתם חוצה, ולעטרו מיום חתונתו ואילך בעטרת חכמים, בשם מורנו הרב רבי מהרם הנ"ל, יתחזק ויתאמץ על התורה, ויהי מכירו ומחזיקו ברוד.

הכ"ד פק"ק פ"ב משי"ק ד' ניסן תקצ"ד לפ"ק, משה"ק סופר מפ"פ דמיין

וסיפר לי ידידי הרב מרדכי גאלדבערגער הנ"ל, מה ששמע מפי הידען הנפלא הרב בערל שווארץ ז"ל, שכבר עברו למראה עיניו מספר עצום כתבי 'מורינו' של מרן ז"ל, ולא מצא באף אחד, לשון כזה "העומדים לנס עמים". ובלי ספק שרוח הקודש הופיעה בלשונו של מרן ז"ל, ונרמז בזה מה שהי' מן העסקנים הגדולים בעת הטיילונג, ועמד בקשר עם שרי

ורוזני המדינה לצורך זה, כאשר יתואר לפנינו באורך.

גודל דביקותו ברבו המובהק מרן החתם סופר ז"ל התלוה אליו כל ימי חייו, ועסק הרבה לברר מקחו של צדיק לבאר וללבן במשנתו של החתם סופר. ראה בספר 'כתבי מהר"ם טרעביטש' עמוד שכ (וכ"ה בקובץ 'לגבורה של תורה' עמוד 34) שנדפס מכת"י פלפול ארוך שרשם לעצמו במשנת רבו המובהק, על שו"ת **חתם סופר** (יו"ד סימן שיט).

עוד נדפס שם (עמוד שה) תשובה אחת בענין "לחלק מילה ופריעה בשבת ע"י שני אנשים", ומתוכן הדברים משתמע שכתב השאלה להציע אותה לפני רבו הגדול. וזהו מה שכתב בתו"ד: "וכמדומה לי שגם אדמו"ר נהוג ג"כ, ואבקש ממעלת קדושת כ"ת להורות לי הדרך הנכון." ומוסיף: ואידי דאיירינו בזה, אשאל את אדמו"ר על קושיא חמורה שם וכו' (וראה משי"כ מרן בענין זה בשו"ת חת"ס ח"ו תשובה לט, ותשובה צט, וע"ע בחת"ס - מילה, ירושלים תשס"ג, ובפנקס המוהל חתם סופר).

במשא ומתן תורני שערך עמו, מעיד הגאון ר' **שמואל עהרנפעלד** זצ"ל - נכדו של מרן חתם סופר - על גודל תשוקותיו לברר מקחו של צדיק, ובאשר שזה מוכיח על ההתקשרות הגדולה ביניהם. בדבריהם העלו פלפול ארוך במשנת החתם סופר (שו"ת או"ח סי' עט), והיא לו נדפסה בספר חתן סופר – מקנה וקניינים (שער המקנה והקניינים והשטרות, מערכת יאוש, אות י"ד, בסופו; דפו"ח ח"ב עמוד ס"ב, בהערה למטה), שכתב שם בזה"ל:

מה מאוד מתוק לחיכי כאשר ראיתי מכותלי מכתבו אשר כבר מאז נודע לי, ועכשיו ביותר, 'חביבות' יתירה **מתלמיד לרבו הק' ה"ה אאז"ק בעל חתם סופר ז"ל** אשר כמעט זה כל מגמתו, לירד לעומק דברי קדוש רבינו מאיר עינינו, אשר בצילו חיינו ונחיה, ואשריו שלו ככה, **כי בלי ספק כן היה מעכ"ת מחותני נ"י אהוב אצל רבו הקדוש ז"ל**, ואקוה שזכותו יעמוד לו עד עולם להצילו מכל צרה וצוקה, ועד זקנה ושיבה טובה ינוב בתורה וידשן נפשו בתענוג הרוחני.

נישואיו

כשהגיע לפרקו בהיותו בישיבת רבו מרן החתם סופר ז"ל, לערך בשנת תקצ"ד (עפ"י דברי החת"ס בכתב 'מורינו' הנ"ל), בא בברית החיתון עם מרת **קילא** ע"ה, נולדה לערך תק"פ, לאביה "הרבני התורני הנגיד הנדיב, המשיא בתו לת"ח" (לשון מרן החת"ס זצוק"ל בכתב מורינו, הובא בסמוך לעיל), שגם הוא היה מתלמידי מרן החת"ס זצוק"ל ('החת"ס ותלמידיו' בערכו), הרה"ח רבי **רפאל אהרן קנאפפלער** ז"ל, מעיר **טיניע** (Tinnye) במדינת אונגארן.

לאחר נישואיו קבע את ביתו בעיר טיניע ליד חמיו, וישב שם לכמה שנים. שמה הרביץ תורה לצעירי הצאן ולמד עם תלמידים, כפי שנראה בספרו 'כתבי מהר"ם טרעביטש' שנדפס מכת"י, שכותב שם בריש מס' ביצה (עמוד מה): "בעזה"י מה שאמרתי בלימוד השיעורין מסכת ביצה", ובהמשך הסוגיות שם (עמוד נא) כתב: "ונראה עוד מה שיש לפלפל בזה, **במה שאמרתי בלימוד התלמידים** וכו'", וגם (עמוד עג) "מה שחנני ד' בלמוד השעורין בריש פרק יו"ט תר"ג לפ"ק". וכן ישנם שמה חידושים רבים על הדף במסכתא זו.

וראה עוד שם (עמוד קסט): "מה שלמדנו על שבת שובה תר"ג לפ"ק פה דינע יע"א", וכן (עמוד קפז): "מה שחנני ה' בסוגי' דהמטמא והמדמע והמנסך, פה דינע תקצ"ח לפ"ק", ושוב (עמוד רד): "מה שלמדתי על שבת בלק תר"ב לפ"ק פה דיונע יע"א".

לימים (טרם שנת תר"ט) התיישב בעיר **אויבן-ישן** (Óbuda) סמוך ונראה לעיר **פעסט** הבירה [וכהיום חלק מעיר בודאפעסט].

משפחת קנאפפלער

חותנו הרה"ג ר' **רפאל אהרן קנאפפלער** ז"ל נולד ביום ג' כסליו שנת תקנ"ו, לאביו הרבני התורני המופלג מוה"ר **יוסף קנאפפלער** זצ"ל, ולאמו מרת פעסיל

ע"ה (ספר 'מנורת אהרן', לנכדו הגאון רבי רפאל אהרן קנאפלער זצ"ל הי"ד רב ודיין בעיר טיניע, תולדות המחבר).

זוגתו מרת **פיגלה** ע"ה, היתה ממשפחת **העלליר**, נכדת הגה"ק בעל **תוספת יום טוב** זצ"ל ולמעלה בקודש (כ"ה במנורת אהרן שם, עמוד מד-מה).

נפטר **כ"ו כסליו תרכ"ד** ומנו"כ בעיר טיניע יצ"ו. על מצבתו נחרת:

פ"נ ה[חכם] המפורסם כ"ה **רפאל אהרן / קנעפפלער** [...] / תרכ"ה לפ"ק / ושם אמו פעסל / תנצב"ה.

משפחת קנאפלער הרוממה היו מתושבי העיר טיניע יצ"ו עוד מלפני מאות בשנים, והגיעו שמה מארץ **עלזאס לאטערינגען**, דרך ארץ **מעהרין** שישבו בה זמן מסויים. צאצאי בני משפחת קנאפלער היו נודעים לשבח ולתהלה בכל ארץ לאטערינגען (כעת חלק מארץ צרפת), ומהם הרבה אנשים חשובים ואנשי שם (שם, וראה עוד בהערה ג' שם שהאריך עוד בשבח משפחה זו).

מוה"ר **יוסף קנאפלער** הנ"ל אבי ר' רפאל אהרן, הי' בן הרבני התורני המופלג מוה"ר **יהושע קנאפלער** זצ"ל, חתן הרב הגאון **רבי מאזוז ענגל** זצ"ל אבדק"ק **ווערעשוואר** יצ"ו, שהי' חתן לנכד הגאון הגדול רשכבה"ג **רבי צבי הירש אשכנזי** זצלה"ה בעל **חכם צבי** ז"ל (כ"ה בתולדות המחבר ריש ס' מנורת אהרן, הערה ה-ו. ועיין בזה בעלי זכרון, עלה לה, במאמר על רבני קהילת ווערעשוואר, עמוד ח).

צאצאיהם

מצאצאי הרה"ג ר' **רפאל אהרן קנאפלער** ז"ל מטיניע:

א. בנו הרה"ח מו"ה **אברהם יהודה קנאפלער** ז"ל, נולד בטיניע כ"ב כסליו תקע"ט. נישא למרת רבקה ב"ר ישראל אבעלעס מסערדאהעל (אודותיו בעלי זכרון, עלה ט, מאמר על משפחת אבעלעס, ע"י ידידי הרב מנחם מאיר יאקאבאוויטש שליט"א). היה איש צדיק תמים וגם הנכרים הכירו בערכו הרם וכינוהו "איש קדוש" (מנורת אהרן עמוד טו). נפטר **כ"ב סיון תרנ"ח**, מנו"כ בטיניע (על מציבתו: איש תם וישר יר"א כה"ר אברהם יהודה / בה"ר רפאל אהרן ע"ה / איש בדרך רבונו הלך מעולם / יעידו הבנים ויגידו דרי העולם / ברוך מבנים הי' רולם(?) אלופים / הולכי דרך י"י הקשירים והעטופים / רבים משכימים אל בתו(?) הנאוה / וישקדו דלתותיו יודעי הטבתו הנשגבה / הלא אבינו רועינו מופלא באנשים / דור ודור יהללוה

הדלים הרשים / מבנין הרחקת רחוקת במאמר אדוניך / הלכת זרכיו והקיצות הוא יחוניך / נפטר כ"ב סיון שנת / תרנ"ה לפ"ק / תנצבה).

ב. בתו מרת קילא הנ"ל.

ג. בתו מרת פראדל ע"ה, נולדה לערך תקפ"ח, נישאה להרה"ח רבי יוסף הלוי פאפא ז"ל מראשי ק"ק ווייצען (נפטר ח' שבט תרס"ד ומנו"כ בווייצען). נפטרה כ"ב אלול תרנ"ד בווייצען.

ד. בנו הרה"ח יצחק קנאפפלער, נפטר י"ט אדר שנת תרנ"ט (על מציבתו: פ"נ / איש אמונים הלך נכחות / דורש טוב ועושה צדקות / ..ת הנע[לה] היש... כ[ה]י) / יצחק קנעפפלער / נפטר י"ט אדר שנת תרנ"ט / תנצבה / שם אמו פיגלה).

ה. בנו הרה"ח [יוסף] קנאפפלער, נולד לערך תקצ"ג, נפטר בבודאפעסט כ"ד ניסן שנת תרנ"ט.

ו. בנו [היינריך] נולד ד' טבת תקצ"ד. נפטר בטיניע ז' כסליו תרכ"ה.

ז. בנו [הערמאן] נולד בטיניע שנת תקצ"ו.

אור חשך באהל

ביום כ"ז חשון תרט"ז כבה נר אהלו בהעדר אשתו הצעירה ע"ה, אשר מתה עליו.

על מציבתה בביה"ח בבודאפעסט כתוב:

פ"ט / האשה כשרה בנשים חשובה / היקרה במעשיה מרת / קילא בת פיגלא / ואשת מו"ה מהרם טרעביטש / מתה ביום ה' ז"ך לחודש מרחשון / תרט"ז לפ"ק / נשמתה תשכון בצל עצי עדן / אצל [ישרות] עם אמהות / הקדושות והטהורות.

זיוג שני

אחר פטירת זוגתו הראשונה, שוב בנה את ביתו בזיווג שני, ונשא את האשה מרת גיטל חיה ע"ה, בתו של הגאון רבי יוסף דוב [בער] רעבענוואורצל זצלה"ה – תופס ישיבה בק"ק

אויבן-ישן יצ"ו. נולדה לערך תקצ"ד באויבן-ישן. נרשם שנישואיהם התקיימו ביום ה' שבט תרי"ח לפ"ק.

פאנסורס.

אין דער היינטיגער ארמאדאסען געמיינדע איזט דא שטעללע איינעם שיש בודק ובעלית פערבונדען מיט איינעם געהאלט פאן 300 ביז 400 גולד. קווארטירער נאכגען שווימה אונד נעבענעמאן ליטענעסען זאגלייך צו בענעטצען. רעפלאמער רענערע מיסעסען מיט קבלות פאן אנערקאנעמען ארמאדא ראבבינען פערענענען זיין אונד צו איינער פראגע ערשיינען. דער אקענעמירטע ערדאקט ריזענשענען. בעפראצונטע קאנענען אונד איינען גראסערן געהאלט רעכנען.

3-3. ווייצען יום ה' פ' האוני.

יוסף פאפא.
פאנשטערער.

מודעה בעיתון 'שבת אחים' ע"ר י' יוסף
פאפא בשם קהילת ווייצען

היה מגדולי תלמידי מרן החתם סופר ז"ל, וזכה לצקת מים על ידי רבו מרן ז"ל אשר מילל שבחו בפיו, כאשר מתואר ע"י הכתבן הגדול הדולה ומשקה מתורת מרן החת"ס, הגאון רבי **חזקי-ה פייבל פלויט** זצ"ל, בהקדמתו לספר 'ליקוטי חבר בן חיים', בזה"ל:

את גודל חובתו, ועל נועם הליכותיו הביע הגאון הנ"ל, במילי דהספידא שנשא ביום ז' אדר ב' שנת תרי"ט (לחב"ת, חלק א', עמ' סא) :

קורא אני על האחרון "צר לי עליך אחי, נעמת לי מאוד", הכוונה כי כל צדיק בהעדרו צר לעולם, כי יגרע מהם חקו במצות ומעשים טובים, ואמנם אין כל צדיק זוכה אשר בחייו רוח הבריות נוחה הימנו, אבל ביונתן היו גם שניהם, צר על מתתו, ונעים בחייו, כמו שנאמר "הנאהבים והנעימים בחייהם".

דרוש והספד

וְעַל כֵּן הָיְתָה הַמַּחֲרִים הַגְּדוֹלִים וְהָיָה שְׂמוֹאֵל וְאַמְמֶעַר אֲבֵי דָבִק בְּקִפְּאָה וְהָיָה מֵאִיר בְּאַסְקָאוּוֹן
וְהָיָה שְׂמוֹאֵל וְאַמְמֶעַר אֲבֵי דָבִק בְּקִפְּאָה וְהָיָה מֵאִיר בְּאַסְקָאוּוֹן

לד לעולם כי ירגע מהם חקן צמלות וועט' וואסס אין כל
לדיק וואס אקט צמיו דוח הצרכים נעוה סימון אצל צימק
הם ש' על גל עני וחסות וועים צמיו נעוה' סאלחנ' ובעניו'
צמיוס וקורא על גל הצד ווע' י' י' צימיון אין צ' צ' צ'
לפנה אלא אורב נפט בלדד בדינוה כי סאלס הם לא לקט
וועסו' ומוזרה כי קאלס נסח וכל צמיון אין צ' צ' צ'
וענין ווע' ורבה ווע' צמיון צמיון ווע' ווע' ווע' ווע'
וענין ווע' כי צמיון נפט בלדד ווע' ווע' ווע' ווע'
וקורא אבי על ווע' ל' ווע' צמיון קט' ל' ווע' ווע' ווע'
צמיון ווע' א' צמיון כי סאלס צמיון צמיון ווע' ווע' ווע'
צמיון ווע' א' צמיון ווע' ווע' ווע' ווע' ווע' ווע' ווע'
צמיון ווע' א' צמיון ווע' ווע' ווע' ווע' ווע' ווע' ווע'

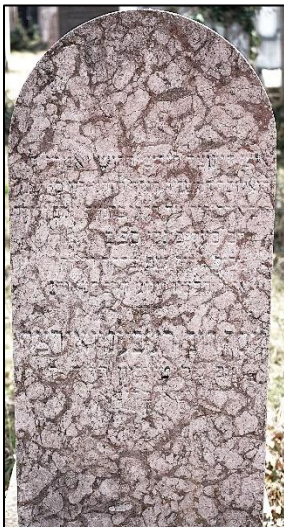
[illegible]

אשת רבי יוסף דוב היתה מרת **מינקא** ע"ה לבית **אדלער**, נולדה בשוראן לערך תקע"א לאמה מרת **מרים** ע"ה, נפטרה כ"ה כסליו תרנ"ד ומנו"כ בבודאפעסט רחוב Csörsz. על מציבתה:

פ"ט / האשה ה[נצנ]ע והחסידה מרת / מינקא / אשת מו"ה / יוסף בער רעבענוואורצעל / מאפען ישן / נפטרה בשם טוב / ביום [...] ד' כסלו תרנ"ד לפ"ק / תנצב"ה / שם אמה מרים.

אחרי נישואיו התיישב הגאון רבי יוסף דוב זצ"ל בעיר **אויבן ישן**, ונתקבל שם לדומ"ץ (שנות חיים-אירשא, תולדות המחבר הערה ב). ואחרי פטירת האב"ד דשם הגאון **מהר"ם מינץ** זצ"ל ביום ו' אלול תקצ"א, המשיך הג"ר יוסף דוב בניהול והחזקת הישיבה, והרביץ תורה והעמיד תלמידים, כאשר נחרת על מציבתו (הובא לפנינו בסמוך).

וכזה כתב הרב יקותיאל יהודה גרינוואלד בקורות **ישראל אפען ישן** (מקורות לקורות ישראל, עמוד 51):

"הרב מו"ה יוסף דוב רעבענוואורצל החזיק ג"כ ישיבה גדולה [באויבן ישן], מיום שמת הג"ר משה מינץ עד יום מותו".

הגאון רבי יוסף דוב זצ"ל נפטר ביום ש"ק ט"ז סיון תרי"ח לפ"ק, ונקבר באויבן-ישן, לימים עם חיסול בית-החיים הועבר לבודאפעסט. על מציבתו (הישנה, וכעיי"ז על החדשה):

פ"נ / איש חי נוצר קודש, קדוש / יאמר לו הוא **יוסף המשביר** / תורה לתלמידיו כ"ז שנה, **דוב** / אורב היה על דלתי בית המדרש / יומם ולילה רב פעלים, נקי כפיים / לאחר מות הגאון מר"מ מינץ ז"ל / החזיק ישבתו עד סוף ימיו / צדיק תמים שם צדקה וענוה / אזור חלציו ויגוע הרב המאוה"ג / מו"ה **יוסף דוב רעבענוואורצל** / יום ש"ק ט"ז סיון תרי"ח לפ"ק / שם אמו בלימלה / תנצב"ה.

צאצאיהם

מצאצאי הגאון רבי **יוסף דוב רעבענוואורצל** זצ"ל:

1. בתו מרת **גיטל חיה** הנ"ל. נולדה לערך תקצ"ד באויבן-ישן.

2. בנו רבי **שלמה צבי רעבענוואורצל** ז"ל. נולד לערך תקצ"ה, נפטר בבודאפעסט כ"ד אב תרס"ו.

3. בנו רבי **ישראל יהודה [ליב] רעבענוואורצל** ז"ל - נולד בשוראני לערך תרי"ט. זוגתו מרת **[מרים]** בת ר' [יעקב/זכרי] **לייטערסדארפער** (או 'ליידסדארף') ז"ל ומרת הענדל לבית אדלער (ביום ב' סיון תרי"ב, נישאה בזווי"ש לר' אהרן ב"ר פינחס ווייס מאויבן-ישן - נפטר ביום כ"ז טבת תרנ"ז), נפטרה ביום י"א כסליו תרפ"ט (אחותה מרת שינדל ע"ה, אשת ר' אשר אנשיל רעבענוואורצל - ראה"ק עדת יראים בפעסט, ב"ר יצחק אב"ד עגבעל, ב"ר משה מדרעזניץ; נישואיהם נרשמו ביום ל"ג בעומר תרל"ד, הרה"ח מהרס טרעביטש ז"ל נרשם בתור 'עדי').

היה מהעומדים בפרץ במלחמת ה' נגד המתחדשים, ושימש בתור "רואה חשבון" של חברת תורת אמת, ולח"ק דקהל היראים. נתמנה למשרת ה'גובר' [קאססיער] של ועד המסדר [דורכפיהרונגס-קאמיסיאן] של הארטהאדאקסן בראשית דרכם, ובמכתבים הראשונים מופיע חתימתו בשם: **"ל. רעבענוואורצל"** (צילום ממנו בזכור ימות עולם, עמוד תפט). פעל הרבה לטובת הכלל והפרט.

נפטר בבודאפעסט ביום ט' תמוז תרס"א. על מציבתו:

איש זקן ושבע ימים ירא ו[נחרד] על דבר [נדי] /
הרבני המופלג המפורסם / לשבח ולתהלה /
מו"ה ישראל יהודה / רעבענוואורצל ז"ל /
רואה חשבון דח"ק דקהל היראים / וחברת
תורת אמת / יראת את ה' אלקיך בכל לבבך /

שברת לישועתו ועשית רצונו כרצונך / ריב ה' עת התחיל במחני העברים / אורת
חיל להיות חבר לגודרי הגדרים / לוחמי מלחמת ה' בכח בל עצלתים / יושר
וצדק נטעת בלב בניך / הדרכתם בדרכי היהודית בכל כחך / ועתה כי נאספת
לעמך ועזבתנו לעולמים / דשן וטוב תשבע נפשך בגזי מרומים / היצור
נשמתך בצרור החיים.

4. בנו רבי **משה שמואל רעבענוואורצל** ז"ל. נולד לערך תר"ה. ביום ח' אדר תרל"ד נישא למרת **שרל** ע"ה, בת דודו הגאון רבי **יצחק רעבענוואורצל** זצ"ל - אב"ד **עגבעל**, ב"ר משה מדרעזניץ (ברשימת נישואיהם נרשם הרה"ח מהרס טרעביטש ז"ל בתור 'עדי'). נפטרה כ"א אלול תרפ"ב.

היה ממייסדי הח"ק באויבן ישן, ושימש כמשנה לראש החברה קדישה עד עת פקודתו (כ"ה על מציבתו ומציבת זוגתו). מוזכר בשנת תר"נ בין "אישים קרואי אנשי שם" ראשי ומנהלי העדה עדת יראי ה' דקהל ארטהאדאקסן בפעסט, במכתבו של הגה"צ בעל נטע שורק ז"ל אודות הרבנות בעיר פעסט (נדפס בריש ס' שמן אפרסמון (תולדות המחבר עמוד נא), מקובץ כרם שלמה (שנה יח גליון ב)).

נפטר בבודאפעסט ביום כ"א כסליו תרע"ז. על מציבתו :

משה בחירו ו**שמואל** בקוראי שמו / איש יקר ונכבד קצין ושוע / עסקן במצות ובג"ח של אמת / אחד מיחידי סגולה ומהמיסדי דח"ק / ומשנה לראש החברה / כהר"ר **משה שמואל רעבענווארצל** / ז"ל / בן הצדיק והמפורסים בתורה / מוה **יוסף דוב מאובן ישן** ז"ל / נאסף בן שבעים ושנים / ביום ש"ק כ"א כסלו תרע"ז / תנצב"ה / ושם אמו מינקא ע"ה.

משה עלה למרום זקן בא בימים / שם לשכן בסתר עליון בצל כנפים / מעודו הלך בתומו בחר בדרכו(!) החיים / ותרן בממונו משגב לדל במלוא ידים / אחד מהחרדים לתורה ולמצוות ונכבד בעדתו / לדור אחרון [נ]שאר זכרו וכשר פעולתו / זכות צדקתו למשמרת לבניו ובני ביתו.

עיר בודא - פעסט תעודת הרב.			
רבים וכן שלימים נתנו עידיהם בדבר החברה בני ציון הוא ענין גדול ונשגב ומסרת אנשי החברה היסוד לרום קרן ישוב אה"ק תובכ"א וקיום מצות התלויות בה ע"כ גם די תיכון עם האי נכרא יקרא ה"ה הרבני מוה"ר מיכל פרידמאן נ"י מאה"ק ת"ו ואמא א"ה ב"א חבל בזה והגון שנאוי"א יעזור ולהיות נספל לעיון מצות מצות ישוב אה"ק וכל איש ואיש יעשה ככרכת ה' עליו ובזכות זה נזכה לראות בבנין ציון וירושלים בקרב כב"א פה בודאפעסט שנת 'אס'ת"ר לפ"ק. הק' קאפעל רייך אב"ד דקהל יראים (מקום החותם דהנ"ל)			
אקציע	אקציע	אקציע	אקציע
1	ה"ג ר' אברהם פראנקל	1	הרה"ג ר' ארי' ליטשיץ
1	ר' אפרים בנימן נרינוואלד	1	הרה"ג ר' יוסמאן סופר
1	בעריש האכדאדף	1	ר' שמעירל ראסענבערג
1	דאקטור פיערע לאיעש	1	נבאי דקהל חסידים
1	ר' משה י. רעבינווארצל	1	שלמה זאב אדלער
1	רעבינווארצל	3	הרב ר' דוד נאלדשטיין
1	היים קליינסבערג	2	עבורו ועבור חברה ישש"ר
1	מכסר מוריץ באלין		

ר' משה שמואל ור' ישראל יהודה בספר 'חברת בני ציון', לבוב תרס"ב

עם גדולי דורו

הרה"ח מוה"ר **מהרם טרעביטש** ז"ל היה למדן מופלג ואיש צדיק, "גדול בתורה ויראת ה' טהורה, צדיק נשגב, חו"ב נפלא, קצין מלא ברכת ה'" (לשון החתן סופר, הובא לפנינו), "איש גיבור חיל גדול בתורה" (על מציבתו).

חביב הי' מאוד בעיני גדולי הרבנים שבדורו דור דעה תלמידי מרן החתם סופר והכתב סופר ז"ל, כאשר כתוב חרוט הוא במצבתו.

היה לו שילוחי מכתבים בפלפולי דאורייתא וחדוותא דשמעתתא עם גדולי דורו, שכתבו לו בהערצה יתירה וניכרת. וראה מה שכתב לו הגאון בעל **חתן סופר** בהתשובה הנזכרת לעיל (חתן סופר מקנה וקניינים, שער המקנה והקניינים והשטרות, מערכת יאוש, אות י"ד, בסופו; דפו"ח ח"ב עמוד ס"ב, בהערה למטה):

"לכבוד אהובי 'מחותני' (אחיו מוה"ח ר' עקיבא ערנפעלד הי' חתנו, ראה לקמן), ה"נ הרב הגדול בתורה, ויראת ה' טהורה, חו"ב נפלא, צדיק נשגב, קצין מלא ברכת ה', **כבוד מו"ה מהר"ם נ"י טרעביטש**, יושב בשבת תחכמוני על התורה, בק"ק **אפען** יע"א.

יקרתו מגילה עפה מעולפת ספירים, דברים יקרים נחמדים, חריפים ושנונים, האירו מול עבר פני ושמחתי בהם, וביותר בדרכו דרך הטוב והאמיתי, לירד לדעת קדושים, ללבן ולברר דבריהם הקדושים וכו', ואקוה שזכותו [של רבו מרן החת"ס] יעמוד לו עד עולם להצילו מכל צרה וצוקה, ועד זקנה ושיבה טובה **ינוב בתורה וידשן נפשו בתענוג הרוחני כי תורת היא מגמתו**, ישיג ששון ושמחה יראה זרעו זרע ברכת ה' ממולאים בכל טוב אין טוב אלא תורה ויראת ה' טהורה כי זה כל פרי, ומה יתרון לאדם בכל עמלו זולת זה, **ושמחתי במכתבו הקטן הלוטה כי שם ראיתי מחשבתו הטהורה ללמוד תורה לשמה, ולחוק מאשר חננו ה' בעט סופר מהיר, ה' הטוב יעזרוהו ע"ד כבוד שמו להגדיל תורה ולהאדירה**".

גם ידידו הגאון רבי **אלעזר לעוו** זצ"ל אב"ד **אוהעל ואונגוואר** כתב לו תשובה (נדפס בשו"ת אנשי השם מאביו הגאון רבי ירמיה לעוו זצ"ל, דף סו ע"ב), ומתחיל בזה"ל:

שלום אקרא למיודעי, רעי כאח לי, ה"ה הרב הגדול בתורה וביראה ובמעשים טובים, חריף ובקי, משנתו זך ונקי, צדיק נשגב לב חכם ונבון, צדיק כש"ת מו"ה **מהר"ם טרעביטש נ"י בפעסט** יע"א, ערב שבי"ק האיר לנגדי מכתבו היקר והנעים לי, דבריו היו לשעשועי חן וכו'.

על גדולתו בתורה העיד גם הגאון רבי **גרשון סג"ל ליטש-ראזענבוים** זצ"ל אב"ד **טאלליא**, וז"ל בשו"ת **משיב דברים** (או"ח סי' ס):

כבוד אהובי נפשי, מחותני (אחיו מוה"ר משה ליטש-ראזענבוים ז"ל הי' חתנו, ראה לקמן) הרב, אור נערב, ידידו לו רב, בש"ס ופוסקים, עיניו כיונים אל אפיקים, חריף עצום משבר סלעים ונקיקים, גדול בתורה ומעשיו צדיקים, הנגיד המפורסם לקרובים ורחוקים, כקש"ת מו"ה **מהר"ם טרעביטש נ"י** בעיר **פעסט** יע"א.

ראה התשובה שנדפס בספר 'כתבי מהר"ם טרעביטש' עמוד כב, וחזונו מוכיח שהיא המשך המושא ומתן שחזר והשיב הרה"ח **מהרם** זצ"ל להגאון הנ"ל.

אגב, ראה עוד שם (עמוד שג), שמזכיר בתו"ד: "אבל היטב הקשה על דבריו חכם אחד, הובא בספר אות ברית, והוא גם מכירי מהו' הרש גריפא". [בספר אות ברית להגאון רבי שמעון סידאן מנאדאש זצ"ל אב"ד ווערבויו ועוד, הובא כן בשם "ידידי החרף והבקי מו"ה חיים צבי מנהיימר מגרופא", ה"ה הגר"ח מאננהיימער אב"ד אונגוואר, שלמד ג"כ בישיבת החת"ס בתחילת שנות התק"צ, ולאחר חתונתו היה דר בגרופא אצל חותנו]. גם בעמוד שז נדפס תשובה ארוכה שכתב לאחד מידידיו בהעלמת שם ידיו. וע"ע בעמוד רכח שהביא דברי תורה ברשימה תחת הכותרת: "מהרב אבדק"ק ווערבא מהו' קאפל חרף זצ"ל".

וראו כי שם ה' נקרא עליך

הרה"ח מו"ה **מהרם** ז"ל עסק במסחר העצים, וגם אז לא שבק מהתמדתו בתורה, והיה מפורסם לת"ח בעל שיעור קומה משכמו ולמעלה.

במסחרו הצטיין בנאמנותו ומדת האמת שלו, עובדה שאף זכתה לפרסום גדול בשווקים וברחובות, וגרמה לקידוש שם שמים. כאשר מתואר בעיתון "נייע יידישע פעסטער צייטונג" בעת פטירתו (מועתק בשלימות לקמן):

“לפני חמש עשרה שנים, השופט הראשי של עיר הבירה בדק את מחסני העצים של סוחרי העצים בפעסט-אויבן, כדי לראות אם אין גישה אל העצים שנצטברו ב”קלאפטערן”. הוטלו אז עונשים על כל העוסקים במסחר העצים, למעט סוחר עצים אחד – טרעביטש מאפען, כמו שדיווחו אז כל העיתונים! אז ראו שבין כל בעלי המקצוע חסרי יושר, דמותו של סוחר העצים היהודי טרעביטש נותרה היחידה ללא דופי!”

פטירתו

הרה"ח **מהרם** זצ"ל נפטר ביום **כ"ו תשרי תרמ"ו** לפ"ק, וכבוד גדול עשו לו במותו. הספידו אותו תמרורים, הגאון **רבי חיים סופר** זצ"ל אב"ד דק"ק

יראים בבודאפעסט מח"ס מחנה חיים, הגאון רבי **בנימין זאב זוסמאן-סופר** זצ"ל רב דחברה ש"ס בבודאפעסט (מח"ס 'חלפות שמלת בנימין'; ראה על תולדותיו 'מראש צורים', בני ברק תשס"ה, עמוד 17), וע"י הגאון רבי **משה סופר** זצ"ל אב"ד **סענדרא וטיסא-פירעז** (בן הג"ר יעקב שלום מטאפאלטשאן, נתייתם בצעירותו ונתגדל בבודאפעסט בבית דודו המחנה חיים, מח"ס

דרוש והספד על הגאון מורה יואל רעכניץ
אביד בקדד פאקש, ועל גיס הגאון מורה
ישעי ביישין אביד בקדד פאטמאק, ועל ה"ב
מורה מדרם מרעכימש בפעמס ז' איד תציה
תרמ"ז.

בתורתא רפ"ו וילענט רביי קטן לכהא ניעול ון
 וכו' אל חמר סעי' בלחרסס בן שטימ
 ויוס ויעל סע' זכר וזור וסאפי ס' חמיי ויעל
 כער ערלונ קר טז רכובות קטן ניעול לשמה
 טעס סע' שניעול ויזחן אינזי ווען י' חירס רכ"ב
 ס' רחא סע' חב' לדרס חר' חבן ויואל קר וזור
 לכה חר"ב דר שטאל ידנ לעשות יזרן בוראו חר' חר"ב
 זכר טורס ס' חמיי וועקל וועב' שטעהט, חר' חר"ב
 וכל עז חלס סהור חורא וצוואות שטעט חזרו ויוס
 ס' שמה ס' חלס נעוואס חור סה' חור: ואני חדר
 חור וסאפי טע' על סה' חלס:

מהר"ם סופר), והרה"ח רבי **משה פריידיגער** ז"ל פרנס ומנהיג ק"ק יראים בבודאפעסט (כ"ה בעיתון דלהלן).

ידיד נעוריו ריעו ועמיתו הגאון רבי **אלעזר לעוו** זצ"ל אב"ד **אוהעל** (ראה לעיל), לא התאפשר לו להשתתף עקב מצב בריאותו, ושלח טעלעגראף עם התנצלות (כ"ה בעיתון דלהלן).

בז' אדר א' שלאחריו הספיד אותו הגאון רבי **חזקיה פייבל פלויט** זצ"ל אב"ד **שוראן**, וכפי שנדפס בספרו ליקוטי חבר בן חיים (חלק ח'), מילי דהספידא, קיט ע"ב).

הובל למנוחת עולמים בביה"ח של **אויבן-ישן** ששימש שם בנאמנות בתור חבר חברה קדישא.

על מצבתו :

פ"נ / איש גבר חיל גדול בתורה, שמו נודע לתפארת ישראל, הוא הרב המאור הגדול / מו"ה **מאיר** המכונה **מהר"ם טרעביטש** זצ"ל / מצפוני עמקי תורתנו [חידוש ...] / היא כגון פוריה בלב בניך שתלת / רומי יראת ה' החסד והצדקה עלית / מת לא מו!! תחיה במעשיך לא-ל חי פעלת / בן פורת עלי עין [...] אראנן] / צדיקי ישראל מנוך לראש שומרי דתינו / יענו הוי

מצבתו בחלקת הרבנים בביה"ח בודאפעסט

עליך עניי ואביוני ארצינו / רבות פעלת על עמודי התורה יסדת ביתך / לתפארת עד ינון בקרבינו שמך וזכריך / נפטר יום ב' כ"ו תשרי תרמ"ו לפ"ק / ושם אמו צירל / ת' נ' צ' ב' ה'.

בשנת תש"י חוסלו שני

בתי העלמין הישנים ב"אויבן-ישן", עקב בניה במקום, וקבריהם של הרה"ח **מהרם טרעביטש** זצ"ל, ושל חמיו הגאון רבי יוסף דוב רעבענווארצל זצ"ל, עם שאר קברי הרבנים, בתוכם הגאון רבי צבי הירש חריף זצ"ל בעל "טיב גיטין"

ועוד, הובלו לביה"ח "קהל עדת יראים בודאפעסט", הנקרא "גראנאטש" על שם הרחוב שעומד בו (Granatos).

חכמות בחוץ תרונה

יש בנותן טעם להעתיק כאן מה שרשמו בעת פטירתו קוים לדמותו בעיתון "נייע יידישע פעסטער צייטונג" ביום שאחר פטירתו כ"ז תשרי תרמ"ו (מתורגם ללה"ק מאידיש-דייטש, כפי שמופיע בספר 'כתבי מהר"ם טרעביטש', אלול תשפ"ב, בתיקונים קלים):

(הוי! כי צדיק אבד!) יהדות הונגריה האורתודוקסית ספגה למרבה הצער אבידה כואבת, הרבני הנגיד, מופלא ומפלג בתורה וביראה, הצדיק מו"ה מאיר טרעביטש, שנפטר בלילה שעבר. האיש החשוב הזה, תלמיד מובהק של החתם סופר זצלה"ה, פעל רבות וכבירות עבור החזקת היהדות הנאמנה ומסר נפשו עליה. בעשרים השנים האחרונות, מאז הוקם 'איגוד שומרי הדת', הפך מהר"ם טרעביטש לאחד החברים הפעילים הבולטים בוועד המרכזי. מכיוון שכל פעולותיו נבעו מיראת שמים, הוא זכה להערכה יוצאת דופן אף בין מחנה המתנגדים. בבואנו לציין תכונה שהגדירה את המנוח, אנו רוצים לציין שלא היה לו אויב אחד! בגליון הבא נרחיב אודות חייו ושאירותיו של הצדיק והעניי הזה. ת.נ.צ.ב.ה.

ובגליון שלאחריו תיאור ארוך על מהותו ועל פעולות, ע"י עורך העיתון:

מהר"ם טרעביטש זצ"ל

בגליון הקודם דיווחנו על פטירתו של אדם, ששמו נתפרסם בכל הארץ, מכובד מאוד! וגם היה ראוי למלוא הכבוד שתמיד ניתן לו ברצון רב הודות לאופיו המכובד, ידיעותיו הנרחבות בש"ס, ומסירות נפשו לחיזוק היהדות האמיתית. לפני פתיחת – מה שנקרא - הקאנגרס היהודי ההונגרי, התקיימה אסיפת רבנים בעיר הבירה, שהחליטו על הצעדים שיש לעשות על מנת לשבור את הסכנה האימה של כינוס הקונגרס. שם הראה מהר"ם טרעביטש זצ"ל את גדולת נפשו העדינה. בקושי ניתן להעריך את מסירות נפשו שהקריב במהלך האסיפה הגדולה הזו, שהודות אליה הושגה תוצאה לאורך זמן רב. זמן, עבודה, מאמץ, כסף... האיש הנלהב הרוחני הזה השתתף בכל האופנים הללו! הוא לא נרתע משום הקרבה למען החזקת תורה ויראה! אלפים ע"ג אלפים תרם עבור המטרה הקדושה הלזו, מבלי שהעולם מבחוץ ידע על כך דבר. בהיות שמחמת אצילותו הוא לא הראה חוצה את נתינתו ומסירתו, כמעט שאין אנו יודעים אודות חצי מה'מתן בסתר' שלו!

ודברי חכמים בנחת נשמעים! המנוח זצ"ל, למרות להט נפשו [למען היהדות], היה בעל אופי רך בצורה יוצאת דופן. הוא לא נוף; הוא לא דן לכף חובה; הוא

לא גינה את מתנגדיו, אלא השתדל כמו שראוי לחכם אמיתי, לשכנע בצורה עדינה ולהראות להם כיצד הם מגיעים למסקנות לא נכונות.

הוא גם הוזיל מכספו לחנך את בניו ולהחזיק את חתניו לתורה, כדרך היהדות הישנה. ביתו היה פתוח לרווחה, הבית שלו היה פתוח לכולם! חיפש עבור בנותיו רק חתנים תלמידי חכמים. ובניו - הוא שלח אותם לשיבה!

לא לשכוח מה זאת אומרת: לגור ב[עיר הבירה] פעסט (Pest) ולגדל ולהקדיש בניו ללימוד התלמוד! לימוד התלמוד היום, כשלדאבוננו נשארו רשמים כה מעטים מ"כבוד התורה"! אברהם אבינו עליו השלום הקריב את בנו יצחק על העקידה! מאותה עקידה אנחנו מושפעים עוד היום. וכך הקריב מהר"ם טרעביטש זצ"ל כל בניו על מזבח התורה ויראת ה'! אכן, האבגר כהיום בפעסט, ובניו נשלחו רחוק לעבודת ה', זהו כמו הקרבה על גבי המזבח! צריכים לגור בפעסט כדי לדעת כיצד יש להעריך גודל מעלת מסירות נפש כזה!

וּגַם מַחֲיֵיו הַמַּעֲשִׂיִּים-מִסַּחֲרִיִּים אֲנִי מִדְּגִישִׁים עֹבְדָה הַיְדוּעָה לָנוּ, שְׂגִרְמָה ל"קִידוּשׁ הַשֵּׁם". לִפְנֵי חֲמֵשׁ עֶשְׂרֵה שָׁנִים, הַשּׁוֹפֵט הָרִאשִׁי שֶׁל עִיר הַבִּירָה בְּדֶק

את מחסני העצים
של סוחרי העצים
בפעסט-אויבן, כדי
לראות אם אין גישה
אל העצים שנערמו
ב"קלאפטערן".

הוטלו אז עונשים על
כל העוסקים
במסחר העצים,

למעט סוחר עצים
אחד – טרעביטש

מאפען, כמו
שדיווחו אז כל

העיתונים! אז ראו
שבין כל בעלי

המקצוע חסרי
יושר, דמותו של

סוחר העצים
היהודי טרעביטש

דופי!

[illegible][illegible][illegible][illegible][illegible]

מהר"ם טרעביטש היה "קובע עתים לתורה" עד יום מותו, למרות עסקיו המרובים. היה גם למדן מופלג, מעוטר במידות טובות, כפי שקיבל וראה בבית מדרשו של רבו החתם סופר זצלה"ה!

אתמול התקיימה הלווייתו שבה השתתפו אלפי יהודים מעריציו. גם ממחנה הנעאלאגן השתתפו. מצער הדבר שהגאון אב"ד דק"ק איהעלי נ"י מחמת מחלתו לא היה יכול להופיע, והוצרך להתנצל על כך דרך הטעלעגראף.

הנפטר הובל לבית החיים של אויבן-ישן, כיון שהיה חבר של החברה קדישא דשם. הגאון הגדול מו"ה חיים סופר נ"י אב"ד דק"ק היראים בפעסט, הרב הגדול וכו' וכו' מו"ה זוסמאן סופר רב דחברה ש"ס דפה נ"י, הרב הגדול וכו' וכו' מק"ק סענדרא נ"י, והרבני הנגיד מו"ה משה פריידינגער נ"י, הספידו את הנפטר כהלכה. נסיים בלב נשבר עם הקריאה: חבל על דאבדין ולא משתכחין! אין הרבה תקוה שיצמח עוד אחד שיכול לשמש כתמורה לנפטר הנכבד הלזה! תנצב"ה!

מ. עהרענטהייל

פטירת זוגתו

Bei der hierauf erfolgten Wahl wurden gewählt:
 Zu Ehrenpräsidenten: Frau Oberrabbiner Koppel Reich,
 Frau Markus Trebitsch, Frau Wittwe Moritz Deutsch und
 Frau Adolf Frankl; als Präsidentin: Frau Dr. Jakob Schächter,
 als Mitpräsidenten: Frau Salamon Salzer und Frau Wilhelm
 Deutsch; als Vizepräsidenten die Frauen Ignatz Tauber,
 Samu Preger und Abraham Blau; als Kassierin Frau Jakob
 Klein; als Kontrolörin: Frau Samuel Schreiber und als Sek-
 retärin Frau Josef Schlesinger jun.

גם אחר פטירתו המשיכה זוגתו בזו"ש מרת גיטל ח' ע"ה, בת הגאון רבי יוסף דוב זצ"ל מאויבן ישן, להחזיק בדרכיו ופעולותיו, ונמנתה בין

נשיאות הכבוד בה"פרויענפעראיינ" של הארטהאדקסן שנתייסד בבודאפעסט בשנת תרס"ט, יחד עם אשת הגאון רבי קאפל רייך זצ"ל ושאר נשות חיל. היא האריכה ימים עד תשעים שנה, וביום כ"ד תמוז תרפ"ב שחל"ח, ומנו"כ בבודאפעסט.

על מציבתה:

ציון / לנפש עדינה ויקרה / מנשים באהל מבורכה / מרת גיטל ח' אשת / המפורסם מהר"ם טרעביטש ע"ה / בת תשעים שנה נכבה נרה / לדאבון צניה (!) וכל מוקיריה / כ"ד לחודש תמוז שנת תרפ"ב / תניצב"ה / ש"א מינקא.

צאצאיו:

הרה"ח **מהרם טרעביטש** זצ"ל הניח אחריו משפחה מבורכת כשתילי זיתים, מב' הזיווגים שלו, ואלו הם :

יו"ח מזוו"ר

כפי הנראה היה לו בן שנולד עוד טרם פטירת החת"ס כ"ה תשרי ת"ר, כי בספרו 'כתבי מהר"ם טרעביטש' (עמוד 54) הובא תשובה שכתב לרבו הגדול מרן החת"ס אודות מילה בשבת ע"י שני מוהלים, ומסיים "ואבקש ממעלת קדושת כ"ת להורות לי הדרך הנכון", מזה משמע שהיה נוגע אצלו השאלה (הגם שאולי היה עוסק במוהלות, אבל לא מצאנו סימוכין לכך).

א. בתו מרת **מחלה** ע"ה, נולדה בטיניע לערך תקצ"ט.

ביום ג' אד"ב תרי"ט

נישאה בבודאפעסט

להרה"ח רבי יעקב

קאפל ערנסט ז"ל -

נולד באודווארד לערך

תקצ"ד, לר' יצחק

אייזיק ערנסט (נפטר י'

אדר תרל"ד בפרעשבורג),

וזו' מרת ראכל (נפטרָה בת ק"ז שנים ב' אייר תרע"א).

מ' מחלה נפטרה בבודאפעסט, ומצבתה נפלה על פני הארץ זה כמה שנים.

ר' יעקב קאפיל נישא בזווייז למרת חוה ע"ה, ב"ר יוסף הלוי פאפא (Papa) ז"ל

מראשי ק"ק ווייצען (נפטר ב'וייטצען כ"ז אייר תרפ"ה).

נפטר בבודאפעסט ביום כ"ט אייר תרפ"ב. על מצבתו: פ"נ / איש פלאי מחמת

ענותנותו / לא הרשאה לכתוב תוארו ותמונתו / אחד ממיסדי דח"ק וקהלתינו

המפוארה / מו"ה / יעקב קאפל ערנסט / בן מו"ה אייזיק ז"ל / נפטר ביום כ"ט

אייר תרפ"ב לפ"ק / ת' נ' צ' ב' ה' / ושם אמו ראכל.

מצאצאיהם:

1. בנם **יוסף בער** ע"ה, נולד כ"ד כסליו תר"כ.

2. בנם הרה"ח **רפאל אהרן ז"ל**, נולד כ"ח ניסן תרכ"ד, נפ' כ"ט אב תרע"ט

בבודאפעסט. זוי מרת [רויזא] ע"ה לבית סאממער, נפי' ו' תשרי תרצ"ח.

3. בתם **קילא** ע"ה, נולדה ג' חשוון תרכ"ב.

4. בתם **ריזל** ע"ה, נולדה א' חשוון תרכ"ג, נפ' כ"ב אדר א' תרכ"ד.

5. בתם **אסתר** ע"ה. נולדה י"ז אב תרכ"ו.

ב. בתו מרת פיגלה ע"ה, נולדה בטיניע לערך תר"ט.

[illegible]

ביום כ"ב אד"ב תרכ"ד נישאה בבודאפעסט להרה"ח רבי עקיבא עהרנפעלד ז"ל. הוא נולד ביום ב' אייר תר"ב בפרעשבורג, להגה"צ ר' דוד צבי עהרנפעלד זצ"ל, ולאמו מרת הינדל ע"ה בת מרן החתם סופר ז"ל (ברישים הנישואין שלהם נרשם אצלה גם השם "קאדלבורגער", כיון שנישאה בזווי"ש למו"ה שלמה זלמן קאדלבורגער

ז"ל מפרעשבורג - נולד בפרעשבורג לערך תקס"ג לרבי מיכאל קאדלבורגער וזו מרת הינדא, ביום ל' שבט תרכ"ג נשא בזווי"ש למרת הינדל בת מרן החת"ס, ואחר שנה וחצי נלב"ע ביום כ"ג תמוז תרכ"ה ומנו"כ בפרעשבורג; מוזכר בשו"ת תורת אבות - גאטיין, סימן סז; וראה עוד מה שסיפר בשבחו בספר המקנה (סופר), ח"ב סוף ההקדמה, ובס' מלאה קטרת, דרוש ה אות ה. אחר פטירתו נתיישבה זוגתו מרת הינדל ע"ה בסיקס, שמה שימש ברבנות בנה הג"ר שמואל, ואחריו בנה הג"ר שאול, ונפטרה שם ביום ר"ח אדר תרל"ט, ושם מנו"כ, ראה בהוספות להגש"פ חתם סופר-חתן

סופר, מהדורה שני' - ניו יארק תשי"ג, עמוד צה). נפטר י"ד סיון תרע"א.

מוזכר בשנת תר"נ בין "אישים קרואי אנשי שם" ראשי ומנהלי העדה עדת יראי ה' דקהל ארטהאדאקסן בפעסט, במכתבו של הגה"צ בעל נטע שורק ז"ל אודות הרבנות בעיר פעסט (נדפס בריש ס' שמן אפרסמון, תולדות המחבר עמוד נא; מקובץ כרם שלמה, שנה יח גליון ב). זכה לקרבת יתירה אצל הרה"ק האהבת ישראל מוויזניץ זי"ע (ראה באוצר פניני תורה וחסידות עמ' 287, ובספר שמואל בדורו עמוד שב).

נפטרה בבודאפעסט ביום ב' ניסן תרע"ד. על מצבתה:

פ"נ / האשה החשובה וצנועה הצדקת / בת גדולים / מרת פיגלה ע"ה / [אשנת]

[המנוח] הצדיק / מוה"ר עקיבא [עהרנפעלד] / הלכה לעולמה / ביום ב' לחודש [...] / פני עליון תראו נפש עדינה / יושבת תחת כנפי השכינה / גלת עליות בת

HALÁLOZÁS.

Budapest. Mult hó 30-án elhunyt itt egy mély jámborságu matróna, néhai Ehrenfeld N. özvegye. A boldogultnak atyja, Trebits M., a budapesti orth. hitközségnek egyik legérdemesebb és nagytekintélyű tagja volt. A magyar orth. zsidóság nagy harcaiban, a kongresszus idejében is egyik legagilisabb katonája volt a szent ügynek. Az elhunyt cedékesz temetésénél az itteni hitközség leg-számottevőbb tagjai is részt vettek. Két fia: Ehrenfeld Sándor a budapesti orth. hitközség és Ehrenfeld Saul a balassagyarmati orth. hitközségnek érdemes és számottevő szereplő tagjai.

מודעה על פטירתה

קדושים אם מגינה / לפני א-ל בעד בניך תמיד חלי נא / העתירי עלינו התחנוני
בחנינה / תינצ'ביה'.

מצאצאיהם :

1. בתם מרת **קילא** ע"ה, נולדה בפרעשבורג ביום ט"ז אדר תרכ"ה, נפטרה בבודאפעסט י"ג תשרי תרפ"ב.
בעלה מו"ה [פיליפ] פרידמאן ז"ל, נפטר בבודאפעסט ביום ח' ניסן תרפ"ג.
2. בנם **דוד הירש**, נולד בפרעשבורג ביום כ"ב סיון תרכ"ו (הסנדק הרה"ח מהרם טרעביטש ז"ל), נפטר ביום ב' תשרי תרכ"ח בבודאפעסט.
3. בנם מו"ה **משה** ז"ל, נולד בבודאפעסט א' אדר תרכ"ח (כך נרשם ברשימות שנת תרמ"ח).
4. בנם מו"ה **שמעי' ז"ל**, נולד בבודאפעסט י"ד סיון תרכ"ט (כך נרשם ברשימות שנת תרמ"ח), נפטר בבודאפעסט י"ז אלול תרפ"ו.
5. בנם מו"ה **שאל ז"ל**, נולד בבודאפעסט ט' אלול תר"ל (כך נרשם ברשימות שנת תרמ"ח), נפטר בבאלאשא-דיארמאט ביום א' אדר תרע"ה.
זוגתו מרת קילא ע"ה בת הרה"ח ר' משה הלוי ליטש-ראזענבוים ז"ל (להלן ג-2).
6. בתם **שרל ע"ה**, נולדה בבודאפעסט ג' תשרי תרל"ה.
ג. בתו מרת **הנלי ע"ה**, נולדה לערך תר"ח.

ביום ח"י מרחשון תרכ"ט נישאה בבודאפעסט להרה"ח רבי **משה הלוי ליטש-ראזענבוים ז"ל**. הוא נולד לערך תר"ג בפרעשבורג, להגאון ר' משה ארי' לייב הלוי ליטש-ראזענבוים ז"ל (שם העריסה שלו ארי' לייב, ובימי חליו הוסיפו השם משה, על אף שגם בנו נקרא בשם זה) דיין בפרעשבורג ותלמיד מרן החת"ס ז"ל (בן הגאון ר' יהודה הלוי ליטש-ראזענבוים מפרעשבורג, בן רבי נתן פייטל מעיר ליטש), ולאמו מרת שרה פעריל בת ר' גרשון ב"ק ממאגנעדארף.

היה ת"ח גדול סמוך ונראה להוראה, אמנם לא רצה ליהנות מכתרה של תורה ועסק במסחר (הקדמה לספר שמעו אמירה, עמוד ח', עיי"ש באורך).

נפטר ביום שביעי של פסח כ"א ניסן תרנ"ד.

מ' הנלי נפטרה בבודאפעסט י' אייר תר"ע. על מציבתה :

פ"ט / אשת חיל צנועה וחסודה צ[דק]ת / מהוללה / מרת **הנלי ע"ה** / בת ה[נר]ב
ה[ג]דול המפורסים בצדקתו / ותורתו מו"ה **מהרם טרעביטש ז"ל** / [אש]ת הרב
החר"ף [...] מו"ה / **משה סג"ל ליטש ראזענב[וים]** / נפטרה בשם טוב בת ס"ב
שנים / ה' בהר י' אייר תר"ע לפ"ק / תינצ'ביה' / הכשרה ב[... ..] מ[עוטר]ת /
נעימה במעש[... ..] רת / לבעלת עטרת [...] / ימי חייה זרועה סמכ[... ..] / ר[... ..]
שמים בעלות [...] מתו / אזרה חיל ש[מרה גחל]תו / זכותה נפיש בנתה ביתו /

ערכה שלחנו, כאשר בהיותו / נר דלוק, מטתו שלמה / בניה גדלה בתורה
תמימה / ובנותיה למדה דרכי אבותי / יראה טהורה, אמונה מצותי / מבנות
עלית [...] גבורתך / זכרה לא ימ[...]....]

מצאצאיהם:

1. בתם מרת מחלה ע"ה הי"ד, אשת מו"ה יעקב הלוי ליטש-ראזענבוים ז"ל
הי"ד, בן הגאון רבי עזריאל זצ"ל בעל שו"ת נחלת עזריאל (בן הגאון רבי אברהם

מח"ס שו"ת בן יהודה ושושנת

אברהם, בן הגאון רבי יהודה,
בן רבי נתן פייטל מעיר ליטש
הני"ל). נעקד"ה ערב
שבועות תש"ה, הי"ד.

2. בתם מרת קילא ע"ה,
אשת מו"ה שמעי'
עהרנפעלד ז"ל ב"ר
עקיבא [הני"ל אות ב].
נולדה לערך תרל"ב.
נפטרה כ"א חשון ת"ש
(על מצבתה: פ"ט
ח[כמ]ת נשים בנתה
ב[יתה] / האשה היקרה
צנועה וחסידה / רודפת

צדקה וחסד / מגזע היחס ה[נעלה] / חכמת לב מצוינה / באהבת תורה ויראת
שמים / מרת קילא ע"ה / אשת הרבני המופלג הנגיד המרומם / מו"ה שמעיהו
עהרנפעלד ז"ל / קבוצת עדי ופאר רדפו חייך / יגעת ומצאת יליצו בעדך
מצותיך / לעשות חסד ואמת טרחתך לא חסות / אביונים ועניים בעין טובה
תמכת / עולמ[ך] תנחך בעד מפעליך הטובים / המה [...]זים עומדים לדור
דורים).

3. בנם הגאון רבי שמעיה ז"ל, נולד ביום כ"ו אלול תרל"ג. מרביץ תורה
בשטראסבורג ובפפד"מ, מח"ס שמעו אמירה על אגדות הש"ס (לאנדאן
תשכ"ד). זו מרת שרה בת הגאון רבי משה ארי' באמבערגער ז"ל אב"ד באד-
קיססינגען מח"ס נטיעות של שמחה. נפ' בעיר לימאזש (Limoges) ביום ג' אייר
תש"א.

4. בנם מו"ה שמואל בנימין (וואלף) ז"ל, נולד לערך תרמ"ב, נעקד"ה כ"ו אב
תש"ד, הי"ד.

מו"ה יעקב וזו מרת מחלה הי"ד על מצבת זכרון לנאספי השואה בבואדאפסט

5. בנם מו"ה **יהודה ז"ל**, נפטר כ' תמוז תש"י, מנו"כ בקארדיף, וויילס-בריטאניא (על מציבתו: יהודה ירא את אלקים בל הימים / הוא הי' מתנהג בדרך כל תמים / ולתורה הקדושה עתים הי' קובע / דבר הי' מפיו הי' נובע / הלא צדקתו כל מכירו יודע / איש תם ישר ונכבד הי"ה הרבני / מו"ה **יהודה** בהרב ר' משה **ראזענבוים הלוי ז"ל** / נכד מו"ה משה ליב ליטש ראזענבוים ז"ל מפרעשבורג / נפטר בן שבעים וחמש שנה ביום כ' תמוז תש"י / ת"נ צ"ב"ה), זו' מרת הינדל בת הרה"ח ר' יצחק צבי פריי – חתן הכתב סופר.

6. בנם מו"ה **ארי' לייב ז"ל**, זוגתו מרת מאטל בת הגאון רבי דוב בער דושינסקיא זצ"ל אב"ד נאוואמעסטא. נפטר בווען י"ד חשון תשט"ז.

7. בתם [Margit] נולדה תרמ"ד, נפטרה י"ט אייר תרמ"ח.

8. בתם **אסתר** ע"ה, נולדה כ"ג טבת תרמ"ח.

ד. בתו [יוסיפה] ע"ה, נולדה באויבן-ישן י"ט שבט תר"ט. נפ' כ"ג אב תר"ט.

ה. בתו [בארבארע] ע"ה, נולדה באויבן-ישן כ"ה אדר"ב תרי"א. נפ' י"א אייר תרי"א.

ו. בנו **שמעון** ע"ה, נולד באויבן-ישן כ"ט אדר תרי"ב. נפ' כ"א ניסן (ד' דפסח) תרי"ג.

ז. בתו **לאה** ע"ה נולדה באויבן-ישן כ"ג שבט תרי"ד, נפ' ד' אדר תרי"ד.

ח. בנו **שמעון** ע"ה, נולד באויבן-ישן ד' חשון תרט"ז, נפ' כ"ה חשון תרט"ז.

בספר 'כתבי מהר"ם טרעביטש' (עמוד שג): "מה שאמרתי בלילה לפני הברית מילה מבני הילד, פרשת וירא שנת תרט"ז לפ"ק".

יו"ח מזו"ש

ט. בתו מרת **צירל** ע"ה. נולדה ט"ו טבת תרי"ט.

נישאה לרבי **יוסף פייט** ז"ל בבודאפעסט – ממנהלי וטובי הקהל יראים בק"ק פעסט, רואה חשבון וגבאי דחברה קדישא. נולד באויבן-ישן לר' גבריאל וזו' פראדל (בשעת נישואיו לא היו הוריו בחיים). נפטר בבודאפעסט ט' אדר תרע"ז.

על מצבתו: עד הגל הזה ועדה המצבה [הזאת] / לזכר איש חמודות / גבר חכם בעוז רוב תבונות / [ש]פתתו [ונכבד] בקה[... ..] / אחד ומיוחד ממנהלי וטו[בי] הק"ק / וממייסדי וגבאי דח"ק / מו"ה יוסף פייט ע"ה / [חתנא] דבי נשיאה הה"ג וצדיק מפורסם / מו"ה מהרם טרעביטש זצ"ל / יוסף את אלקים ירא מנעוריו ועד זקנתו / ויהי ידיו אמונה עד בא השמש בגבורתו / סבר שביו לצרכי ציבור ובראשם ענפי גמילות חסדים / פאר עדתו היה וכל באי[נו] יעידו[ן] שמו מפארים / פה זרעת לצדקה ושם תקצרנו ברמה / ישלם הי' פעלך ומשכורתך בהיכל הי' שמה

/ יליל ונהי הרימו אחריו ומספד תמרורים / טוב שמך תורק לעד וזכרונך יעמוד לעולמים.

מ' צירל נפטר בבודאפעסט כ"ז תשרי תרע"ח. על מציבתה :

פ"נ / החשובה והצנועה מרת / צירל / אשת כ"ה / יוסף פייט / בתו של אותו צדיק הרב / מהרם טרעביטש ע"ה / צער ומבאובים סבלה כמעט / כל ימיה / יונה תמה זאת לא מצאה / מנוח בחיים / רק באהב רבה וכבוד / אשר הראו לה בניה / לחזות בנועם שנת נ"ח / נפשה עלתה שמים / כ"ז תשרי רחמתי"ך לפ"ק / תנצב"ה.

מצאצאיהם :

1. בתם **פראדל** ע"ה נולדה י"ז תמוז תרמ"א, נפ' בבודאפעסט כ"ו אדר א' תרנ"ז. (על מציבתה בבודאפעסט: פ"נ / הנערה המהוללה והמפוארה - / זרע קודש מחצבתה - ממשפחה הגונה / וישרה - הלכה רך בשנים לבית עולמה / בת ט"ז לשנות חייה ה"ה / הבתולה פראדל פייט ע"ה / בת כ"ה יוסף פייט / גבאי דחברה קדישא דקהל יראים / נפטרה לדאבון בית משפחתה ביום / כ"ו לחודש אדר ראשון שנת תרנ"ז לפ"ק / ושם אמה צירל / ותנצבה).
2. בתם **[מחלה]** ע"ה, נולדה י"ז תמוז תרמ"ב.
3. בנם **גבריאל** ע"ה הי"ד, נולד ה' שבט תרמ"ד, נעקד"ה י"ט אלול תש"ב.
4. בתם **מרים** ע"ה, נולדה י"א טבת תרמ"ה. נפטרה ד' ניסן תשכ"ה בבאלשא-דיארמאט.
5. בתם **רחלה** ע"ה, נולדה בבודאפעסט י" אלול תרמ"ז.
6. בנם **מאיר** המכונה **מהרם** ע"ה, נולד בבודאפעסט כ"ח תשרי תרנ"ב.
7. בנם **שמעון** ע"ה, נולד ט"ז תשרי תרנ"ד.
8. בנם **רפאל אהרן** ע"ה, נפטר בבודאפעסט י"ח טבת תרע"ב. (על מציבתו: פ"נ / הבחור / רפאל אהרן / בן התורני מו"ה יוסף פייט נ"י / גבי דח"ק ורואה חשבון דקהילתנו / נקטף בדמי ימיו בפתע פתאם / ביום י"ח לחודש טבת תרע"ב לפ"ק / תנצבה / ושם אמו צירל).

י. בנו מו"ה **יוסף דוב טרעביטש** ז"ל, נולד א' אדר תר"כ בבודאפעסט.

זוגתו מרת **רעלא** ע"ה - נולדה בפאקש לערך תרכ"ן, לר' **מרדכי ליטש-ראזענבוים** ז"ל (היה לו בית דפוס מפורסם לספרי קודש בפאקש יחד עם בניו, נפ' י' כסליו תרנ"ח, ומנו"כ בפאקש) ב"ר יצחק יהודה [איציק ליב] הלוי ז"ל ראה"ק וראש הח"ק בפאקש (נפ' ו' אלול תר"ט. לפי בירור הרב דובעריש וועבער הוא היה בנו של רבי נתן פייטל הלוי מעיר ליטש. והגם שהיה לו עוד בן בשם יהודה - ה"ה הגאון רבי יהודה מפרעשבורג הנ"ל אות ג - ראה ב'פנקס המוהל חתם סופר' בשם הדעת סופר כי במקומם לא הקפידו על שיווי שמות אחים אם היו להם שם נוסף, וכן מוכיח זה מכמה רישומים בפנקס המוהל של החת"ס), שהיה ממשפחת 'ליטש-ראזענבוים' הרבנית המפורסמת (מזכרת פאקש עמ' 72), ומרת רוזא ב"ר יודא [יודל] פאלאטשעק מפאקש (נפ' כ"ב ניסן-אסרו חג פסח, שנת תרפ"ב, ומנו"כ בפאקש). נפטרה בבודאפעסט י"ט אדר ב' תרס"ה (מציבתה בבודאפעסט, קשה לפענח הכתב).

נפטר כ"ז אייר תש"ב בבודאפעסט. וז"ל מצבתו הישנה המונחת על הרצפה :

[...] מו"ה יוסף דוב ז"ל / [...] מוה"ר מאיר טרעביטש ז"ל / [יוסף] דע[ת] [ל]קח ויראת ד' בלבו צפונ[נה] / [דר]ך ד' ש[...]. לשמש עד[תו] ב[אמת] ו[אמונה] / ויהי בדרכיו משכיל יותר מארבע[ים שנה] / בחר [...] ... [רץ] היו לו [...] / זכרו לא יסוף מ[...] ינו לח[...]. / [ויגוע] ויאסף אל עמו בש"ט בן פ"ד שנה / כ"ז אייר תש"ב לפ"ק / ת נ צ ב ה. (על מציבתו המיוחדת : פ"נ / מוה"ר יוסף דוב טרעביטש נ"י / בן מאיר / נפ' כ"ז אייר תש"ב / תנצבה / לזכר / בנו יצחק יהודא טרעביטש שנשפה בשואה).

מצאצאיהם :

1. בתם מרת **פיילא** ע"ה נולדה בבודאפעסט כ"ו ניסן תרמ"ז, אשת ר' **דוד ניישטאדט** ז"ל הי"ד (ב"ר אלי' מסאמבאטהעלי) בזוו"ר (תלמיד הגאונים ר' דוד פריעדמאן זצ"ל אב"ד צעהלים, והגאון בעל מעשי למלך אב"ד ווייטצען, נהרג עקד"ה י"ז תמוז תשי"ד לפ"ק). נפטרה י"ט חשון תרע"ט, ומנו"כ בסאמבאטהעלי.

על מציבתה : פ"ט / אשה יקרה וחשובה / לה ולאנשים אהובה / לבעלה נזר ועטרה / לביתה צניף תפארה / בני גדלה לאמונה / בחכמה וברב תבונה / גמלה חסד לאביונים / בשמחה ובטוב פנים / הצנועה החסודה תמימה בנשים / מ' **פיילא** בת **רעלא** ע"ה / אשת מו"ה **דוד ניישטאדט** נ"י / ותמת בדמי ימיו / י"ט חשון עטר"ת לפ"ק / ותקבר בכבוד גדול כ"א בו / ת' נ' צ' ב' ה'.

2. בנם הילד **מאיר** המכונה **מהרם** ע"ה, נולד ז' אלול תרמ"ח בבודאפעסט, נפ' בן שתי שנים ביום י' כסליו תרנ"א.

על מצבתו : פ"נ / ילד רך ידיד אבות[יו] / **מאיר** / המכונה **מהרם** בן מו"ה **יוסף דוב [טרע]ביטש** / נפטר ביום [שב"ק] / י' כסליו תרנ"א לפ"ק / ושם אמו רילא / תנצבה.

3. בתם מרת **מחלה** ע"ה נולדה י"ט חשון תר"נ, אשת ר' **דוד ניישטאדט** הנ"ל בזווי"ש. נפ' ח"י כסליו תרפ"ט בסאמבאטהעלי ושם מנו"כ.

על מצבתה: פ"נ / מנשים באהל ברוכה / לה נאה כתר מלוכה / מ' **מחלה** בת **דילא** ע"ה / מה זה מהרה לצאת מהרת / חן וחסד עשית עמנו / לוית חן לביתך עשתה / הוד והדר נזר תפארה / בניך לגדל בדרך אמונה / תאבת תמיד ברב תבונה / רבים יהללו רב צדקתך / י[...] ויכבדו על מותך / ל[...] השמים נשמה טהורה / ה[...] החיים לך לאורה / [...] בש"ט בת ל"ח שנה / ש"ק ח"י טבת תרפ"ט לפ"ק / ת' נ' צ' ב' ה'.

טבלא חדשה: פ"נ / האשה חשובה / **מחלה** בת מו"ה **יוסף דוב** / **טרעביטש** ע"ה / אשת מו"ה **דוד ניישטאדט** ז"ל / נפטרה י"ח כסלו תרפ"ט לפ"ק / שם אמו רעלא / ת' נ' צ' ב' ה'.

4. בתם מרת **טשארנא** ע"ה, נולדה י' סיון תרנ"א בבודאפעסט, אשת ר' **עמרם פעלנער** ע"ה (נפ' בסאמבאטהעלי כ"ג סיון תרצ"ג) ב"ר [שמואל] וזו' [מרים] לבית קרויס. נפטרה כ"ג שבט תרפ"ג בסאמבאטהעלי.

5. בנם ר' **יצחק יהודה** ע"ה הי"ד נולד כ"ג אב תרנ"ב, זוגתו מרת יוטא בת ר' אלי ניישטאדט ז"ל מסאמבאטהעלי, נעקד"ה ל' שבט תש"ה, הי"ד.

6. בנם רפאל אהרן ע"ה, נולד כ' שבט תרנ"ד, נפ' בן כמה חדשים.

7. בתם מינקא ע"ה, נולדה ט' תמוז תרנ"ה.

יא. בנו מו"ה **יצחק טרעביטש** ז"ל נולד בבודאפעסט ביום י"ג סיון תרכ"ב.

זוגתו מרת **חיילא** ע"ה - נולדה תרכ"ח בדונא-פאלדוואר, לר' **אברהם יצחק שטרויס** ז"ל, חתן ר' יצחק פראגער מבודאפעסט. נפטרה בבודאפעסט י"ח אדר תרצ"א.

היה מחברי חברה קדישא בעיר פעסט. ומוזכר בשנת תר"נ בין "אישים קרואי אנשי שם" ראשי ומנהלי העדה עדת יראי ה' דקהל ארטהאדאקסן בפעסט, יחד עם חותנו רבי אברהם יצחק שטרויס ז"ל, במכתבו של הגה"צ בעל נטע שורק ז"ל אודות הרבנות בעיר פעסט (נדפס בריש ס' שמן אפרסמון (תולדות המחבר עמוד נא), מקובץ כרם שלמה (שנה יח גליון ב)). נפטר ג' אב תרפ"ה בבודאפעסט.

מצאצאיהם:

1. בתם **מלכה** ע"ה, נולדה בבודאפעסט כ"ז אדר תרמ"ז, נפטרה י"ג תמוז תשט"ז בבודאפעסט.

2. בנם **מאיר** המכונה **מהרם** ע"ה, נולד בבודאפעסט ט"ז אלול תרמ"ח. בשנת תרצ"ג נתמנה לראש חברה קדישא בעיר פעסט. נשא את בת ר' יהודה ראזענבוים מבודאפעסט.

3. בתם **רבקה** ע"ה, נולדה י"ח כסליו תרנ"א. נישאה לר' **ברוך אליעזר לאווענהיים**. נפטרה ו' תשרי תשל"ד בבני ברק, מנו"כ בירושלים.
4. בנם **יעקב** ע"ה, נולד לערך תרנה, נפ' כ"ו כסליו תרפ"ד בבודאפעסט.
5. בתם **גאלדא** ע"ה, נולדה כ"ו אייר תרס"ב.
- נישאה לר' **חיים מאיער** הי"ד מבודאפעסט, נפטרה י"ב תשרי תשנ"א מנו"כ בירושלים.
6. בתם **מינקא** ע"ה, נולדה י"ז כסליו תרס"א.
- נישאה לר' **מאיר מאזעס** הי"ד מבודאפעסט, נפ' ט"ז שבט תשמ"ח מנו"כ בירושלים.
- יב. בנו **רפאל אהרן** ע"ה, נולד ט"ז אייר תרכ"ד.
- יג. בנו **שלמה** ע"ה, נולד י"ב אייר תרכ"ה.
- יד. בתו מרת **בלימלה** ע"ה. נולדה ז' אדר א' תרכ"ז. נפטרה כ"ח שבט ת"ש. נישאה ביום כ"ב אלול תרמ"ה למו"ה [זיגמאנד] **בריער** - נולד בלאבעטלאן לערך תרכ"ג לר' דוד וז' [רויזא] ווילהיים.
- טו. בתו **ראכל** ע"ה, נולדה י"ג שבט תרכ"ט, נפטרה כ"ח טבת תשט"ו בבודאפעסט.
- טז. בתו **שענדל** ע"ה, נולדה כ"ז ניסן תר"ל.
- יז. בנו רבי **שמואל בנימין (וואלף) טרעביטש** ז"ל, נולד כ"ח תשרי תרל"ג. ביום ח' אדר תרנ"ח נשא בצעהלים את מרת מרים ע"ה - בת ר' נתן וויילער ומרת [בעטי] שפיטצער. גרו בסאמבאטהעלי. נהרגו עקד"ה ביום ט"ז תמוז תש"ד.
- מצאצאיהם :
1. בנם מו"ה **מנחם צבי** ע"ה, נולד בצעהלים ב' סיון תר"ס, נפטר ט' אב תשל"ד, ומנו"כ בחיפה.
2. בתם **רויזא** (סולומן) ע"ה, נולדה כ"ג אב תרס"א, נפטרה ג' אדר תשמ"ג ומנו"כ בחיפה.
3. בתם **מינקא** הי"ד, נולדה בצעהלים י"ט אדר תרס"ד, אשת ר' אשר זעליג קליין ע"ה, נעקד"ה כ"ז אלול תש"ד.
4. בנם מו"ה **מאיר טרעביטש** ע"ה, נולד לערך תרס"ה, זוגתו אסתר ב"ר ברוך אליעזר לאווענהיים הנ"ל (יא-3).
5. בנם מו"ה **דוד** ע"ה.
6. בתם מרת **בריינדל** ע"ה, נולדה בסאמבאטהעלי י"ז טבת תר"ע, אשת ר' שמואל דייטש ע"ה, נפ' ט' כסליו תשלי"א.

הרב יקותיאל יהודה טאובר

קרית באבוב – בת ים

הרבני הצדיק מראאב

רבי יהודה קעניג מראאב, תולדותיו, צאצאיו, בית אבותיו ויחוסו למעלה בקודש

תולדותיו ובית אבותיו של הרב הגדול בתורה ויראה, חריף ובקי, (לשון נכדו הגר"י קעניג זצ"ל אב"ד יאקע בהקדמה לשו"ת חוקי חיים ח"א) גבר חכם בתורה, ברוחו פי שנים בתורה ויראת שמים, (מנוסח מצבתו המובאת להלן), הרבני הצדיק **רבי יהודה קעניג** זצ"ל, חתנו של הגה"צ רבי עמרם גרינוואלד זי"ע מטשארנא וגיסם של הגאון"ק בעל ערוגת הבושם מחוסט והקרן לדוד מסאטמאר זכ"ע, ואביו של הגה"ק רבי שלמה קעניג הי"ד אב"ד יאקע, לוטים בערפל, וכמעט ולא נכתב אודותיו ואודות בית אבותיו מאומה אלא מעט מזער, ולא היה ידוע מפי ספרים וסופרים על יחוסו הרם ובית אבותיו המפוארה [ובפרט היותו נכד להגה"ק רבי שלמה פלעש זי"ע אב"ד נייטרא, אם כי העירני הגאון רבי ישראל מאיר קעניג שליט"א אב"ד יאקע וראב"ד אורח מישור שאכן קיבל זאת מזקיניו הגה"צ בעל חקי חיים זצ"ל מיאקע, אך לא היה ידוע סדר הדברים כהלכתן], על כן אמרתי להאריך מעט ביריעה זו על קצה המזלג כמה שידי משגת כיד הי' עלינו לטובה, ואודה מאוד לכל מי שיועיל נא להוסיף ולהעיר לתקן ולהרחיב את היריעה.

זהו בקצרה סדר יחוסו של רבי יהודה העולה מהפרקים שלפנינו המסודרים בסדר זה: **רבי יודא קעניג ז"ל / אביו רבי יוסף הערש קעניג ז"ל מנייטרא / אביו רבי יודא קעניג ז"ל מנייטרא / חתן רבי יוסף הערש עהרנפעלד ז"ל מנייטרא / חתן הגה"ק רבי שלמה פלעש זצ"ל אב"ד נייטרא / רבי יוסף הערש עהרנפעלד בן רבי בנימין עהרנפעלד ז"ל פו"מ בנייטרא / בן רבי שאול עהרנפעלד ז"ל ראש מדינה בנייטרא / חמיו של רבי יוסף הערש קעניג - רבי וואלף דאנציגער ז"ל מנייטרא חתן הגר"ש פלעש זצ"ל אב"ד נייטרא.**

רבי יהודה קעניג זצ"ל מראאב

ברישום לידה מ-18 ביולי 1857 [תרי"ז]: יודא קעניג, בן יוסף ואדל [לבית דנציגר], נולד בנייטרא, אבא סוחר בדים, הסנדק אריה ליב קעניג. ברישום לידה אחר מ-6 במרץ 1853 [תרי"ג]: יהודה קעניג, בן יוסף הרש ורגינה [אדל] דנציגר, נולד בנייטרא. וברישום פטירתו משנת תרפ"ח כתוב שנפטר בן 72, א"כ הרי הוא יליד תרס"ז.

לפי העולה מהנ"ל, רבי יהודה נולד בנייטרא לאביו רבי יוסף צבי קעניג ז"ל ולאמו מרת אדל ע"ה.

היה תלמיד מובהק של הגה"ק המהר"ם שיק זי"ע בחוסט, ורבו אהבו אהבת נפש, ולמשך שש שנים רצופות היה מאוכלי שולחן המלך בשבתות וימים טובים

(נכדו הגרר"י זצ"ל מיאקע בהקדמה שו"ת חוקי חיים ח"א). ואח"כ למד אצל הגה"ק בעל ערוגת הבושם זי"ע (שלימים היה גיסו).

בעת שלמד בק"ק חוסט אצל המהר"ם שיק זכה ג"כ להכיר את הגה"ק רבי יעקב קטינא זי"ע ראב"ד חוסט בעל קרבן עני ורחמי האב, וסיפר נכדו הגרר"י קעניג זצ"ל אב"ד יאקע (בשו"ת חוקי חיים ח"ח סי' י"ח – בענין איחור מצות ברית מילה) וז"ל: "ועובדא ידענא שסיפר זקניי אבי אבא (רבי יהודה קעניג) זצ"ל מתלמידיו הגדולים של הגה"ק מהר"ם שיק זצוק"ל, שפעם אחת בימי

החורף הקצרים שהה הרב יעקב קטינא המוהל דמתא לבא לשיעורו של המהר"ם שיק שהתקיימה אחר הצהרים, כשפגשו המהר"ם שיק התנצל לפניו רבי יעקב הנ"ל שבא לו ממצות מילת ילד, ענה לו המהר"ם שיק זצ"ל למחר עליך להטיף דם ברית, ע"כ המעשה. וזהו למרות שאיחר המילה מחמת אדם גדול שהיה הסנדק ומפני הכבוד איני רוצה להזכיר שמו, ואף גם אם בטח לא היה אז זמן לילה

שאלו כן לא היה מתרצה הרב הנ"ל להיות הגוזר הערלה, אמנם נראה דלמגדר מילתא שיקיימו מצות מילה כתיקונה בצפרא דיום השמיני פסק המהר"ם שיק כנ"ל", עכ"ל.

עוד סיפר רבי יהודה על רבו המהר"ם שיק, שבערוב ימיו כאשר כבדו עיני משה מזוקן, והמהר"ם שיק המשיך ללמד שיעורים תמידים כסדרן כאילו מתוך הגמרא, תלמידים אחדים שיערו שרבו לומד בעל פה מזכרונו ורצו להוכיח על זה, לכן הקדימו כמה דפים בגמרא שלו, והמהר"ם שיק לא הרגיש בדבר, והמשיך בשיעור ממש כלשון הגמרא רש"י ותוספות ובמקום שלמד, אז ראו כולם שרק מחזיק לפניו את הגמרא אבל הוא לומד הכל בעל פה מזכרונו (בהקדמה לשו"ת מהר"ם שיק (הוצאת מכון בני משה) או"ח עמ' פ"ד. ויש לציין כי שם נכתב בטעות 'כפי שסיפר תלמידו הרה"ח ר' יעקב קעניג ז"ל גיסו של הגה"צ בעל ערוגת הבושם זצ"ל" וצ"ל 'ר' יהודה קעניג'. הערת ש"ב הרב עזריאל יהודה מיללער הי"ו מב"פ).

וגם לאחר מכן בעת לומדו אצל הערוגת הבושם היה מתלמידיו החשובים והחביבים, ויעיד הדבר, שלקחו רבו לחתן עבור אחותו, [כי אביו רבי עמרם כבר לא היה בעלמא הדין ובנו הערוגת הבושם דאג לחתן את אחיו היתומים].

נשא את הצוה"ח מרת רחל לאה ע"ה [נולדה ביום ג' כ"ו אדר תרכ"ו, וככל הנראה נקראה על שם דו"ז מרת רחל לאה ע"ה אשת הגה"ק רבי עמרם חסידא זי"ע אב"ד מאדע ואח"כ בצפת, בנו של זקנה הגה"ק רבי משה נחום ראזענבוים זי"ע מוואזשאן], בת הגה"צ רבי עמרם גרינוואלד זצ"ל ומרת אסתר ע"ה מק"ק טשארנא.

ד א ח נ

ההיג ווה' צן זיין קנייזערס
ידידי ווה' לחברה נעשענעט-

נער

תלמיד תורה דקהל

ווה' דוב שטיינער

• יודא קעניג

מצות קדימה לס' עולת תמיד

ברישום נישואין משנת תרמ"א בטשארנא מצינו את החתן יוליוס קעניג בן הרמן ואידה מנייטרא בן 24 (א"כ הוא יליד תרי"ז), ואת הכלה רויזה בת עמרין ונעטי גרינוואלד מטשארנא בת 19 (ילידת תרכ"ב). ומוזכר גם העד קידושין הג"ר אבא חייא הירש זצ"ל (ראב"ד סערעד מח"ס כתבי רבי אח"ה, בן דודו של ר' עמרם גרינוואלד).

תחילה דרו בטשארנא (שם מצינו זכרו בשנת תרנ"ג בלידת בתו דבורה), ואח"כ עברו לראאב.

היה תלמיד חכם גדול איש צדיק תמים וירא אלקים, וזכה לבנין וחתנין דרבנן ודורות ישרים ומבורכים. נזכר בפרענומערעאנטען (מעות קדימה) בעיר ראאב - בסי' עולת חודש להג"ר אלעזר פלקס ראב"ד פראג (טאלטשאווא, תרע"ב); ובסי' חומת אש להג"ר מנחם א"ש זצ"ל אב"ד אונגוואר (פאקש, תרס"ו).

סיפר הרב שלום פראנצויז ז"ל (יליד באניהאד) שבלומדו אצל רבו הגה"ק בעל קרן לדוד זי"ע מסאטמאר, באמצע הלימוד בא יהודי אחד שלא היה נראה כרב וכדוי, ומיד כשהרגיש בו הקרן לדוד קם מכסאו וחבקו ונשקו, והיה זה לפלא רב בעיני התלמידים, לאחר מכן סיפר להם קרן לדוד אל תתמהו זהו גיסי - הרב יהודה קעניג מראאב בעל אחותו, והפליג בשבחו (מזכרונות הגרי"מ קעניג שליט"א אב"ד יאקע ששמע מהנ"ל).

בערוב ימיו עבר לדור אצל בתו מרת דבורה האפפמאן הי"ד בק"ק פאפא, ונלב"ע ביי"ט אלול שנת תרפ"ח, ומנוחתו כבוד בבית החיים החדש בק"ק פאפא. וזה לשון מצבתו :

פ"נ / גבר חכם בתורה ברוחו פ"ש / בתוי"ש כמוה"ר / **יודא קעניג** / ע"ה / י"נ י"ט אלול שנת תרפ"ח / **יהודה** גבר באחיו / בתורה ויראת שמים / נר תורה יהל דרכיו / אמת קנה חלקו בחיים / יהי ה' עמו ויעל / דרך ישכון אור / לא דרך נפשו לשאל / קדוש עליון נשמתו יגיע / באור החיים לאור / תנצב"ה.

זוגתו מרת רחל לאה ע"ה נפטרה ביי"ט חשון (ע"פ רשימת היארצייט שכתב א"ז הרה"ח

רבי יחיאל טאובר זצ"ל) ומנו"כ בראאב. וברישום נישואי בנה הג"ר שלמה משנת תרפ"א מופיע שכבר לא היתה בן החיים.

צאצאיו

זכו לדורות ישרים מבורכים ה"ה :

[א] **רבי עמרם קעניג זצ"ל מראאב.**

נולד בשנת תרנ"א (ע"פ רישום הלידה בטשארנא), נקרא ע"ש אבי אמו רבי עמרם גרינוואלד זי"ע, היה גדול בתורה וביראה טהורה ות"ח מובהק, עוד בהיותו חתן נתמנה לדיין בק"ק ווישאוווא, אולם נפטר לפני החתונה. ובספר טללי אורות (להג"ר משה אורי קעללער זצ"ל מצאנז) בחלק על התהלים (מהדו"ח עמ' ר"מ) הביא ד"ת מרבי עמרם הפותח "מהרה"ג מו"ה עמרם קעניג זללה"ה מעיר ראאב מדינת הגר"...

[ב] **מרת דבורה [דאבריש] הי"ד, אשת רבי יהושע מיכאל האפפמאן הי"ד מפאפא.**

רבי יהושע נולד לאביו הרבני רבי צבי הופמן זצ"ל (בן רבי אברהם ישי הופמן זצ"ל מפאפא, גיסו של הגרא"ח הירש זצ"ל, חמיו של אחיה הג"ר שלמה קעניג), ולאמו מרת שרה ע"ה (בת רבי יחיאל שפיגל זצ"ל) מפאפא. נשא את מרת דבורה הי"ד. היא נקראה ע"ש זקנתה מרת דאבריש דאנציגער ע"ה ונולדה בשנת תרנ"ג בטשארנא. היה מיקירי קרתא דפאפא, והביא את ש"ב בעל ויגד יעקב לכהן ברבנות בקע"י דפאפא. כמו"כ היה בידידות עם בנו בעל ויחי יוסף מפאפא. היה מסייע רבות לבחורים להינצל מהצבא. כשהיה מגיע הרה"ק רבי שלום אליעזר זי"ע מראצפערט לק"ק פאפא היה מתארח בביתו, אך מפאת חוסר מקום העמידו בחצרו אהל גדול ושם נערכו השולחנות (עי' בסי' אגורה באהלך עולמים עמ' קמ"ז). רבי יהושע ואשתו נעקד"ה עם בניהם הבה"ח עמרם

משה, ומרת רחל לאה אשת הרה"ג רבי משה גרינוואלד מחוסט (בן אחיו של הערוגת הבושם), הי"ד.

[ג] **מרת יטל הי"ד, אשת רבי רפאל הלוי טויבער הי"ד.**

נולדה בשנת תרנ"ד בראאב (ע"פ רישום לידתה, ומפקד סרדהלי תר"צ). בשנת תרע"ד (ע"פ מפקד ס"ה תר"צ נישאו 16 במאי 1914) נישאה לרבי רפאל טויבער.

ר' רפאל נולד לאביו הגה"צ רבי עזריאל טויבער זצ"ל מח"ס העטרת (חתן הגרא"ח הירש זצ"ל הנ"ל ש"ב של ר'

יודא קעניג) ולאמו מרת רחל ע"ה בשנת תר"נ בסערדאהעלי (ע"פ מפקד ס"ה תר"צ). ככל הנראה למד אצל הקרן לדוד בהיותו דומ"ץ ור"י בסערדאהעלי. נשא את מרת יטל, ודרו בסערדאהעלי, לפרנסתו היה לו בית חרושת לחומץ. היה מפורסם בעבודת ה' במסירות נפש ותפילותיו בדמעות, והיה גדול בתורה, והיה בעל תפילה ובעל תוקע בימים הנוראים. היה נוסע לרבותיו המהרי"ד והמהרי"א מבעלזא זי"ע, וממקורבי הרה"ק רבי יצחק אהרן פעדערווייס זי"ע. נעק"ה בכ"ז סיון תש"ד, עם אשתו ויוצ"ח: ה' עמרם משה הי"ד, ה' יששכר דוב הי"ד, הבתולה זיסל הי"ד, ה' יודא הי"ד, הבתולה אסתר הי"ד, הבתולה מרים הי"ד, ה' עזריאל הי"ד, ה' אהרן הי"ד. בתם מרת רחל לאה הי"ד אשת רבי פנחס שלום [ב"ר לוי] פארגעס הי"ד [ובניהם ה' ישראל וה' יעקב] נעקד"ה ב"ז תמוז תש"ד באשוויץ. נותרו לפליטה בניהם, זקני רבי יחיאל זצ"ל מב"ב, רבי אבא חייא זצ"ל מברוקלין, ומרת אדל ע"ה אשת רבי משה הכהן מיללער זצ"ל מברוקלין.

[ד] רבי יוסף צבי קעניג הי"ד מסערענטש.

נולד בשנת תר"ס בראבא (ע"פ רישום לידתו שם מופיע שנולד ב-31 במאי 1900), ונקרא ע"ש אבי אביו רבי יוסף צבי קעניג זצ"ל. נשא בשנת תרפ"ב את מרת אסתר הי"ד בת רבי משה ווינשטאק זצ"ל מק"ק סערענטש (לפי רישום נישואי התחתן בקרעסטיר ב-12 בספטמבר 1922) ושם דר אחרי חתונתו. נעקד"ה הוא ואשתו ובניהם ה' אברהם, ה' עמרם נחום, הבתולה רחל לאה, ה' יהודה, ה' ישראל דוד, ה' אליעזר, ה' מרדכי, ה' משה, בר"ח סיון בתש"ד. נותר לפליטה בנו הרה"ח רבי שמואל גבריאל מארה"ב. בשו"ת חוקי חיים (ח"ח סי' ק"ב) כתב וז"ל "גם אחוה דאבא שהיה מפורסם לגדול בתורה מופלג פאר הנגידיים והנדיבים ושמעו הטוב הלך למרחוק מו"ה יוסף צבי קעניג ז"ל הי"ד מעיר סערענטש הסמוכה לעיר מאד (הוא ז"ל היה מיועד לכתר הרבנות בעיר ווישיווא אחר פטירת אחיו הגאון המפורסם מו"ה עמרם ז"ל על אף גילו הצעיר מובא בשמו פנינים יקרים בספר טללי אורות על התורה) ולא אסתייע מילתא) היה מקורב ביותר להגה"ק זי"ע בעל לבושי מרדכי... עכ"ל.

[ה] הגאון רבי שלמה קעניג הי"ד אב"ד יאקע.

רבי שלמה הי"ד, נולד בשנת תרס"ב בראבא, נקרא ע"ש זקינו רבי שלמה געשטעטנער ז"ל. תחילה למד אצל הג"ר בניציון סניידערס זצ"ל אב"ד ראבא ולאחמ"כ בצעהלים אצל ש"ב בעל ויגד יעקב מפאפא, ואח"כ בסאטמאר אצל דודו רבו המובהק בעל קרן לדוד. נסמך להוראה ע"י הלבושי מרדכי ממאד והמעשי למלך מוויצען והקרן לדוד, נשא בשנת תרפ"א את הצדקת מרת אסתר לאה הי"ד בת הרבני רבי צבי הלוי הופמאן זצ"ל מפאפא (לפי רישום נישואי התחתן בפאפא ב-12 בספטמבר 1921). תחילה דר אצל חמיו בפאפא, וכמה פעמים בשבוע היה דיין בבית הדין דשם יחד עם הרב משימאני והג"ר מיכאל

פרעסבורגער הי"ד ראב"ד פאפא. בשנת תרפ"ח נתקבל לאב"ד דק"ק יאקע הסמוכה לפרעשבורג, ושם כיהן ביד רמה, ואף כיהן כראש ישיבה רמה והיה נערץ אצל גדולי דורו. נעקד"ה באושוויץ בז' אדר שנת תש"ד לפ"ק, הוא ואשתו ובניו, הב' שמואל, הב' צבי, הב' אליעזר דוד, הב' יוסף, הב' יעקב יחזקיה, הי"ד. נותרו לפליטה בנו הגה"צ רבי חיים ישע"י קעניג זצ"ל אב"ד חשק שלמה יאקע

רבי שלמה קעניג (במרכז) עם תלמידיו

מח"ס חקי חיים, ובתו מרת רחל לאה ע"ה אשת הרה"ח רבי שלמה זלמן קוט זצ"ל מירושלים.

בביה"ח ביאקע מצינו עוד מיוצ"ח שנפטרו בילדותם רח"ל: הילד יהודה ע"ה (נוסח מצבתו: פ"נ / הילד / יהודה קאניג ע"ה / בן להרב ואב"ד

דפה שיחי / י"נ כ"ו אייר תרצ"ב לפ"ק / תנצב"ה), והילדה חיילה שופרה ע"ה (נוסח מצבתה: פ"ט הילדה / חיילה שופרה ע"ה / בת להרב אב"ד דפה שיחי / י"נ ו' טבת תרצ"ב לפ"ק / תנצב"ה). מעט מחידושי ודברי תורתו נדפסו ע"י בנו בשו"ת חקי חיים, ותולדותיו בהקדמה לספר הנ"ל (ח"א) ובספר ישיבות הונגריה בישובן וחורבנן (ערך יאקא). מוזכר בשו"ת קרן לדוד (סי' ק"י, קמ"ז) ושו"ת משפטיך ליעקב (יו"ד סי' כ"ו).

רבי יוסף צבי קעניג ז"ל מנייטרא

במפקד בנייטרא תרכ"ט מצינו: הרש [יוסף צבי] קעניג, יליד 1820 [תק"פ]. [אשתו:] קטלין [אדל] קעניג, ילידת 1840 [ת"ר, לכאורה טעות וצ"ל תק"צ וכדו]. [ויוצ"ח:] קטלין קעניג, ילידת 1858 [תרי"ח]. רזי [רייזל] קעניג, ילידת 1864 [תרכ"ד]. ליפוט [יהודה] קעניג, יליד 1864 [תרי"ד]. שמו [שמואל] קעניג, יליד 1868 [תרכ"ח]. מוריץ [משה/מנשה] קעניג, יליד 1869 [תרכ"ט].

העולה מזה: ר' יוסף הרש נולד בשנת תק"פ [לפי המובא להלן לכאורה טעות היא ונולד בסביבות שנת תק"ץ], נשא את זוגתו מרת אדל ע"ה. לאחר חתונתם דרו בנייטרא שם הקימו את ביתם. לפי המובא בכמה רישומי לידה עסק ר' יוסף הרש לפרנסתו והיה לסוחר בדים.

מכתב המלצה מעניין הרואה כאן אור לראשונה מצינו באוסף מכתבי רבי אליעזר פאללאק זצ"ל רב ומגיד בביהכ"נ בבודאפעסט (ברחוב רומבד, יליד נייטרא ותלמיד הגה"ק רבי יחזקאל בנעט זי"ע אב"ד נייטרא, כיהן בבודאפעסט משנת תרל"ב, וקודם לכן כיהן בקהילות יאנאוויץ וקרעמזיער) ששלח לו אב"ד נייטרא הג"ר יוסף העניג זצ"ל, ובו מספר על המצב הכלכלי הדחוק שבו היה שרוי ר' יוסף הערש, וביקש

אפונה כי לא ימנע טוב מבעליו. ואסיים מעין הפתיחה יכתב ויחתם בספר חיים טובים הוא וכל אשר לו כאות נה"ר ונפש ידידו הדורש שלומו בלונ"ח

הק' יוסף העניג מהעללישויה

מיוצאי חלציו כפי שמצינו במפקד הנ"ל וברישומי לידה :

[א] ר' **וואלף קעניג ז"ל**. ברישום לידה מ-29 באפריל 1851 [תרי"א]: וילהלם קעניג, בן הרמן [יוסף צבי] ואדלהייד [אדל] לבית דנציג, נולד בנייטרא. האבא סוחר בדים, הסנדק א' רייכלס. נקרא ע"ש אבי אמו ר' וואלף דאנציגער ז"ל שנפטר כד' שנים קודם לכן.

[ב] ר' **שלמה קעניג ז"ל**. ברישום לידה מ-11 ביוני 1855 [תרט"ו]: סולומון וילהלם קעניג, בן הרמן [יוסף צבי] ורגינה [אדל] דנציגר, נולד בנייטרא, האבא סוחר בדים, סנדק גוטליב דנציגר. הוא נקרא ע"ש זקינו הגר"ש פלעש זצ"ל אב"ד נייטרא.

[ג] ר' **יהודה קעניג ז"ל**. הובא תולדותיו לעיל.

[ד] ר' **קלמן קעניג ז"ל**. ברישום מ-13 בינואר 1860 [תר"כ]: קארל קלמן קעניג, בן יוסף הרמן [צבי] ורגינה [אדל] דנציגר, נולד בנייטרא, סנדק מוריץ [משה] גליסמן. יתכן שנקרא ע"ש דודו-זקנו רבי קלמן בערנפעלד ז"ל חתן ר' יוסף הערש עהרנפעלד.

[ה] **מ' רייזל(?) ע"ה**. ראה לעיל במפקד מתרכ"ט לפיו נולדה בתרכ"ד.

[ו] ר' **שמואל(?) קעניג ז"ל**, ראה לעיל במפקד מתרכ"ט לפיו נולד בתרכ"ח. כפי המובא להלן מצינו א' ממשפחת קעניג בשם ר' שמואל שאולי היה דודו, ויתכן ונקרא ע"ש.

[ז] ר' **משה /מנשה? - מוריץ קעניג ז"ל**, ראה לעיל במפקד מתרכ"ט לפיו נולד בתרכ"ט.

מה שנכתב ע"ג מצבת מ' אדל ע"ה 'בנה יחידה נהלה על מבועי התורה' מעיד שהיה להם רק בן אחד היינו ר' יודא קעניג, אמנם לפי המפקדים והרשימות הנ"ל מוכח אחרת, יתכן מאוד שבניה הנ"ל נפטרו בילדותם או בבחרותם כך שנותר להם בנם ר' יודא לבדו, וצ"ע.

ר' יוסף הערש נפטר בנייטרא בט' תשרי שנת תרנ"ב לפ"ק, ושמונ"כ, וזה נוסח מצבתו [תושח"ח להרב בעריש וועבער הי"ו שבטוב לבו המציא לי תמונות ממצבת ר' יוסף הערש ואשתו מ' אדל]:

פ"נ / כ"ה / **יוסף צבי קעניג** / ז"ל / נפטר בשם טוב ט' תשרי תרנ"ב / יקר רוח איש חכמה ותבונה / ויושר מפעלים היו לך למנה / סללת לך דרך לעולם המנוחות / פאר יעטרוך באור הצחצחות / **צבי** לצדיק! יקרא אדון הרוחות / תנצב"ה.

זוג' מרת אדל נפטרה בג' חשוון שנת תרס"ה לפ"ק, ומנו"כ בנייטרא, וז"נ מצבתה :

פ"ט האשה החשובה / מרת **אידל** ע"ה / אשת ר' **יוסף צבי קאניג** ז"ל / יהללו בשערים מעשיה / יגיע כפיה כי אכלה / בנה יחידה נהלה על מבועי התורה / נפטרה בש"ט / ג' חשוון תרס"ה / ש"א **דבריש** תנצב"ה.

רבי יהודה קעניג ז"ל מנייטרא

בנייטרא מצינו את רבי יודא קעניג ז"ל החתום על מכתב מבני החברא קדישא בק"ק נייטרא משנת תר"ג 'יודא קאניג' (הובא בס' רבותיה דיחזקאל עמ' ל"ו אות ע"ט).

ובס' משפחת פלעש (DIE FAMILIE FLESCHE עמ' 48 בגרמנית) מצינו שר' יודא קעניג היה חתן ר' יוסף הערש עהרנפעלד זצ"ל מנייטרא. ללא ספק הרי הוא אביו של ר' יוסף הערש קעניג שנשא את שם זקינו ר' יוסף הערש עהרנפעלד ובנו ר' יודא קעניג מראאב נשא שם אבי אביו הנ"ל, אמנם במפקד תרכ"ט מובא שר' יוסף הערש קעניג נולד בשנת תק"פ (1820) אך ברור שנפל טעות שם (כפי שמצוי ברישומים רבים) וצ"ל תק"ץ (1830) מה גם כי גם ברשימת לידת אשתו מ' אדל מובא שנולדה בת"ר (1840), שאין ספק שלא יתכן שאין זו תאריך לידתה כי כבר בתרי"א מצינו לידת בנה ר' וואלף, כך שבודאי גם בלידת ר' יוסף הערש נפל שיבוש, ונולד אחרי שנת תקפ"ח ואז נקרא ע"ש זקינו ר' יוסף הערש

עהרנפעלד זצ"ל. מה גם כי בנו מוריץ קעניג נולד בשנת תרכ"ט ואם ר' יוסף הערש יליד תק"פ א"כ נולד לו בהיותו בן 49 שאינו כ"כ מסתבר.

לפי המובא בס' משפחת פלעש הנ"ל ר' יודא קעניג בא לנייטרא מק"ק שאטמאנסדארף (Schattmansdorf) הסמוכה לפרעשבורג, ואכן במפקדים משנת תקפ"ח מצינו כמה ממשפחת קעניג בקהילה זו.

במפקד מס רכוש משנת תקפ"ח בנייטרא מצינו את ליב (ליבל) קעניג, אולי הוא ר' יודא קעניג (לפי המבואר להלן מסתבר כי הכונה לר' ליב הכהן קעניג מנייטרא).

בנוסף מצינו בנייטרא את ר' אריה ליב קעניג ז"ל, הוא מוזכר הן כסנדק אצל ר' יודא ב"ר יוסף הערש קעניג, וגם בן ר' שלמה עהרנפעלד נקרא ע"ש בשם אריה ליב בשנת תרל"ב, כך שללא ספק הוא ממשפחת ר' יודא אולי אחיו או בנו.

ר' יודא נשא את מרת זעלדא ע"ה בת ר' יוסף הערש עהרנפעלד, ודרו בק"ק נייטרא. על מצבת מ' זעלדא מסופר שהיתה מרפאת חולים ונזקקים מבלי לקחת תשלום מגודל צדקותה.

ר' יודא נפטר בכ"ג כסלו תרי"ג ושמונ"כ, וזה נוסח מצבתו (מס' קרית סופרים במאמר הרב בעריש וועבער הי"ו, עמ' רצא):

נאמן רוח מכסה פשעים מכיר בוראו ואוהב שלו' / פה נקבר / איש מפואר בין המפוארים נקי / כפים ובר לבב מעודו עד אשר / שב לעפרו הלך בתום וארחות / עקלקלות חדל ללכת לא עשה / רעה לרעהו ועל קרובו לא נשא / הרבה תורת א"ל ה' וחוקותיו נצר / בכל לב ונפש ויראי ה' כבד בעל / מאודו כושל יקומין מליו וירים / רכות החזיק חבול עני חשוב / ובפצע מעשקות מאס חיי / מכאוב חי מעט ורעים חיי ימי / שניו, ה"ה איש התם והישר והצנע / לכת עם אלקים ואנשים בלא לב / ולב הר"ר **יודא קעניג** נפטר / בשם טוב ביום ד' ונקבר ביום / ה' כ"א כסלו שנת תרי"ג לפ"ק / תנצב"ה.

זוגתו מ' זעלדא נפטרה שנה לפניו בכ"א שבט שנת תרי"ב בנייטרא ושמונ"כ, וזה נוסח מצבתה (ע"פ קרית סופרים, במאמר הנ"ל, עמ' רצב):

אשת חיל עטרת הבית נועם בעלה וחוץ בניה / פה טמונה / אשה יקרה מפוארה ומהוללה / כל רואיה הכיריה כי היה זרע / ברך ה' הלכה בתומה כל ימי חייה / וכל נתיבותיה רצויים בעיני / אלקים ואדם צדקה עשתה עד / אחריתה מזור ותרומה הוציאה / לנדכאים וחולים ותחבושת / לנעצבים מבלי קחת מחיר / ובעודה באבה עוד פרח כגפני / חייה נקטפה מהמות פתאום / ונשמתה עלתה לגדורי מעל / ה"ה האשה הצנועה באמת / מ' **זעלדא** אשת ה' **יודא קעניג** / בת ה' **יוסף צבי עהרנפעלד** / נפטרה ביום ד' ונקברה ביום ה' / כ"א שבט שנת תרי"ב לפ"ק.

מיוצאי חלציו :

[א] **רבי יוסף הרש קעניג ז"ל מנייטרא.**

תולדותיו הובאו לעיל.

[ב] **חתנו רבי שלמה עהרנפעלד ז"ל מנייטרא.**

במפקד משנת תרכ"ט בנייטרא מצינו: שלמון ארנפלד, יליד 1834 [תקצ"ה].
[אשתו:] תרזה [ריזלי:] ארנפלד, לבית קעניג. [יוצ"ח:] סופי ארנפלד, ילידת
1853 [תרי"ג]. זיגמונד ארנפלד, יליד 1867 [תרכ"ז]. גאזא ארנפלד, יליד 1868
[תרכ"ח].

א"כ עולה מזה שמ' רייזל(?) נולדה בסביבות שנת תקצ"ה, נישאה לרבי שלמה
עהרנפעלד ז"ל יליד שנת תקצ"ה, ככל הנראה שם אביו היה ר' בנימין ארנפלד
ז"ל. לאחר נשואיהם דרו בנייטרא. לפרנסתו עסק בהיותו סוחר תבלינים. ולפי
העולה להלן ר' יוסף הערש עהרנפעלד ז"ל היה חמיו של ר' יודא קעניג ובנו של
ר' בנימין עהרנפעלד, כך שר' שלמה היה ממשפחת ר' יוסף הערש אולי נכדו.

להם היה למעלה מעשרה ילדים. מיוצ"ח :

(א) מ' סופי ע"ה, ע"י לעיל במפקד מתרכ"ט שהיתה ילידת תרי"ג. (ב) **זלדה**
ע"ה. ברישום הלידה: רוזלי/זלדה ארנפלד, נולדה ב-7 בנובמבר 1862 [תרכ"ב]
לסלומון ותרזיה קעניג, בנייטרא, אבא חנוני. (ג) **יעקב יהודה ארנפלד** ז"ל.
ברישום הלידה: יעקב/יהודה ארנפלד נולד ב-29 במאי 1864 [תרכ"ד] לסלומון
ורזי קעניג, בנייטרא, אבא סוחר תבלינים, סנדק בנימין ארנפלד. (ד) **ר' ישעיה**
דוד ארנפלד ז"ל. ברישום הלידה: ישע' דוד ארנפלד, נולד ב-21 באפריל 1866
[תרכ"ו] לסלומון ורזי קעניג, בנייטרא, אבא סוחר תבלינים, סנדק מוריץ [משה]
אייזנברג. הוא נקרא ע"ש דודו ר' ישע' דוד ב"ר יוסף הערש עהרנפעלד. השיב
לו נאמר בשו"ת הלכה למשה (ח"א סי' נ"ב) 'להב' ישע' דוד עהרנפעלד'. (ה)
יחזקאל ארנפלד ז"ל. ברישום הלידה: יחזקאל ארנפלד נולד ב-16 ביוני 1868
[תרכ"ח] לסלומון ורזי קעניג בנייטרא, אבא בעל חנות, סנדק דוד קעניג. (ו)
מרים ע"ה. ברישום הלידה: מארי [מרים] ארנפלד, נולדה ב-1 באפריל 1870
[תר"ל] לסלומון ורזי קעניג, בנייטרא, אבא חנוני. (ז) **אריה ליב ארנפלד** ז"ל,
ברישום הלידה: אריה ליב ארנפלד, נולד ב-11 במאי 1872 [תרל"ב] לסלומון
ורזי קעניג, נולד בנייטרא, אבא סוחר, סנדק הרמן [ר' יוסף צבי] קעניג. (ח) **רחל**
ע"ה. ברישום הלידה: רחל ארנפלד, נולדה ב-24 בינואר 1874 [תרל"ד] לסלומון
ורזי לבית קעניג, בנייטרא, אבא חנוני. (ט) **מילכה** ע"ה. ברישום הלידה: מילכה
ארנפלד, נולדה ב-27 בינואר 1876 [תרל"ו] לסלומון ורזי לבית קעניג, בנייטרא,
אבא סוחר תבלינים. (י) **גולדא** ע"ה, וברישום הלידה: גולדה ארנפלד, נולדה ב-
17 בספטמבר 1878 [תרל"ח] לסלומון ורזי לבית קעניג, בנייטרא, אבא חנוני.
(יא) **מנשה** ע"ה. ברישום הלידה: מנשה [מוריץ] ארנפלד, נולד ב-3 ביולי 1880

[תר"מ] לסלומון רזי לבית קעניג, בנייטרא, אבא חנוני, סנדק יוסף קאניג. הילד נפטר ב-11 באפריל 1887 [תרמ"ז].

[ג] **רבי בנימין קעניג ז"ל מנייטרא.**

נולד בנייטרא בתקצ"ג לאביו ר' יודא ואמו מ' זעלדא, נקרא ע"ש זקינו ר' בנימין עהרנפעלד. נשא את ש"ב מ' פאני ע"ה בת ר' בנימין עהרנפעלד אבי ר' שלמה עהרנפעלד הנ"ל, ילידת תקצ"ז. היה סוחר וחבר בחברת פועל צדק.

מוזכר במפקד משנת תרכ"ט בנייטרא: בני [בנימין] קעניג, יליד 1833 [תקצ"ג]. [אשתו:] פרנסיסקה [פאני] קעניג, ילידת 1837 [תקצ"ז]. [יוצ"ח:] יעקב קעניג, יליד 1860 [תר"כ]. סופיה קעניג, ילידת 1862 [תרכ"ב]. יוליוס קעניג, יליד 1863 [תרכ"ג]. מארי [מרים] קעניג, ילידת 1865 [תרכ"ה]. איזידור קעניג, יליד 1867 [תרכ"ז]. וילמוש קעניג, יליד 1869 [תרכ"ט].

מיוצאי חלציהם:

(א) **ר' יעקב יהודה קעניג ז"ל.** ברישום הלידה: יעקב יהודה קעניג, נולד ב-14 באפריל 1860 [תר"כ], לבנימין ופאני ארנפלד, בנייטרא, אבא סוחר, סנדק בנימין ארנפלד [חמיו?]. (ב) **זעלדא ע"ה.** ברישום הלידה: סופי/זלדה קעניג, נולדה ב-14 בספטמבר 1861 [תרכ"א], לבנימין ופאני ארנפלד, בנייטרא, אבא חנוני. (ג) **יואל קעניג ז"ל.** ברישום הלידה: יואל קעניג, נולד ב-2 ביולי 1863 [תרכ"ג], לבנימין ופאני ארנפלד, בנייטרא, אבא סוחר, סנדק [שמואל] פוגל. (ד) **מרים ע"ה,** ברישום הלידה: מרים קעניג, נולדה ב-13 ביוני 1865 [תרכ"ה], לבנימין ופאני ארנפלד, בנייטרא, אבא רוכל. (ה) **וואלף קעניג ז"ל.** ברישום הלידה: ווילהלם/וואלף קעניג, נולד ב-15 באוקטובר 1869 [תרכ"ט], לבנימין ופאני ארנפלד, בנייטרא, אבא סוחר, סנדק גוטליב ארנפלד, הילד נפטר ב-4

במרץ 1886, (ו) **יחזקאל קעניג ז"ל.** ברישום הלידה: יחזקאל קעניג, נולד ב-26 בפברואר 1867 [תרכ"ז], לבנימין ופאני ארנפלד, בנייטרא, אבא רוכל, סנדק קארל [קלמן] קליין. ברישום אחר מצינו שהסנדק היה זיגמונד וייס. (ז) **רחל ע"ה.** ברישום הלידה: רחל קעניג, נולדה ב-14 בפברואר 1874 [תרל"ד], לבנימין ופאני ארנפלד, בנייטרא, אבא רוכל.

הוא נפטר בנייטרא בר"ח טבת תרס"ו ושמונ"כ, וזה נוסח מצבתו [קבלתי מהרב בעריש וועבער הי"ו]:

פ"נ / איש תם וישר חבר לחברת פועל צדק / כ"ה **בנימין קאניג ע"ה** / בן ר' **יהודה** / מת ר"ח טבת תרס"ו / שם אמו **זעלדא** / תנצב"ה.

[ד] כנראה רבי דוד קעניג ז"ל מנייטרא.

ברישום לידת ר' יחזקאל ארנפלד ז"ל בן מ' רייזל ארנפלד לבית קעניג מוזכר הסנדק ר' דוד קעניג ז"ל. וברישום הפטירות מנייטרא מצינו את פטירת דוד קעניג שנפטר ב-5 בדצמבר 1879 [תרל"ט] בהיותו בן 48 [יליד תקצ"א] יליד נייטרא ואיכר, אולי הוא בן נוסף של ר' יודא ז"ל.

עוד ממשפחת קעניג מנייטרא

במפקד מס רכוש משנת תקפ"ח ע"ש נייטרא מצינו את: ליב (ליבל) קעניג. שמואל קעניג, וואלף קעניג.

ובמפקד משנת תר"ח בנייטרא מצינו את: יאקאב קעניג, בן 52 [יליד תקנ"ו], יליד Szakoleza בהונגריה. אשתו: אנה, לבית מנטלר, בת 50 [ילידת תקנ"ח], ילידת מיסליץ Miszlitz במורביה. יוצ"ח: הרמן קעניג, בן 18 [יליד תק"צ], יליד Szakoleza בהונגריה.

ובמפקד משנת תרכ"ט מצינו כמה מבני משפחת קעניג:

ר' יוסף קעניג יליד תקפ"ה (1825), אשתו בטי לבית מייסעל ילידת תקצ"ה (1835), ויוצ"ח: חני ילידת תרי"א (1851), סאלי ילידת תרט"ו (1856), איזדור יליד תרכ"ז (1867), לוטי ילידת תרכ"ט (1869).

ר' שלמון קעניג יליד תקפ"ב (1822), ועמו (כנראה בנו) נתן קעניג יליד תרכ"ד (1864).

ר' ברנאט (בער) קאהן יליד תקצ"ג (1832) ואשתו סאלי לבית קעניג ילידת ת"ר (1840), ועמם מוזכרת ורוניקה קעניג ילידת תק"ס, אולי היא אמה. ברישום לידה מתרל"ב (14 בספטמבר 1872) מצינו את בנם חיים בן ברוך וסאלי לבית קעניג, האבא חייט, שם המשפחה שונה לאלפער בשנת תר"ס. ובשנת תרל"ו מצינו לידת בנם סנדר אשר ובו רשום שאבא סוחר בזבל, והסנדק ליב קליין, ומצוין ששם המשפחה שונה בשנת תרס"ו.

ר' יעקב שטרן יליד תקצ"ד (1834) ואשתו רוזי (רייזל/רחל) לבית קעניג ילידת תר"ח (1848), ויוצ"ח: אורליה ילידת תרכ"ז (1867), אדולף (אברהם) יליד תרכ"ח (1868).

מ' נטי קעניג ילידת תקס"ח (1808), ויוצ"ח הרמן יליד תר"ט (1849) אנטוניה ילידת תרי"ז (1857).

ר' שמו (שמואל?) יליד תקפ"א (1821) ואשתו מריה (מרים) ילידת תקצ"ג (1833) לבית וויינברגר, ויוצ"ח: רוזלי ילידת תרי"א (1857), אנטוניה ילידת תר"כ (1860), נטי ילידת תרכ"ב (1862), לינה ילידת תרכ"ו (1866), רגינה (רבקה) ילידת תרכ"ז (1867), יונאש (יונה?) יליד תרכ"ח (1868). כנראה בתו מרים נישאה לשלמון שפיצער שגם דר בנייטרא, ברישום לידת בנם יעקב חיים

מתר"מ מצינו את הסנדק ר' שמואל קעניג. ובלידת בנם מאיר מתרמ"ב מצינו את הסנדק ר' ליב זילברמן, ובשניהם מובא שהאבא רוכל.

אמנם ראוי לציין כי בנייטרא גם גרו משפחת קעניג שהיו כהנים, ביניהם את ר' ליב הכהן קעניג שנפטר בנייטרא ביי"ט ניסן תרי"ט (לכאורה הוא המוזכר במפקד מתקפ"ח בשם לובל) אבי ר' נפתלי הירץ הכהן קעניג.

רבי יוסף צבי עהרנפעלד ז"ל מנייטרא

רבי יוסף הערש עהרנפעלד ז"ל נשא בשנת תקס"א את זוגתו מרת רחל ע"ה בת הגה"ק רבי **שלמה פלעש** זצ"ל אב"ד נייטרא בהיותו הרב שם (ע"פ סי' משפחת פלעש). ר' יוסף הערש נפטר בשנת תקפ"ח. הוא מוזכר במעות קדימה ע"ס מכתב אלי' (פראג תקע"א) ר' יוסף הרש ע"פ. אשתו מרת רחל ע"ה נישאה להגה"ק רבי בנימין זאב וואלף לעוו זצ"ל אב"ד וועבוי בעל שערי תורה (בזיווגו השלישי) בשנת תקפ"ט.

בהקדמת ספר חות יאיר לנכדו הרב יוסף אלעזר רוזנפלד מפרייטשטאט כתב: **"וגם אמי מורתי היקרה והנכבדה מרת חי' שרה ע"ה מולדת עהרנפעלד מזרע משפחה גדולה ומפוארה צאצא שלשלת רבנים גדולים וגאונים בתו של הרב הגאון מו"ה שלמה פלעש זצ"ל שהי' רב אב"ד בק"ק נייטרא וגם נתגדלה על ברכי של הרב הגאון המפורסם בעל המחבר ספר שערי תורה שהי' אב"ד בק"ק ווערבאף יען שאמי זקנתי הצדקת מרת רחל היתה זוגתו הרבנית של הגאון הנ"ל ועוד גם שאר רבנים גדולים מורי הוראה בישראל יצאו ממשפחות אבותי היקרים ז"ל אשר אין קץ לשבחם ולתהלתם"** עכ"ל.

מיוצאי חלציהם [ע"פ סי' משפחת פלעש]:

[א] רבי **ישעי' דוד עהרנפעלד** ז"ל. נפטר בנייטרא ב' אדר-שני שנת תרכ"ד לפ"ק, ושמונו"כ [נוסח מצבתו בס' קרית סופרים עמ' רצא, '...ה"ה התם והישר באמת הר"ר ישעי' דוד ב"ה יוסף צבי עהרנפעלד ושם אמו רחל']. הוא מוזכר במעות קדימה ע"ס ברכת המים (ווינען תרכ"א).

[ב] כנראה רבי **בנימין עהרנפעלד** ז"ל, אבי ר' שלמה חתן ר' יוסף הערש קעניג.

[ג] מרת **זאלדה קעניג** ע"ה. אשת רבי **יודא קעניג** ז"ל הובאו תולדותם לעיל.

[ד] מרת **זאלדה בערענפעלד** ע"ה. נישאה בשנת תקנ"ט לרבי **קלמן בערענפעלד** ז"ל. נפטר ביום ו' עש"ק ב' אייר תרי"ח לפ"ק ומנו"כ בנייטרא, ור' קלמן (ב"ר יונה) נפטר בן ס"א בכ"ו חשוון תרי"כ לפ"ק ומנו"כ בנייטרא [נוסח מצבתם בקרית סופרים עמ' רצב-רצג].

[ה] מרת **שרה חיה ראזענפעלד** ע"ה. אשת רבי רבי **צבי הירש ראזענפעלד** זצ"ל מנייטרא. מיוצ"ח בנם הגה"צ רבי **יוסף אלעזר ראזענפעלד** זצ"ל אב"ד פרייטשטאט (מתרל"ה-תרע"ט) מח"ס חות יאר ועטרת צבי (חתן הגה"צ רבי

ישראל יצחק אהרן לאנדעסבערג זצ"ל אב"ד גראסווערדיין מח"ס שו"ת מטה אהרן כת"י).

רבי בנימין עהרענפעלד ז"ל פו"מ בנייטרא בן הקצין רבי שאול עהרענפעלד ז"ל ראש המדינה

רבי יוסף הערש עהרענפעלד היה בנו של רבי בנימין עהרנפעלד ז"ל פרנס ומנהיג בק"ק נייטרא בן הקצין רבי שאול עהרענפעלד ז"ל ראש המדינה בנייטרא [כך הובא בס' גבעת שאול (ח"א עמ' כ"ב), וכ"ה בס' משפחת פלעש עמ' 48, אמנם שם מציין שר' שאול היה ראש מדינה ב- landasobarstar (אולי הכונה

ללאנדעסבערג) ולא בנייטרא כפי שהובא בכ"מ, ומשפחת עהרנפעלד כנראה מקורה מגרמניה מהעיר עהרנפעלד (בגרמנית - Köln-Ehrenfeld). ר' בנימין נפטר בכ"ו ניסן שנת תקס"ג ומנו"כ בנייטרא, וז"נ מצבתו [נעתק ממ"ש הרב בעריש וועבער הי"ו בס' גבעת שאול שם, ובתוספת בקרית סופרים עמ' רצד]:

פ"ג / נפטר ונקבר / יום ב' ד"ו ניסן תקס"ג ל' / איש ישר וכשר תמים בדרכיו / וצדיק במעשיו ה"ה הפורסם / לשבח

ולתהלה בכל ... / קהלה פרנס ומנהיג המהולל ... / בנימין בר"ש זצ"ל שרץ כצבי / וגבור כארי לעשות ... / ... /

מצאצאי ר' בנימין מצינו את רבי שאול עהרנפעלד ז"ל מנייטרא אבי הגה"צ רבי דוד הערש עהרנפעלד זצ"ל מסערדאהעלי ופרעשבורג חדב"נ מרן החתם סופר זי"ע [ואביהם של הגאווה"ק רבי שמואל אב"ד מאטערסדארף, רבי שאול אב"ד סיקסא, רבי ישעי' אב"ד שוראן, רבי שמעון אב"ד מיהאלוויץ ורבי עקיבא זצ"ל, וחמיהם של הגאווה"ק רבי אברהם גלאזנער אב"ד קלויזענבורג ורבי שלום בער שטערן ראב"ד סערדאהעלי זצ"ל] ורבי משה עהרנפעלד ז"ל מנייטרא [חמיו של רבי יוסף צבי פארהאנד ז"ל מנייטרא אבי הגה"ק רבי משה פארהאנד זצ"ל אב"ד מאקאווא].

רבי זאב וואלף דאנציגער ז"ל מנייטרא (חותן ר' יוסף צבי קאניג)

רבי וואלף דאנציגער ז"ל נזכר בנייטרא במפקד מס רכוש משנת תקפ"ח ערך מס רכוש 22, שם משפחתו 'דאנציגער' שאינו מצוי כ"כ בהונגריה מוכיח כי כנראה אבותיו הגיעו מעיר דאנציג בגרמניה שעל שמה כונה דאנציגער. בנו ר' ידידיה מכונה בכמה רשימות בשם דאנציג, ואכן כפי המובא בס' משפחת פלעש הנזכר לעיל הוא בא מק"ק דאנציג שבפולין. נשא את מרת דאבריש ע"ה בת

הגה"ק רבי שלמה פלעש זי"ע אב"ד נייטרא, בשנת תקס"ח, בהיות הגר"ש רב בנייטרא.

בס' משפחת פלעש (עמ' 49, תורגם מגרמנית) כתב ברשימת בני הגר"ש פלעש זצ"ל: "דאבריש, התחתנה בשנת 1808 (תקס"ח) עם וואלף דאנציגער שנולד במדינת פולין בעיר דאנציג. שלושת בניו: 1. זעליג, גר בשאר-קערעסטיר. 2. שמואל, גר בבודאפעסט. 3. ידידיה, גר בניטרא".

ר' וואלף גר בנייטרא עד לפטירתו בט"ז אדר שנת תר"ז ושם מנו"כ. וזה נוסח מצבתו (צילום המצבה קבלתי מאוצרו של מר שאנדור באטשקאי באמצעות המערכת):

נפטר ונקבר ט"ז אדר שנת תר"ז לפ"ק / פה נקבר / איש תם וישר באמת תמים / ירא שמים כרצון שוכן רמים / ובערב ובבוקר במקום מה נורא / עמד והתפלל בהכנעה ובמורא / ה"ה הנעלה היקר כ"ה / **וואלף דאנציגער** ז"ל / תנצב"ה.

זו' מ' דאבריש נפטרה בנייטרא בכ"ח טבת תרכ"ד לפ"ק. וזה נוסח מצבתה (מס' קרית סופרים במאמר הרב בעריש וועבער הי"ו עמ' רצ, וגם המציא לי תמונת המצבה):

נפטרה ונקברה ביום כ"ח טבת תרכ"ד / פ"ט / דבריה ומעשיה היו אמונים / ברורה ואהובה כל הימים / רב טוב פעלה כרצון רמים / יראת א'ל חי נצרה בתמימים / שמה הטוב לבניה הי' מעטורים / ה"ה האשה החשובה מ' **דבריש** / אשת כ"ה **וואלף דאנציגער** ז"ל / תנצב"ה.

מיוצ"ח :

[א] רבי ידידיה גאטליב דאנציגער ז"ל מנייטרא.

רבי ידידיה נולד בשנת תקס"ט בנייטרא (הוא מוזכר גם בס' משפחת פלעש כבנו של ר' וואלף), נשא את מרת ראזל ע"ה בת ר' בנימין זאב העניג ז"ל ומ' בילה ע"ה [בנייטרא היה האב"ד הגר"ר יוסף העניג זצ"ל אמנם הוא בא לנייטרא שנים אח"כ, כך שכל הנראה אינה ממשפחתו] בשלהי שנות תק"צ, דרו בנייטרא, לפרנסתו היה לו בית מאפה. מ' ראזל נפטרה ככל הנראה לפני תרכ"ט [שאז נקראה בת בתה על שמה]. ר' ידידיה נפטר לפני שנת תרל"ו [שאז נקרא בן בנו על שמו].

ומצינו בנייטרא את ר' ידידיה גוטליב דאנציגער ז"ל במפקד משנת תרכ"ט: גוטליב דנציגר, יליד 1809 [תקס"ט]. [אשתו:] רוזליה [ראזל] דנציגר, לבית הוניג, ילידת 1814 [תקע"ד]. [ויוצ"ח:] שלמון [שלמה?] דנציגר, יליד 1844 [תר"ד]. הרמן [צבין] דנציגר, יליד 1845 [תר"ה]. וילמוס דנציגר, יליד 1851 [תרי"א].

צאצאיו:

א) **שלמה דאנציגער** ז"ל. יליד תר"ד, מוזכר לעיל ברישום מתרכ"ט. יתכן שנקרא ע"ש זקינו הגר"ש פלעש זצ"ל מנייטרא.

ב) ר' **צבי הירש דאנציגער** ז"ל. מוזכר ברישום משנת תרכ"ט כיליד תר"ה, נשא את מרת רוזלי ע"ה לבית אונגרלייד בערך בתר"ל, ודרו בנייטרא, לפרנסתו היה סוכן מכירות.

ברישומי הלידות מצינו כמה מיוצ"ח: (1) ביילא דנציגר, נולדה ב-3 בדצמבר 1871 [תרל"א], להרמן ורוזלי אונגרלייד, בנייטרא, אבא סוכן מכירות. (2) דבורה [דובריש] דנציגר, נולדה ב-11 בינואר 1874 [תרל"ד], להרמן ורוזלי אונגרלייד, בנייטרא, אבא סוכן. (3) ידידיה דנציגר, נולד ב-24 במאי 1876 [תרל"ו], להרמן ורוזלי אונגרלייד, בנייטרא, אבא סוכן. סנדק הרמן יוסף קעניג. (4) שמואל [שנדור] דנציגר, נולד ב-8 באוגוסט 1879 [תרל"ט] להרמן ורוזלי אונגרלייד, בנייטרא, סנדק גוטליב ארנפלד. (5) קריינדל דנציגר, נולדה ב-2 בספטמבר 1881 [תרמ"א], להרמן ורוזלי אונגרלייד, בנייטרא, אבא סוכן מכירות.

ג) ר' **וואלף דאנציגער** ז"ל. מוזכר לעיל ברישום מתרכ"ט כיליד תרי"א, באמצע שנות תר"ם נשא את מרת שרה ע"ה לבית נוימן ילידת נייטרא, לפרנסתו היה פקיד במשרד, הם גרו בנייטרא.

ברישום הלידות מצינו כמה מיוצ"ח: (1) בורישקה / דבורה (?) דנציגר, נולדה ב-3 ביולי 1886 [תרמ"ו], לוילמוש וסאלי [שרה] נוימן, בנייטרא, אבא פקיד משרד. (2) רייזל דנציגר, נולדה ב-6 במאי 1888 [תרמ"ח], לוילמוש וסאלי נוימן,

בנייטרא, אבא פקיד משרד. (3) דבורה דנציגר, נולדה ב-25 בספטמבר 1890 [תר"נ], לויטמוש וסאלי נוימן, בנייטרא, אבא פקיד משרד. (4) גיטל דנציגר, נולדה ב-17 בדצמבר 1892 [תרנ"ב], לויטמוש וסאלי נוימן, בנייטרא, ההורים ילידי בנייטרא, אבא פקיד משרד.

ד) תרזה ע"ה. ברישומי הלידה מצינו: תרזה דנציג, נולדה ב-22 ביולי 1853 [תר"ג], לגוטליב ורוזליה הוניג, בנייטרא, אבא אופה וחנוני.

ה) **מנחם דאנציגער** ז"ל. ברישומי הלידה מצינו: עמנואל [מנחם] דנציג, נולד ב-6 ביוני 1852 [תר"ב], לגוטליב ורוזליה הוניג, בנייטרא, אבא אופה, סנדק ד. [דוד?] בעק.

ו) עוד מצינו ברישום הלידות את ר' וילהלם [וואלף] **דאנציגער** ז"ל ואשתו מ' מינה ע"ה לבית וינטר בנייטרא, כנראה הוא בן נוסף של ר' ידידיה ונקרא ע"ש אבי אביו ר' וואלף דאנציגער, ואלו יוצ"ח: (1) יהושע דנציגר, נולד ב-1 באוגוסט 1876 [תרל"ו], לוילהלם ומינה וינטר, בנייטרא, סנדק פרנץ פרוינד. (2) ביילא דנציגר, נולדה ב-21 במרץ 1879 [תרל"ט], לוילהלם ומינה וינטר, בנייטרא.

ר' ידידי' נפטר בנייטרא, וגם אשתו מ' ראזל נפטרה בנייטרא בד' אדר תרמ"ז ושם מנו"כ. וזה נוסח מצבתה [קבלתי מהרב בעריש ועבער הי"ו]:

פ"ט / האשה החשובה והצנועה מ' / **ראזל**

/ אשת כ"ה ידידי' דאנציגער / נפטרה בש"ט ביום ב' ד' / אדר תרמ"ז לפ"ק / שם אבותי' / כ"ה בנימן זאב ומ' בילה ע"ה / תנצב"ה.

[ב] רבי יהושע דאנציגער ז"ל מקאפאשוואר.

ברישום נישואין מ-16 בפברואר 1864 [תרכ"ד] מצינו את החתן שלמון [יהושע] דנציגר, בן וילהלם [וואלף] ואנטוניה לבית פלש, בן 43 [יליד תקפ"א], אלמן, יליד בנייטרא, וסוחר בקאפאשוואר, עם הכלה פאני שווארץ, בת 40 [ילידת תקפ"ד], בת אברהם ולני לבית פולק, ילידת פלוטה [פאלאטא], וגרה בעיר קאפאשוואר, עדים [רשמיים, ולא הלכתיים] היינריך קראוס ואברהם שווארץ. ומצאנו רישום פטירה של שלמון דנציגר, סוחר בנייטרא, בעלה של פאני שווארץ. נפטר ב-6 בפברואר 1884 [תרמ"ד] בסעקעש-פעהערוואר.

העולה מהנ"ל, ר' יהושע דנציגר [סלומון כאמור משמש גם כשם שלמה בדרך כלל אך ללא ספק כאן מדובר ביהושע, שם נפוץ בצאצאי ר' ידידיה], נולד בתקפ"א בנייטרא, נשא אשה ונפטרה בצעירותה, משם עבר לרגל מסחרו לקאפאשוואר [בהונגריה התחתית], ונשא שם את מ' פאני ע"ה בת ר' אברהם שוואץ ז"ל ומ' לני ע"ה לבית פאללאק מפאלאטא. ונפטר בתרמ"ד.

[ג] מרת אדל קעניג ע"ה.

אשת רבי יוסף צבי קעניג ז"ל מנייטרא, אודותם הארכנו לעיל. ברשימות ומפקדים המזכירים את מ' אדל מצינים את היותו לבית דאנציגער, ומכמה רשימות מוכח שר' יוסף הערש היה משפחה קרובה מאוד לר' ידידיה גוטליב דאנציגער ז"ל (ששימש גם כסנדק אצל בנו כמובא לעיל) והעירני הרב בעריש וועבער שליט"א שר' יוסף הערש היה חתנו של ר' וואלף דאנציגער (ולא של בנו ר' ידידיה הנ"ל כפי שהיה לכאורה עולה מכמה רשימות).

[ד] רבי זעליג דאנציגער ז"ל.

שמו הובא בס' משפחת פלעש הנ"ל. אולי הוא ר' יהושע הנ"ל וכינויו היה זעליג.

הגה"ק רבי שלמה פלעש זצ"ל אב"ד דק"ק נייטרא

רבי שלמה פלעש נולד בשנת תק"י בק"ק ניקלשבורג לאביו רבי פרץ פלעש ז"ל [נפטר בניקלשבורג בתקס"ב, בן ר' ישראל צבי ז"ל לילד ת"ס, בן ר' שלמה ז"ל, נכד הג"ר אברהם פלעש מווינא (ב"ר גרשם יהודא, נפטר בי"ד חשון ת"א) ואשתו מרת נחמה ע"ה בת הג"ר משה אהרן תאומים זצ"ל מפראג (אשתו ממשפחת הורוויץ) בן הג"ר נתן וויידל זצ"ל מחכמי פד"מ מגזע רש"י הק']. למד אצל רבו הגה"ק רבי גרשון חיות זי"ע אב"ד ניקלשבורג, נסמך על ידו להוראה, ושימש כדיין בבית דינו.

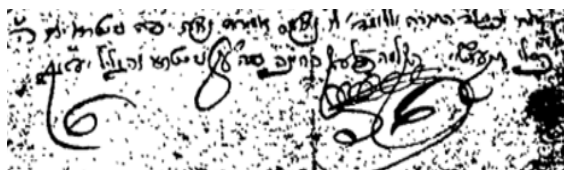
נשא בערך בשנת תקל"ג את מרת ריזל ע"ה בת הג"ר דוד (ב"ר ישראל) פישוהוף זצ"ל דיין בק"ק ניקלשבורג ומרת קראסל ע"ה (בת רבי משה הילטש ז"ל).

הרב מו"ה שלמה פלעש זצ"ל דק"ק מעזריטש
מו"ה שלמה פאלאק צמחצ'רליץ

מתשרי תקמ"ד כיהן כאב"ד דק"ק גראס-מעזריטש (Velké Meziříčí בגבול בוהמיה-מורביה) שם נזכר במעות קדימה בס' חינוך (ברין תקנ"ט) 'הרב מו"ה שלמה פלעש אב"ד דק"ק מעזריטש'. בהיותו אב"ד שם נתן הסכמה על ספר תבואות שור תחת תאריך יום ו' עש"ק ד' טבתקנ"ו לפ"ק' ואראה והנה יד שלוחה אלי מן מחותני הרבני המופלג בתורה מוהר"ר יעקב בער נ"י חד מיושבי על מדין קרתא קדישא עיר מולדתי ניקלשפורק יע"א... הק' שלמה פלעש החונה בק"ק מעזריטש יע"א'.

משנת תק"ס כיהן כאב"ד דק"ק נייטרא עד לפטירתו בי"ד שבט תקצ"ב [ע"ע תולדותיו באישים בתשובות חת"ס בערכו]. מוזכר במעות קדימה לס' מכתב

אלי (פראג תקע"א) 'נייטרא, הרב המאה"ג מו"ה שלמה פלעש, ולס' כסף נבחר (פראג תקפ"ח) 'הרב המאה"ג אב"ד נ"י, ולס' חיי עולם (ווען תק"ץ) 'נייטרא, הרב המאה"ג מו"ה שלמה פלעש אב"ד בק"ק הנ"ל. השיב לו נאמר בכבוד גדול בשו"ת חת"ס (אה"ע סי' ל"ב) 'שלוש וכ"ט ל"י הרב הישיש המאה"ג המופלג בתורה המפורסם כמ"ה **שלמה פלעש** נ"י אב"ד דק"ק נייטרויא, וע"ע בשו"ת חת"ס אה"ע ח"א סי' ט' ע"ג ע"ד קל"ח, ובשו"ת בן יהודא סי' י"ט. וע"ע בס' רבותיה דחזקאל (עמ' ל"ד). בבית הספרים הלאומי בירושלים ישנם ב' קובצים גדולים של חידו"ת בסוגיות הש"ס ואגדה המיוחסים לרבי שלמה. יתר תולדותיו בארוכה בס' משפחת פלעש (DIE FAMILIE FLESCHE מאת ד"ר הנריק פלעש שי"ל בברין בשנת תרע"ד בגרמנית).

מיוצאי חלציו (בס') משפחת פלעש הנ"ל הזכיר עוד כמה מיוצ"ח, אמנם כאן צוינו המפורסמים מביניהם):

א. בנו הגה"ק רבי יוסף יוזפא פלעש זצ"ל אב"ד וועספרים, נולד בתקמ"ט [לפי מפקד תר"ח נולד בנייטרא], למד אצל מרן החתם סופר ז"ע, נשא את מרת מרים ע"ה [לבית ווייס, ילידת נייטרא תקנ"ח, ע"פ המפקד הנ"ל]. תחילה דרו בפרעשבורג [שם נולדו להם ע"פ מפקד הנ"ל יוצ"ח: ר' ליפמאן (יליד תקפ"ו), ר' שמואל (יליד תקפ"ח), ר' דוד (יליד תקצ"א), ר' שלמה (יליד תקצ"ד)]. אח"כ היה אב"ד שאטמנסדארף, ראגענדארף ואח"כ בוועספרים. נפטר בא' טבת תרט"ו. מוזכר בשו"ת חת"ס אה"ע סי' ט', ל"ב, ע"ג, ע"ד, קל"ח, חחו"מ סי' ל"ג, ובשו"ת בן יהודה סי' י"ט, ושו"ת כת"ס אה"ע סי' ל"ד [לשון השאלה מר' יוסף הובא ג"כ שם, אמנם בתחילת קובץ כת"י ממנו הנמצא בספרייה הלאומית מובא כל מכתב השאלה כולל חו"ד של ר' יוסף בענין משנת תרי"ב]. מח"ס עטרת שלמה ושרביט הזהב כת"י, ועוד כמה ספרים בכת"י, נכדו הרב חיים פלעש רב בקאניץ. הוספד ע"י המהר"י אסאד ז"ע, ראה רבותיה דחזקאל (עמ' פ"ח).

ב. בתו מ' רבקה ע"ה אשת הגה"צ **רבי יעקב שאג זצ"ל אב"ד באנאוויטץ**. מתלמידי מרן החת"ס ז"ע, תחילה היה דומ"ץ בק"ק באנאוויטץ, ואח"כ נתעלה לאב"ד עד פטירתו בשנת תרי"ד. מוזכר בשו"ת חת"ס אה"ע ח"א סי' קי"ג, יו"ד סי' רח"צ.

ג. כאמור לעיל חתנו המפורסם הגה"ק רבי בנימין זאב וואלף לעוו זצ"ל אב"ד ווערבויא בעל שער תורה שנשא בזיווגו השלישי את מרת רחל ע"ה בת הגר"ש פלעש. וע"ע בקרית סופרים (עמ' רצג-רצד) על אודות שידוך זה.

ענפי משפחת שניצלער

צאצאי רבי ברוך מקאליב

לפי המסורת אצל צאצאי רבי שרגא שמואל שניצלר זצ"ל הרב מטשאבא, אביו רבי ברוך יהודה היה בנו של רבי יואל שניצלר שו"ב בקאטאי, בנו של רבי ברוך אב"ד קאליב שהיה רבו של הרה"ק רבי יצחק אייזיק מקאליב וחתנו של הרבי ר' שמעלקא מניקלשבורג.

ידוע לי שהיה דיון על כך שסדר יוחסין זה אינו מתאים לסדר השנים ולכאורה חסרים כאן לפחות דור אחד או שניים. היה מי שרצה לטעון שר' יואל לא היה בנו של ר' ברוך מקאליב אלא נכדו, אך המחקר שלפנינו מוכיח שאכן היה ברוך שניצלר שחי בפרק הזמן הנכון, כך שאם חסרים דורות זה צריך להיות קודם לכן.

ר' יהודא לייביש שניצלר מגאלסעטש

נתחיל עם ר' יהודא לייביש שניצלר מטשעטשאווין (גאלסעטש). הוא מופיע ברשימות הגיוס של גאלסעטש משנת 1854, וכן במפקד האוכלוסין שם משנת

1869. הוא נפטר שם בן ס' שנה לערך ביום כ"ז או כ"ח תשרי תרל"ח, ועל מצבתו כתוב בן "מורינו הרב ברוך". לפי מפקד האוכלוסין של 1869 הוא נולד בקאליב בשנת 820 (תק"פ).

ברשימות הנ"ל אשתו היא גיטל, וילדיו: מאטל לאה, נולדה 1845. ברוך, נולד 1851. יעקב, נולד 1850. נראה שאביה של גיטל, איגנץ מנדל, גר איתם.

במפקד האוכלוסין רשום שאשתו היא קאטי מנדל וילדיו הם: ברנהרד, נולד 1850. לני, נולדה 1857. בטי, נולדה 1863.

מרישמים ומקורות אחרים ידוע על ילדיו כדלהלן: 1. מאטל לאה

(לעני), ילידת תר"ן, אשת ר' אברהם גרוסמן. היא נפטרה בשנת 1929

בסאבינוב. 2. ברוך, יליד 850. 3. יאקאב, יליד 853. 4. בעטי, ילידת 855, נישאה לאלמן ר' **אברהם ווייסמאן**. 5. יצחק, יליד 860. 6. חיה (האני), ילידת 863, אשת ר' אברהם ווייסמאן הנ"ל לאחר פטירת אחותה.

ברשימת הגיוס הנ"ל בגאלסעטש רשומה אלמנה בשם פאיע שנוולדה ב-813, וילדיה וולף שניצלר, לייב, יאכט והענא חנה. הם לא נמצאו ברישומים אחרים ולא ידוע כיצד הם קשורים.

מ' רחל ריין מנאנאש

בנוסף, על מצבת **רחל** לבית **שניצלר** אשת ר' **אהרן ריין** שקבורה בנאנאש כתוב גם כן שהיא בת "**מורינו הרב ר' ברוך**".

רחל נפטרה ביום י' אייר תרכ"ג בגיל 53, כלומר היא נולדה בתק"ע בערך. מקום הולדתה הוא בוקוני. בין שמות ילדיה יש לשם לב לשם "מאטל" שנמצא גם אצל אחיה ר' ליב הנ"ל.

ילדיה: 1. ר' **ראובן ריין**, יליד תקצ"ד לערך. זו הראשונה רבקה גולדברגר, זו בזו"ש האני פרידמן. נפטר באוהעל ביום ז' תשרי תרס"ד. היו לו כ-8 ילדים מזו"ר וכ-5 מזו"ש.

2. ר' **משה לייב ריין**, יליד תקצ"ח לערך, נפטר בתרנ"ג בנאנאש. הוא נישא ג' פעמים וכל זיווגיו היו ממשפחת ראטה. שתי הראשונות בוודאי אינן אחיות כי שם שתיהן שרה. היו

לו 5 ילדים מזו"ר, 8 מזו"ש ו-3 מזו"ש"ל. מתוך 16 ילדים אלו 7 נפטרו בילדות. בין שמות ילדיו ברוך, יואל ומטל.

3. **מאטל**, ילידת תר"ד לערך. אשת ר' **צבי יהודה רוזנברג**. נפטרה ב-889 ונקברה בטיסא-לוק.

ר' אברהם שניצלר מבאלקאני

במשפחתנו ידעו על קשר משפחתי לרב מטשאבא רבי שרגא שמואל דרך משפחת שניצלר, אך לא ידעו כיצד. אולם אכן סבתי אסתר היתה בת פייגא בת ר' אברהם אבא שווארץ ויטא רעלא לבית שניצלר. יטא רעלא הייתה בתם של ר' יהודה לייב שניצלר ואסתר לבית אלטמן. ר' לייב זה היה בנם של ר' אברהם שניצלר ומרים גרוס מבאלקאני (כנראה שגר גם בפיריטשע ובמאריא-פאטש, אולי לכן הוא לא מופיע במפקד 1848 ששרד מבאלקאני

אך לא מהמקומות הנ"ל). מרים נפטרה בשנת 1869 בגיל 55 בבאלקאני, בעלה ר' אברהם עבר אח"כ לפ' לאדאני, שם כנראה התגורר עם אחד מילדיו שכמה מהם התגוררו שם. ר' אברהם נפטר בשנת תר"מ בגיל 79 שנים. לפי זה שנת לידתו היא תקס"א לערך.

לפי רישום פטירתו הוא נולד בקאטאי. נראה שהמציבה שלו קיימת למרות שאין לי תמונה שלה ולא ידוע לי אם שמות הוריו מופיעים בה. כמו"כ לא מצאתי בין ילדיו בן בשם "ברוך" (אבל יש לפחות 3 נכדים בשם ברוך) למרות שזה לא אומר שלא היה לו. אולם לאברהם הייתה בת מאטל, לכן סביר להניח שגם הוא בן ר' ברוך ואח של הנזכרים לעיל.

ילדי ר' אברהם שניצלר:

(א) **רבקה**, ילידת תר"א לערך. אשת יונאש ווייס. נפטרה צעירה בשנת 875. ילדיהם הם חיה פיש, רחל, רעזי ולעני.

(ב) ר' **לייב שניצלר**, יליד תר"ב לערך. גר בראצפערט, זו' הראשונה שרה לבית ברייער, ממנה נולדו לו 2 ילדים: 1. ברוך (ברנט), זו' אסתר הרטשטיין. 2. קטי אשת ר' שמואל כ"ץ. לאחר מותה נישא לאסתר אלטמן. נפטר 5 מרץ 915.

ילדי ר' לייב ומ' אסתר :

(1) שמואל, יליד 873. (2) יוטא רעלא, ילידת 874. ברישום לידתה נרשם שמה מלי / מלכה, אבל במשפחה היה ידוע ששמה יוטא רעלא, ואכן ברישום מאוחר יותר היא נקראת בשם אורלי שמתאים לרעלא. אולי היו לה 3 שמות. היא נפטרה בערמיהאליפאלווא, לא ידוע באיזו שנה. (3) ר' חיים (הנריק), נולד 876, זו' שפרה שווארץ, להם 11 ילדים. הוא נהרג במלחמה אבל יש לו צאצאים שחיים ברחבי העולם. (4) ר' צבי (הרמן), יליד 879, נשא את בת דודתו הינדא פוגל. נפטר בתרע"ט. משום מה יש לו שתי מצבות. (5) רחל, ילידת 880.

(ג) **מאטל**, ילידת תר"ה לערך. אשת ר' אליהו פאגעל. היא נפטרה בבאלקאני בגיל 55 ביום כ"ט אדר א' תר"ס. בעלה התחתן אז בזיו"ש

עם לינה קליין. על מצבתה מכונים גם אביה וגם בעלה בתואר "מורינו הרב".

ילדיהם: 1. ברוך, זו' עטל קעניג. 2. סאלי או יולי. 3. מרים. 4. חנה. 5. אסתר.

6. רבקה. 7. הינדא אשת בן דודה ר' צבי שניצלר הנ"ל. 8. אברהם. 9. איגנץ, התחתן 3 פעמים.

(ד) **מרטון שניצלר**, יליד תר"ז לערך. זו' הראשונה רוזה גליק, ממנה נולדו לו לפחות 3 ילדים. לאחר מותה נשא את אסתר קליין. הוא נפטר ב-939 בפישפיק-לאדאני.

(ה) **יוסף שניצלר**, יליד תר"ט לערך. זו' שרה וייסברגר, להם 3 ילדים (ברנט, שמואל ואברהם). לאחר מותה נשא את גיזלה רפפורט, להם לפחות 3 ילדים. הוא נפטר ב-924 בפישפיק-לאדאני.

(ו) **איגנץ שניצלר**, יליד תר"י לערך. נפטר ב-938 בבודפסט. זו' גיזלה שפיצר, להם לפחות ילד אחד.

ז) **ביילא** (בטי), ילידת תרכ"ב לערך. נפטרה בדעברעצין ב-927. בעלה אלברט פישר, להם כמה ילדים.

רבי יואל שניצלער מקאטאי

נראה שהוא היה נשוי לפחות פעמיים. ידוע שזוגתו הראשונה הייתה ליבא גיטל. לפי המסורת היא היתה ממשפחת רבי אברהם אהרן ווייס מסאספאלווא (אבי רבי משה חיים ווייס מקליינווארדיין מח"ס 'ברית משה' על הסמ"ג), אולי היתה אחותו. אשתו השנייה של ר' יואל הייתה הענדל העניג.

במפקד האוכלוסין של מיהאלדי משנת תר"ח, מופיע ר' יואל בתור יוזף שניצלר. הוא בן 41 ומקום הולדתו הוא נאפקור. אשתו היא הנלי או הנדלי העניג ילידת קאליב, בת 25. הילדים הם: פאני בת 12 ילידת בוגאט, שרי בת 3 ילידת מיהאלדי וברוך בן שנה וחצי יליד מיהאלדי.

ברישומי נישואין בקאליב משנת 858 יש רישום נוסף בכתב יד שונה (משאר העמוד) בתחתית העמוד (מתחת לשורות). נראה כי מדובר ברישום מאוחר של נישואיו של יואל להאני העניג. יוזף שניצלר בן 21 וגם קאליב ומיהאלדי מוזכרים. הכלה היא האני הונג בת 18 מקאליב. שניהם רשומים כרווקים, אבל לכאורה לגבי ר' יואל זו טעות וגם הגיל שלו הוא טעות.

בני ר' יואל מזיו"ר:

1. פאני, לפי רישום פטירתה נולדה בקאטאי בשנת תקצ"א. אשת הצדיק רבי אלי' נתן גוטמאן בזו"ש. נפטרה בקאליב בגיל 68 ביום 18 מרץ 899. ברישום פטירתה כתוב שהוריה הם יאקאב שניצלר וקרולינה שניצלר מקאטאי. בתם עטלקא נולדה בתרל"ו בקאליב, ונישאה שם בתרנ"ח להרמן גרובר.

2. ר' יעקב אשר שניצלר, יליד ת"ר לערך. זוגתו פרימט אסתר העניג. אינו מוזכר במפקד הנ"ל, יתכן שהוא נשלח למקום מגורים

זמני שכן היה זמן זמן קצר אחרי נישואי אביו בזיו"ש. נפטר בקאטאי ביום ט' טבת תרנ"ו.

3. שרה, ילידת תר"ה לערך. נזכרת במפקד הנ"ל. אשת ר' אהרן מענדל יאזעף. נפטרה בפארטשאלמא ב"ז חשון תרפ"ו.

4. ר' ברוך (יהודה), יליד תר"ו לערך, הוא ר' ברוך יהודה מדערעטשקע, זו' חיה מאן. יתכן שאמו נפטרה בלידתו.
בניו מזו"ש:

4. ר' שלום (שאמואל) יליד תר"ג לערך, זו' יעטטי פאגעל. נפטר ביום ו' כסלו תרנ"ד בקאליב.
5. ר' אליעזר ליפא (לאופולד), יליד תר"כ לערך. זוגתו האני ווייס, נפטר ב-904 בקאטאי.
6. רוזה, נולדה בסביבות תר"כ. אשת הרמן קליין.
נפטרה ב-919 בראצפערט.
7. ר' משה יוסף, נולד בסביבות תר"כ, נפטר א' אדר

ב' תרס"ב בקאטאי. זו' הראשונה בעטי בת ר' יצחק לווינגר, זו' בזו"ש מאטילדא פרידמן.

משפחת שניצלר מניר-בוגאט

בניר-בוגאט היתה משפחת שניצלר שבוודאי קשורה לשאר ענפי המשפחה אך לא ברור כיצד. האזכור הראשון של משפחה זו הוא במפקד משנת תר"ח בניר-בוגאט שם נזכרים יוזף שניצלר בן 65 יליד ה. שאמשאן וברוך בן 20 יליד ניר-בוגאט. אין אזכור לקשר ביניהם אבל ככל הנראה הם היו אב ובנו.

שמו היהודי של יוזף זה הוא אולי יואל, אבל יכול להיות שהוא גם יוסף או שם אחר. אולם ברוך הנזכר נשא את אמאלי' ליכטבלוי ולהם חמישה ילדים שאחד מהם הוא יוזף/יואל, לכן מסתבר שיוזף ממפקד נירבוגט היה גם יואל. ילדים נוספים של ברוך הם: שלמה זלמן, פארקאש, מוריץ ודוד (בתו גיטל אשת ר' ברוך קליין).

לפי השנים מסתבר שר' יואל (יוזף) זה הוא אחיו של רבי ברוך מקאליב. יתכן אפוא שרבי אברהם מברודי הידוע כאביו של ר' ברוך מקאליב, הוא שהיה חתנו של רבי שמעלקא מניקלשבורג. יתכן שלאחר נישואיו הוא גר בשאמשאן ושם נולד בנו ר' יואל מניר-בוגאט.

בשולי המאמר:

רבי ברוך אב"ד קאליב

יחוס משפחת שניצלער אליו

במאמר הקודם נזכר היחוס של משפחת הג"ר יואל שניצלער מקאטאי אל הג"ר ברוך אב"ד קאלוב. להלן נכתוב את הידוע לנו אודות רבי ברוך וצאצאיו, והקשר של משפחת שניצלער אליו.

הגה"ק ר' ברוך אבד"ק קאלוב, הי' ב"ר שבתי (ע"פ פנקס הזכרת נשמות בקאליב, ומפקד קאלוב משנת תקל"א). בספר פארי חכמי מדינתנו (מערכת ב' אות כ') כתב ששמע שר' ברוך מקאלוב הי' חתן הרבי ר' שמעלקא, וסיים שהדבר צריך בדיקה (ועיין מה שנכתוב לקמן בס"ד על זה).

נתקבל לאב"ד קאלוב ומחוז סאבאלטש בין שנת תקט"ו ושנת תק"ל (בחוברת הצדיק מקאלוב וקהלתו העתיק מפנקס הזכרת נשמות דשם, שמות ד' הרבנים הראשונים משם, ה"ה ר' ברוך ב"ר שבתי, ר' יואל ב"ר צבי מבראדי, ר' אליקים, ור' ארי' יהודא. והנה על מצבת ר' יואל כתוב שנפטר קרוב לבן מאה בשנת תקט"ו, וכפי הנראה הי' ר' אליקים ממלא מקומו. את ר' ברוך מצאנו שם בשנת תקל"א, ואת ר' ארי' יהודא בשנת תקל"ז כדלקמן).

ע"פ המסורה הסתופף הרה"ק ר' אייזק מקאלוב בצל קדשו (כ"כ בס' פארי חכמי מדינתנו, ועיין מה שנכתוב לקמן בס"ד. ואגב, בכמה ספרים מסופר כי הרה"ק ר' אייזק מקאלוב כשנתקבל לאב"ד שם הלך להתייעץ עם רבו הרה"ק ר' שמעלקא מניקלשבורג וכו', וכבר העירו ע"ז כי בשנת תקמ"א כבר לא הי' הרבי ר' שמעלקא בחיים כמה שנים, ואולי אירע ענין זה עם ר' ברוך).

נמצא בין פקודי קאלוב משנת תקל"א לפ"ק, עם אשתו, ב' בנים בן י"ד ובן י"א, ובת אחת בת ו' שנים. כפי הנרשם שם בא לארץ הגר בשנת תק"ד, כנראה אז נשא אשה (אולי יש לשער כי היתה מצאצאי הרב הג"ר יואל הנ"ל, ומשם השם יואל המצוי במשפחת שניצלער).

כפי הנראה נפטר לפני שנת תקל"ז, כי בפנקס ראצפערט נמצא תקנת הח"ק מחודש אדר שני שנת תקל"ז, שנתחזק ע"י הרב המאה"ג מו"ה אריה ... אב"ד דק"ק קאלאב.

מבין צאצאי הג"ר ברוך, ידוע בבירור רק על בנו הרב ר' גרשון מענדיל דומ"ץ סאנטוב (ראה לקמן). בשנת תקל"א בקאלוב נמנה אחריו אחד בשם שייא [ישעי?], בארוך, ונראה שהוא בנו. הוא נולד בשנת תק"ו, בתקכ"ז כבר היה נשוי אשה, וכפי הנרשם נולד לו בת בשנת תקכ"ח, ובן בשנת תק"ל.

בביה"ח הישן בקאלוב נמצאת מצבה ישנה, עליה חרות - **אם נכד? הרב המאה"ג מו' ברוך אב"ד דק"ק קאלוב הוא אשר הרים והתחיל ללמד את העם הדרך הישר בגליל הלז.**

בקונטרס 'עטרת בני' (בסו"ס ברכות שמואל) ענף א' אות ד' כתוב שאביו של ר' יואל שניצלער מקאטאי היה: "הגאון הקדוש נזר ישראל מוה"ר ברוך זצ"ל אבדק"ק קאליב, רבו של הגה"ק ר' יצחק אייזק טויב זי"ע שנתפרסם אח"כ כאבדק"ק קאלוב, ושניהם חסו יחד בצל קדושת רבם הגה"ק רבי ר' שמואל שמעלקא הלוי הורוויץ אבדק"ק ניקלשבורג, ולאחר זמן ישב הרי"א טויב זצ"ל על כסא הרבנות במקומו". ושם באות ה' כתוב שר' ברוך היה חתן רבו הרבי ר' שמעלקא, ובהערה כ"א ציין שכן כתב בס' פארי חכמי מדינתנו, והוסיף שלפי מסורת המשפחה אביו של ר' ברוך היה ר' אברהם מבראדי.

ושם בהערה כ' כתב שהיה שגור בפי זקנו רבי שרגא שמואל שניצלער מטשאבא הסיפור, שהרב ר' ברוך מקאלוב למד יחד עם הרה"ק ר' אייזקל אצל הר"ר שמעלקא, וכשהגיע ר' אייזק זי"ע לז"ד שנה, שלח רבו מכתב ע"י ר' ברוך שרוצה לקחתו לחתן, ואמר לו ר' אייזק שמיועדת לו, ע"ש המעשה באריכות.

אמנם כל הדברים האלו צריכים בדיקה. לראשונה, ברור כי ר' יואל מקאטאי שנולד בתקס"ז בנאפקאר (כנזכר במאמר הקודם) לא היה בנו של ר' ברוך מקאלוב שנפטר לפני תקל"ז כנ"ל, גם בפשטות לא יתכן שהי' בן בתו של הרבי ר"ש מניקלשבורג (ועכ"פ יש לשער שאכן הי' בנו של מורינו ר' ברוך שניצלער הנזכר ע"ג כמה מצבות כנ"ל, ויתכן שהוא היה מבני בניהם).

גם מ"ש שר' ברוך אב"ד קאליב היה ב"ר אברהם מבראדי, זה אינו, כי שם אביו שבתי כמ"ש לעיל. גם הסיפור שכתב בקונטרס הנ"ל קשה, כי לפי היוצא מפקודי קאלוב כבר נולד לר' ברוך בן בשנת תקי"ז כשהי' ר' אייזק מקאליב רק בן שש שנים (ואולי היה ר' ברוך חתן הרבי ר' שמעלקא בזיווג שני, אבל פרטי הסיפור אינם עולים יפה בפשטות לפי זה).

ואולי הנכון כי ר' ברוך אביו של ר' יואל מקאטאי, הוא הי' בנו של ר' אברהם מבראדי, ואולי הוא הי' בנו של הג"ר ברוך מקאלוב וחתנו של הרבי ר' שמעלקא, וברוך היודע.

זלמן ליב ווייס – קרית יואל

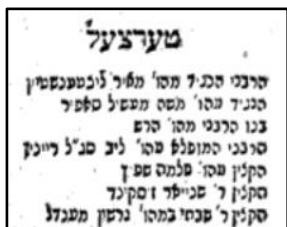

הרב ר' גרשון מענדל בן רבי ברוך מקאליב

צאצאיו משפחת בארוך בטערצאל

על מצבתו בסאנטוב נחרת: 'פ"ג, בן של קדושים מחצב גזע ישישים, ה"ה הרבני המופלג, דיין מצוין, מ' גרשון מענדל, בהרב המאה"ג מו' ברוך זצ"ל, אב"ד דק"ק קאלוב, אזל לעלמא דקשוט, ביום ו' ה' אדר השני, דשנת תקע"ה לפ"ק, תנצב"ה'.

בנו הוא ר' שבתי בארוך מטערצאל שנקרא כנראה ע"ש אבי אביו. שמו נמצא ברשימת נותני מעות קדימה לסי' הר הכרמל (בשנת תקע"ג) בטערצאל: "ר' שבתי במהו' גרשון מענדל".

שם משפחתו בארוך הוא בפשטות על שם אבי אביו ר' ברוך אב"ד קאלוב.

ר' שבתי בארוך נמצא בטערצאל הן בצענוזס בשנת תקע"א, הן ברשימת משלמי מכס משנת תקפ"ח ובשניהם הוא נקרא ר' שבתי בארוך. הוא נפטר לפני שנת ת"ר.

בני ר' שבתי בארוך: א] ר' יצחק בארוך, נולד בטערצאל בתקע"א. ראה אודותיו להלן. ב] ר' גרשון מענדל בארוך. ראה עליו להלן. ג] לכאורה גם סארי באראך אשת שאנדאר וואהל. בתם קאטאלין נולדה בטערצאל בשנת תקצ"ח. ד] לכאורה גם אסתר בארוך אשת יאזשעף וואסערמאן. בתם מארי נולדה בטערצאל בשנת תר"ז.

ר' יצחק אייזק בארוך ב"ר שבתי

ר' יצחק אייזק בארוך נולד בטערצאל בתקע"א [לפי הצענוזס, ולפי רישום פטירתו נולד בתקע"ג], דר בטערצאל, נפטר שם ב"ב תמוז תרל"ח בן ס"ה שנה. זו' בזיוו"ר מ' לדיא \ ליפקא זאפיר, כנראה ממשפחת סאפיר מטערצאל. זו' בזיוו"ש מ' צארטל מאנדל שנולדה בתקפ"ח בטערצאל, עמה חי בשנת תרכ"ט בעת הצענוזס.

בני ר' יצחק בארוך:

1. פערל בארוך, נולדה בטערצאל בתקפ"ט, נפטרה 5 אוקטובר 830, לכאורה היא בת ר' יצחק. 2. אברהם, נולד שם 24 ספטמבר 836. 3. ר' שבתי (שאמואל) בארוך, נולד בשנת ת"ר, ראה עליו להלן. 4. שפרינצא בארוך נולדה בטערצאל בתר"ד, נפטרה בת שנתיים ביום 25 אוקטובר 847. 5. מארקוס \ מארטאן, כנראה נולד מזיוו"ש בתרי"ז. נמצא בבית אביו בעת הצענוזס, נשא בטערצאל בתרמ"ד את סערל בת יצחק מאנדל ורבקה הויכמאן שנולדה בתרי"ט. דר אח"כ במישקאלץ, שם נפטר ביום ד' אייר תרס"ג בן מ"ו שנה. צאצאיו: רבקה, נולדה בטערצאל תרמ"ה. שאנדאר, נולד במישקאלץ בתרמ"ט. יוליאנא, ילידת תרנ"ט במישקאלץ.

ר' שבתי בארוך ב"ר יצחק ב"ר שבתי

ר' שבתי [בלע"ז שאמועל ובמ"א נקרא שאבנעל] בארוך נולד בטערצאל בשנת ת"ר [עפ"י הצענוזס]. דר בטערצאל שם נפטר ביום י"א אייר שנת תר"ף בן פ' שנה ושם מצבתו. זוגתו רבקה יטא בת ר' אהרן ווייצנער [מאוהעל?], נולדה בתר"ב, נפטרה בטערצאל ביום ט' ניסן תרע"ז בת ע"ה שנה, גם מצבתה שם.

בני ר' שבתי בארוך : 1. ערנא, נולד בתרכ"ו. 2. שינדל, נולדה תרכ"ז, נישאה בשנת תרמ"ט לזלמן בן פאבי ראזענבליט. 3. עטל, נולדה תרל"ה. 4. צארטל, ילידת תרל"ז. נפטרה לאחר חצי שנה. 5. מינדל, ילידת תר"ס. היא כנראה מינא שנפטרה בתרנ"א, בת י"א שנה. אולי מצאצאיו, עדעם אייזען שחתום על תעודת פטירתו.

ר' גרשון מענדל בארוך ב"ר שבתי (הראשון)

דר בטערצאל, ז' לעני לבית האז [אולי מטאקאי:] נולדה בתקע"ד [ע"פ צענזוס תרכ"ט]. ר' גרשון מענדל נפטר לפני שנת תרכ"ט, ובעת הצענזוס אשתו היתה אלמנה.

בני ר' גרשון מענדל בארוך :

1. **שאמועל** [לכאורה ג"כ **שבתי**, בתרכ"ט יש שני שאמועל באראך בטערצאל, א' מהם שבתי הנ"ל], נמצא בבית אלמנת ר' גרשון מענדל בתרכ"ט, נולד [בפאטאק:] בשנת תר"ב. זוגתו פאני הערשקא.

ז' הראשונה נפטרה, ונישא שנית כאלמן בשנת תרל"ט, את פאני בת ערסעבעט גראסמאן. נרשם שהוא סוחר בפארארא הסמוך לסאנטוב. בניו : א. שינדל נולדה בתרכ"ז. ב. איגנאץ, יליד תרכ"ט. ג. פאביאן, נולד מזיווי"ש בתר"ס. סנדק פאביאן ווייס.

2. בת בלי שם, נולדה תר"ו.

3. **פעפי [פאיע]**, נולדה בטערצאל בתר"י. אשת מאריץ [מאיר] **גערטנער** שנולד באבראהאם שבבארשאד בתקצ"ח. בתם זאלי נולדה בבאדראג קישפאלוד בתרכ"ט. בניהם : א. יצחק [איגנאץ], נולד בטערצאל תרל"ח. ב. פרידא, נולדה בטערצאל תרמ"ב. ג. פעלעס, נולדה בטערצאל תרמ"ה. ד. עלעק, נולד שם בתרמ"ח. ה. האני, נולדה שם תרי"א. ו. צילי, נולדה תרט"ו, נישאת בת כ' [ברישום נישואיה שם אביה לייבע] בטערצאל תרל"ו לאיגנאץ צוקערמאן שנולד בצעקע תרי"ב לאברהם. צילי נסעה לאמעריקא בשנת תרס"ג. ילדיהם : 1. רבקה, נולדה בטערצאל תרל"ז. 2. פעפי, נולדה תרמ"א, נפטרה בת שבועיים. 3. מענדל, נולד בטערצאל תרמ"ג. 4. יענא, יליד הארקאני תרמ"ו. 5. תאומתו העלינא. 6. יעקב, נולד בהארקאני בתרמ"ו- בתרצ"א נשא את שרה שווארץ. 7. אלאדאר, נולד תרמ"ט. 8. מאריץ, נולד תרנ"א. 9. ארמין, נולד תרנ"ב. 10. סאלי, נולדה תרנ"ה. 11. מיקשא, יליד תרנ"ו.

ברישומים מצאנו גם יאהאנא לבית בארוך, נולדה בטערצאל תרי"ב, נפטרה בת ל"א באראד, ביום 28 ספטמבר 1883, אשת מענדל רייכענבערג מקערעסטור.

יואל וויינשטאק – קרית יואל

Bacscai Sándor

Budapest

שאנדור באטשקאי

בודאפעסט

קברי חרדים בבית החיים הנעאלאגי בבודאפעסט

בעלי זכרון מס' 46 עמ' ס"ז כתבתי על חרדים, בהם בני משפחות רבנים, שמשום מה נקברו בחלקה בבית העלמין הניאולוגי בבודאפעסט. כעת ברצוני להוסיף שמות חדשים לרשימה שהייתה לי באותה תקופה. רובם מתו באחד מבתי החולים בבודאפעסט, כמו בית החולים היהודי ניאולוגי. כולם נקברו בחלקו הרחוק של בית העלמין, רובם בחלקה 37, קרוב זה לזה.

ר' **שמואל משה הלוי גרינברגר** שמש בטיסא-פירעד (Tiszafüred). נולד בכ"ז אייר תרל"ט במיהאלדי ונפטר בי"א אייר תרע"ג. אביו ר' אברהם יצחק הלוי גרינברגר מסעליש (בן השנים תר"נ – תר"ס היה מלמד במאד), אמו פריידא בת הצדיק רבי ישראל חיים ברוין ממיהאלדא, הידוע גם בשם העברי (נפטר בגיל 71 בבודאפעסט ביום כ"ג סיון תרס"ה ומנו"כ בקאליב).

זוגתו מאריא בת ר' דוד קופרשטיין מנאנאש, נכדתו של ר' דוד לבל ראב"ד נאנאש. שמואל משה היה מלמד בקרעסטיר בתחילת שנות התר"ס ואח"כ עבר לטיסא-פירעד. – מנוסח מצבתו: "הרבני המופלג בתוי"ש", "שמו מפארים בשער בת רבים, מחזיק בעין יפה עניים ודלים".

ר' **יעקב דב בענדעק** סוחר מספשי (Szepesi). נולד בד' אייר תרכ"ד בפאי (Fáj) מחוז טורנא, ונפטר בכ"ט בניסן תרע"א. הוריו ר' אברהם בענדעק וחנה לבית שפיץ גרו בליטקא (כפר

קטן בין סאנטוב למילדוי). בשנת תרס"א נשא את ברטה, ילידת תרל"ג, בתו של ר' שלמה זלמן בייטום אב"ד מילדוי (נפטר ט"ז בחשוון תרע"ד) ומ' נחמה

בת רבי משה הרצפלד אב"ד סילאש. – מנוסח מצבתו: "איש תם וישר וירא אלוקים וסור מרע".

מ' חיה אשת ר' אברהם חיים דוד פסטינגר מסיגעט. נולדה תרי"ז לערך, אולי בצאנז, נפטרה כ"ה ניסן תרע"ז. בת ר' ברוך הכהן הולנדר ומ' בראנדל לבית לעזער. אחיה ר' מנחם אליעזר הכהן הולנדר נישא למשפחת רפפורט, גר בבארטפעלד ונפטר בתרס"ה. בתם עטיל אשת הרב שלום וינברגר מבודפשט בן הרב פנחס וינברגר אב"ד ניגרעשט. – מנוסח מצבתה: "האשה החשובה והצנועה בעלת יוחסין מגזע ברוך טעם ושובע שמחות". "חכמת נשים לבנות במשפט ביתה שקדה, ישיבת בעלה באוהל תורה הייתה מגמגמה החזיקה חתמה ררבני בכבוד על שלחנה כי שנים הייתה למם על באבו נקמץ בעלה מכה ונהלה חברת נשים מרוב וחם אתם גמלה צאה מחמת המציק לית חרב מארצה ברהה לגתה ונחצב לה קבר לר פה לא מצאה מגווחה אבי אמתה מרוב אנהה ימתקו ממחנהה נמרה בשט ביום בה לחשימן הרעזק ת נ צ ב ה

מ' קילה שרה זינגר, נולדה בשנת תרכ"ה לערך בניגרעשט (Avasfelsőfalu), נלב"ע כ"ח טבת תרע"ג. בת רבי פנחס וינברגר אב"ד ניגרעשט (מח"ס שו"ת מהר"פ שוסבורג) ומ' לאה לבית גראס. אחיה רבי יהודה אריה אב"ד ניגרעשט, רבי שמואל לוי אב"ד סערדאהעל, הרב שלום מבודפשט והרב יעקב מבודפשט. בעלה ר' אפרים זינגר. גרו בקולוזש (עיירה קטנה באזור קלויזנבורג). – מנוסח מצבתה: "אשה צדיקית נאה חשובה וחסודה". "לא נמצא כמותה בארץ החיים אשה יקרה תפארת תמימים.

מ' מלכה שטייניץ מבודפשט, ילידת תקצ"ג לערך בקאסטאלאן (Nagykosztolány), נלב"ע כ"ו טבת תרס"ז. אביה רבי ברוך ליכטנשטיין יליד בארדיטשוב תקס"ח לערך, נפטר בקאסטאלאן כ"ה טבת תר"נ. אמה שרה פרידמן. בעלה הסוחר ר' שמואל

שטייניץ, מוצאו מניישטאטל, נפטר בשנת תרמ"ד בבודפסט. אחיה של מלכה, ר' משה ליכטנשטיין, התגורר בנייפסט (נפטר תרע"ו). – מנוסח מצבתה: "האשה החשובה והצנועה מ' מלכה בת הרב מו"ה ברוך ליכטענשטיין ז"ל".

ר' **יצחק אייזיק סאנדיץ**, יצרן כובעים בבודפסט. ליד אונגוואר ת"ר. נפטר בן 62 ביום כ"ב אדר א' תרס"ב. אביו ר' גבריאל יעקב סאנדיץ אב בית דין אונסדורף בשנות הת"ר ולאחר מכן בטאקאי, חתום על פסק בית דין של מיהאלאוויץ בשנת תרכ"ו, נפטר בן 70 ביום כ"ח אב בבארטפעלד-פורדא (Bártfafürdő) ומנו"כ בבארטפעלד. אמו פעסל לבית רוט. זוגתו פאני לבית גוטמן או רוט. גר קודם באונגוואר ובגראסווארדיין. אחיו ר' סיני סאנדיץ גר בגראסווארדיין ונפטר בתרנ"ז. – מנוסח מצבתו: "ישר היה דרכו צנוע ועניו, צדק רדף במעשיו כל ימיו, חנן דלים במשגת כחו והונו, קל כנשר מהר לעשות רצון קונו".

הב' **חיים משה בלונדר**, נולד תר"ס לערך בסארוואש (Szarvas), נלב"ע כ"ג טבת תרפ"א בגיל 21. אביו המלמד ר' שלמה ב"ר אברהם יעקב בלונדר ולאח בת ר' יוסף מאנדל (חתן רבי יהודה מייזנער אב"ד וויינערן (Dévaványa), חתנו של רבי חיים קיצע אב"ד אירשא). לאה נפטרה בבודפסט בתרפ"ו וקבורה בביה"ח האורטודוקסי ברח' גאראנטוש. אביו התחתן שוב וגר בסארוואש עד שנעקד"ה בשנת תש"ד באושוויץ.

מילדיו הנוספים בנו ר' יוסף בלונדר מסארוואש חתן רבי טוביה פישר אב"ד שארוואר ובתו טרז אשת ר' נפתלי טייטלבוים מסעמיהאלי.

ר' **דוד צבי זוסמאן**, מנהל חשבונות בבודפסט. נולד באדאנד (Ádánd באיזור טאב) תר"ז לערך, נפטר ז' טבת תרע"ד. אביו רבי בנימין וואלף (ב"ר דוד צבי) זוסמאן אב"ד וואשאן, אדאנד, סענט-גרוט ואח"כ בחברת ש"ס בבודפסט (נפטר י"ג אלול תרנ"ח בפרשבורג ושם מנו"כ). אמו קיילא שרה בת ר' משה פליישמאן מקאמאראן נפטרה תרל"ט (1 אפריל 879) בבודפסט. אחיו הצעיר הוא רבי מרדכי אפרים פישל זוסמאן ראב"ד בודפסט חתנו של האב"ד רבי קאפל רייך. אחותו חוה אשת רבי משה אהרן עפלער רב דחברת ש"ס בבודפסט. זוגתו שרה בת ר' דוד שטראה וחנה לבית שפיצר ממילענדארף (Müllendorf)

ואייזנשטאט נפטר ב'תרמ"ב בפרשבורג ושם מנו"כ. אח"כ נשא את אחותה רוזה (רבקה). גרו בפרשבורג, אייזנשטאט ואח"כ בבודפשט. רוזה נפטרה בתרס"ג בגיל 42. – מנוסח מצבתו: "בן גדולים הלך תמים".

ר' **ראובן וויינשטוק**. יליד תקצ"ט לערך בשאראש-פאטאק (Sárospatak). נפטר י"ח אלול תרנ"ו. אביו ר' ישראל וויינשטוק, סוחר, נפטר ב' חשון תרמ"ו. אחיו ר' נתן קארפל נפטר בתרס"ז. גר בטרוצין (Tróconfalva) כיום (Herceghút). זו הראשונה שרה לבית ברגר. ילדיהם: בנם ר' יונה משה התחתן עם וינברגר בראצפערט (נפטר כ"ז אייר ת"ש). בתם חיה אסתר אשת ר' צבי גולדברגר שו"ב (נפטר תרצ"ז). זוגתו השניה לעני לבית גולדברגר. ילדיהם: שאמואל (נולד בטאלטשווא?), רייזל אשת ר' דוב בער בויס (נפטר תרח"ץ), ביילא פייגא אשת ר' שלמה צבי שפיצר מנאנאש (נפטרה כנראה בתש"ד). מנוסח מצבתו: "הרבני המופלג בתורה ויראה אהוב בעיני הבריות", "כלכל עניים והשיא יתומים, חסיד וענו צדיק וישר".

מ' **חיה שרה לאה** אשת ר' **דוד וואלד** מפרעשוב. נולדה תרכ"ח בהאנשאווין ונפטרה ז' כסליו תרע"ד. בת ר' צבי ביערן (יליד תקצ"ב, נפטר בין השנים תרמ"ז – תרנ"ה, איני מוצא אותו ברישומי הפטירה. יתכן שהוא אחיו של ר' ישעיה ב"ר בן ציון ביערן אב"ד שאראש-פאטאק (נלב"ע כ"ח כסליו תרמ"ו)) אמה גיטל בת ר' משה אריה רוזנברג מווענעצע (Venéce מחוז בארטפעלד) נפטרה בחול המועד פסח תרע"ח בהאנשאווין. אחותה חנה נישאה לר' מנחם גוטליב מדערעטשקע חזן באירשא ואח"כ בבאיא. – מנוסח מצבתה: "האשה החשובה והצנועה".

ר' **אברהם יצחק וויינשטיין** שו"ב, נולד כ"ח / כ"ט אלול תר"כ בקליינווארדיין. נלב"ע י"א חשוון תרע"ד. אביו ר' אליעזר שו"ב בקליינווארדיין (נפטר בתרנ"ט בגיל 72) אמו שרה רבקה לבית לוקס. אחיותיו חוה אשת ר' פנחס אלימלך שטיינבאך (נפטר תרפ"ז) ופריידא אשת ר' מרדכי פרענקל (ממשפחת פרענקל

ממאד). זוגתו אסתר לבית לאנדאו מהאדאס. על המצבה רשום שהוא מנירעדיהאזא. – מנוסח מצבתו: "צדקה וחסד עשה ביקר רוח ולבו הטוב, אשרי לו ואשרי חלקו, עבודתו כשרה עמדתו קדוש וטהור, תפילתו זכה וברה, בשירה וקול זמרה".

מ' **פעסל מענדעלאוויטש** מוואד Farkasrév, Vadu Izei מחוז מרמרוש). נולדה תקצ"ח לערך בליוואדא (Sárközújlak). נפטרה ה' אדר תרע"ה. אביה ר' יששכר דוב זאכאריאש קצב בליוואדא. אמה שרה לבית אבראהאם מהאלמין. בעלה ר' חיים דוד אשר ב"ר אברהם יהודה מענדעלאוויטש, סוחר, נפטר י"ב אדר תרס"ז וקבור בוואד. – מנוסח מצבתה: "פה אשת חיל טמונה, עדינה וחשובה יראת שמים".

ר' **מרדכי אסאד**, סוחר. נולד ה' כסליו תרל"ה בבאטטאניא (Battonya). נפטר כ"ג טבת תרע"ד. אביו ר' משה יצחק אסאד, סוחר, בן רבי יהודה אסאד אב"ד סערדאהעל (נולד תר"ג בסעמניץ ונפטר ו' אב תר"צ במאקאווא). אמו חנה נולדה בטארניא לאביה ר' אליעזר ליפמאן ב"ר יוסף קליין

(נלב"ע ה' כסליו תרנ"ג ומנו"כ בבאטטאניא) ומ' גיטל חיה לבית אסאד (נלב"ע כ"א כסליו תרס"ב ומנו"כ בקאוואטשהאזא). אחיו ר' יהודה אסאד, סוחר, יליד תרל"ג בבאטטאניא, זו ברטה מושקוביץ, נפטר במאקאווא כ"ג שבט תש"ג. זוגתו פערל, ילידת תרמ"ב בוואוקאוואר (Vukovar קרואטיה), נהרגה בשואה. הוריה אלברט ברוין ורוזלי' ווייס. גיסיה היו ר' דוד אדלער מפעטראוואסעלא ורבי יוסף בצלאל פישר אב"ד וואכטערליץ (Vittenc) בן רבי עמרם פישר אב"ד יונק. בין השנים תרס"ד – תרס"ו הם גרו במאקאווא. לאחר פטירתו עברה זוגתו לדעלעטובצי (Deletovci קרואטיה). – מנוסח מצבתו: "אדם יקר אחד מאלף כ"ה מרדכי אסאד נכד הגאון רבינו יודא אסאד זצ"ל.

ר' **נחמיה צבי הלוי ווייס**, שוחט. נולד תר"ח לערך בטיסא סאלקא או בקאליב. נפטר י"ח טבת תרע"ד. אביו ר' יצחק הלוי ווייס שוחט בקאליב, אמו רחל לבית קראוס. זוגתו רבקה בת ר' שמואל העניג מקאליב. בשנות התר"מ הוא גר במונושטורפאלי ובשנות התר"ס עבר לבודפסט. בתו אסתר אשת ר' יהושע צבי

שניצלר (ב"ר יעקב אשר מקאטאי) נפטר בשנת תרע"א וקבורה בביה"ח האורטודוקסי. – מנוסח מצבתו: "איש ירא אלקים אוהב תורה וסר מרע, והיה מתאבק בעפר רגלי תלמידי חכמים, והיה משמש במלאכת הקודש ארבעים שנה בק"ק".

ר' **משה דוד שנאבעל** סוחר בגדים מבודפסט. יליד דאבמראווא תקצ"ח. נפטר כ"ג כסליו תרע"ה. הוריו ר' שמואל ופייגא לבית פישר (או וואורצל לפי תעודת פטירתו). אחיו ר' פנחס שנאבעל נפטר בתרצ"א ונקבר בביה"ח האורטודוקסי. זוגתו שרה נוחא בת ר' יהודא דרעליך, ילידת צאנז תר"ד, נפטרה תרצ"א. ילדיהם:

פייגא, אשת דודה ר' פנחס שנאבעל הנ"ל, נפטרה תרצ"ג. רייזל? אשת ר' דוד ליב טייכנר, נפטרה תש"ט. שמואל, נפטר תש"ט. אברהם זישא, נפטר תרע"ד. שפרינצא אשת ר' שמואל ליב רוטנברג, נפטרה תש"ה בבודפסט. – מנוסח מצבתו: "איש תם וישר נהנה מיגיעו ומסתופף בצל שומרי שבתות ויו"ט ונזהר מהמותר לו".

מו"ה ר' **חיים אפרים** ב"ר יוסף **שכטר**, שוחט. יליד פאדהייצע (Pidhaitsi מחוז טרנופול גליציה) תרי"ב. נלב"ע ט"ו טבת תרע"ה. זוגתו שרה לבית שכטר. בנם דוד יליד פאדהייצע תרל"ב, נשא את מלכה בת ר' משה יצחק הלפרין, ילידת זבארוב גליציה. גרו בבראדי ואח"כ בבודפסט שם שימש כשוחט. – מנוסח מצבתו: "הרב המופלג בתורה איש חסיד וירא ה' מרבים", "ששמש במלאכת הקודש מ"ה שנה".

מ' **פערל גולדפרב**. נולדה בשנת תקצ"ה לערך בעיר לא ידועה במורביה. נלב"ע ב' אלול תרע"ד. הוריה יהודה שפיץ ובריינדל לבית וינטר. בעלה ר' משה יהושע גולדפרב סוחר ספרים, נולד בטארנוב, נפטר בבודפסט בגיל 52 ביום ג' כסליו תרנ"ב ומנו"כ בביה"ח הישן ברח' שאלגאטאריאן. בנם ר' שלמה מענדל נשא את חנה לבית שאמואל מנייפעסט. בתם דאבריש היתה זוגתו השניה של ר' מרדכי אפרים פישל סופר בנו של המחנה חיים. היא נפטרה בשנת תרע"ג בראקאשפאלוטה ושם מנו"כ. – מנוסח מצבתה "האשה החשובה והצנועה".

הרב שלמה יהודה הכהן שפיצר

מערכת עלי זכרון - בני ברק

לפני תשעים שנה (39)

תקציר ידיעות על מאורעות, קהלות ואישים מלפני כ-90 שנה, מתוך העתונות היהודית בשנת תרפ"ח: Egyenloseg (אחדות, בודאפעסט) (להלן בקיצור: Egy.); Juedische Presse (ידישע פרעסע, וינה-פרעסבורג) (להלן בקיצור: J.P.); Der Israelit (דער איזראעליט, מיינץ) (להלן בקיצור: Isr.); Zsido Ujsag (עתון היהודי. 'ידישע צייטונג', בודאפעסט) (להלן בקיצור: Zs.Uj.).

באלמאז-אויארוש – אירוסי גלבמן אירן עם וינברגר יוסף מטיסא-בערצעל. במסיבה דרשו הרב הראשי פריד מנהירט [נתנאל הכהן] וכן בנו הרב הראשי אדא [עזרא הכהן] מטיסא-בערצעל מצד החתן. (Egy. גליון 22 כ"א סיון תרפ"ח עמ' 19)

טאב – במסגרת הבר מצוה של שנדור בנו של מזכיר הקהילה קוטנר מיקשה שנערכה בשבת פרשת נשא, דרש גם הרב הראשי ברנאט [שמחה בונם] ברייער. (Egy. גליון 22 כ"א סיון תרפ"ח עמ' 19)

מונקאץ' – המאמצים שנעשו לפתור את המחלוקת בקהילה עדיין לא נשאו פרי. הסיבה לכך, כי קהילה זו לא כפופה ללשכה המרכזית של קהילות סלובקיה, ולכן היא מחוץ לסמכות של ארגון הקהילות החרדיות. לאחרונה החליט השלטון שהחוק של הפרדה הדת מהמדינה חל גם על היהודים. הפלג הבעלזאי רואה בכך פתח לטעון שהקהילה עצמאית גם להגדיר את עצמה גם למפרע, לכן יש לערוך בחירות להנהלת הקהילה. הפלג השני אינו מסכים לכך. (Isr. גליון 24 כ"ו סיון תרפ"ח עמ' 6)

באקאש-צ'אבא – לפני כשנתיים עזב רבה של העיר קארולי [עקיבא הכהן] קליין להיות רבה של אייזנשטט (אחת מ-שבע הקהילות). מאז לא היה רב בקהילה. הוחלט על בחירות כאשר היו שני מועמדים: הרמן [יצחק צבי] סופר רב בטאמאש-וואר ויצחק טיגרמן רבה הראשי של טיסא-לויק. הבחירות תחת ניהולו של נשיא הקהילה משה פונפדר נערכו ב-כ"ב סיון והרוב בחר ברב טיגרמן.

(Zs.Uj. גליון 24 כ"ז סיון תרפ"ח עמ' 10. על החגיגה שנערכה בעת הכניסה לתפקידו ראה בגליון 30 י"ז אב תרפ"ח עמ' 10, וכן בגליון 32 א' אלול תרפ"ח עמ' 4-5, שם מוזכר גם שבעת הסעודה החגיגית שנערכה בלילה דרש מלבד הרב החדש גם אביו הרב יוסף מאיר רבה של ארשאק-אויאר שהגיע לכבוד האירוע. ב- J.P. גליון 33 ח' אלול תרפ"ח עמ' 212 תיאור מפורט על טכס ההכתרה)

בּוּדאַפּעסט – בבית הכנסת ברח' צ'אקי נערכים לחגיגת הכנסת ס"ת שנתרם ע"י 2 זקני הקהל ג'ורי וילמוש ואונגר הנריק. כבר בליל חמישי התחיל האירוע כאשר בין תפילת מנחה לערבית סיימו רבני העיר זוסמן מרדכי אפרים פישל, שטייף יונתן, גרוס יצחק, וועלץ ישראל וכן נשיא הקהילה או-בודאי פרוידגר אברהם את כתיבת האותיות. בשבת יערך חינוך ספר התורה בנוכחות הרב ישראל וועלץ. (Zs.Uj. גליון 24 כ"ז סיון תרפ"ח עמ' 10)

ואץ (וייצן) – חברת 'תורת חסד' המקומית ערכה בליל חמישי את סיום הש"ס. את ה'הדרן' נשא הרב הראשי דוד [יהודה ליב] זילברשטיין. אחריו דרשו המגיד שיעור ר' דוד [צבי] קצבורג ונשיא החברה יונה אונגר. (Zs.Uj. גליון 24 כ"ז סיון תרפ"ח עמ' 11)

טוקאי – ביום א' דחג השבועות נחנך ס"ת חדש מתנת הסוחר משה שיללר. קבלו את הספר בחצר בית הכנסת ע"י המו"ץ סלומון [חיים שלמה] מושקוביץ והוא מסרה לידי הרב הראשי נאנדור [משה נתן נטע] יונגרייז. (Egy. גליון 23 כ"ח סיון תרפ"ח עמ' 15)

שופרון – הקהילה החרדית בחרה בד"ר [שמעון ישראל] פוזן בנו של הדיין [גרשון] פוזן מפפד"מ לרב בקהילה. [נכנס לתפקידו כרב ראשי רק בשנת תרצ"ב]. (Egy. גליון 23 כ"ח סיון תרפ"ח עמ' 15)

שארש-פאטאק – מאמר ארוך בהמשכים (עד גליון 30 ט' באב) מאת הרב הראשי פיליפ [מרדכי אפרים פישל] פישר על אודות הכרת השלטונות במעמדם של קהילות הסטטוס-קוו, אלו שבזמן הפילוג לא הצטרפו לאף אחד מהזרמים

(החרדים והניאולוגים). בתוך דבריו הוא מעתיק קטע משו"ת מהר"ם שיק או"ח סי' ש"ז: "והיה לי ליקרא להם לא תעמוד על דם רעך כתיב, ובעלי השטאטוסקווא יושבים בין המשפטים לשמוע שריקת העדרים, ואיך לא קמו ולא זעו מארור אשר אמר ברק בן אבינועם אורו מרוז אמר מלאך ה' כי לא באו לעזרת ה' בגיבורים. ואמרו חז"ל דמרוז גברא רבה הוי ובארבע מאות שפורי שמתיה ברק. ואם לסכנת הגוף כן ק"ו לסכנת הנפש וחיי נצח, עכ"ל. (Isr. גליון 25 ג' תמוז תרפ"ח עמ' 5-6)

רבי שמעון ישראל פאזען אב"ד שופרון

שאטוראליא-אויהאי (איהעל) – לרגל היאר-צייט של הרב הראשי המנוח יואל פלנר שיחול ביי"ג תמוז, ברצונם של מוקירי זכרו לערוך אזכרה גדולה בהשתתפות המון רב מקרוב ומרחוק. ההכנות בימים אלה הן בעיצומן. (Egy. גליון 24 ג' תמוז תרפ"ח עמ' 15)

פאפא – חברת 'תפארת בחורים' המקומית תחת ניהולו של אלעזר ברויאר קבלו מבנה מתאים מאת הקהילה, וכך יוכלו להמשיך בפעילותם המבורכת בהרבצת תורה ויראת שמים ביתר שאת וביתר עוז. (Egy. גליון 24 ג' תמוז תרפ"ח עמ' 6)

דונא-סארדאהאי (סערדאהעלי) – ב-כ"ב סיון נערך בבית הכנסת של "עדת ישראל" הספד על הגאון רבי אליעזר [דוד] גרינוואלד רבה הראשי של סאטמר [מלפנים דומ"ץ ור"מ בסערדאהעלי] וכן על הרב משה יוסף הופמן מירושלים [היה לפני כן רבה של פאפא, בעל מח"ס "מי באר מים חיים"]. המספיד היה הרב אנטון [אשר אנשיל] כ"ץ שבמלים נרגשות תאר את פעילותם של שני הרבנים וכן את קשריהם עם הקהילה. (J.P. גליון 24 ד' תמוז תרפ"ח עמ' 167)

דונא-סארדאהאי (סערדאהעלי) – בשבת פר' בהעלותך נערכה חגיגת הבר-מצוה של שרגא בנו של ארנולד שטרן מנכבדי הקהילה. במסגרת הסעודה השלישית דרשו הרב הראשי הלל ויינברגר וכן הסבא של חתן הבר מצוה רבה הראשי של אלישטאל [שלמה] גולדברג. (J.P. גליון 24 ד' תמוז תרפ"ח עמ' 167)

סאנץ - בקהילה זו שבה פעל בזמנו הרב יהודא אסאד (לפני שעבר לדונא-סארדאהאי) ובזמן הפילוג הצהירה על עצמה למשתייכת לקהילות הסטטו-קוו, הוחלט ביוזמת נשיא הקהילה פליקס שינפלד לחזור לקהילות החרדים. (Isr. גליון 26 י' תמוז תרפ"ח עמ' 6)

ג'ונג'יש – חברת ש"ס המקומית ערכה מסיבת סיום בו' תמוז. הרב הראשי [אשר אנשיל] יונגרייז נשא את דרשת הסיום, ולאחר מכן חילקו את מסכתות הש"ס בין החברים. סעודת הסיום התארכה עד לאחר חצות הלילה. בן הרב - עמרם - ילד בן 10 דרש גם באגדה. (Egy. גליון 25 י' תמוז תרפ"ח עמ' 14)

סיקסו – בשבת י"ב תמוז הלך לעולמו הרב הראשי מנחם מענדל שיק. בן 61 היה בפטירתו. למד אצל הרב עמרם בלוס בבאראט'יו-אויפאלו וכן אצל ה'שבט סופר' בפרעסבורג. הוא נשא לאשה את בתו של הרב שמואל [זאב] יונגרייז מביהאר-נאג'באיוס. שימש כ-20 שנה כרב כאן. לפני שנים אחדות הוא הוציא לאור ביחד עם אחיו, רבה הראשי של אונוד [מאיר שיק], את החיבור "ישרש יעקב" מאת אביהם הרב יעקב שהיה הרב הראשי של נאד-אודואר. בהלוויה נשאו הספדים בניו וחתניו, וכן השתתף המון רב וגם נציגי השלטון המקומי. חתנו הרב אריה לייבוש סג"ל יונגרייז ירש את מקומו. (Zs.Uj. גליון 26 י"ח

תמוז תרפ"ח עמ' 4-5, וכן J.P. גליון 28 ג' אב תרפ"ח עמ' 186, Egy. גליון 26 י"ח תמוז תרפ"ח עמ' 14)

שאטוראליא-אויהאי (איהעל) – לפי מסורת בני הישיבה המקומית מתקופת הרב הראשי ירמיהו לעוו (משנת תרט"ו ואילך) שרו בהונגרית את השיר הידוע המתחיל במלים "סול א קאקאש מאר" – התרגול קורא (Egy. גליון 28 ב' אב תרפ"ח עמ' 8)

קאשוי – שאלת העירוב המקומי שבמשך שנים עוררה פולמוס, מגיעה לפתרונה. בכ' תמוז סייר הרב הראשי [שאול] בראך בליווי בית הדין ופתרו בעיות הלכתיות. (J.P. גליון 29 י' אב תרפ"ח עמ' 191)

פרעסבורג – ה'מבחן גדול' של השיעור הראשי בישיבה הגדולה נערך ב-כ"ז תמוז, במזג אויר קיצוני עקב החום הכבד. הרב הראשי [עקיבא] שרייבר בחן באופן אישי את התלמידים והראה את שביעות רצונו המלאה מהידע שהם הראו. כמה ימים לפני כן בכ' תמוז נערך בשיעור הראשי של הישיבה הקטנה המבחן לקבלה לישיבה הגדולה. הם נבחנו ע"י הרב הראשי ביחד עם מנהל הישיבה הרב ברוך לבל. נוכחו גם ראשי הקהל, גבאי בתי הכנסת וההורים. התלמידים ענו על הדרישות ורובם ככולם התקבלו לישיבה הגדולה. (J.P. גליון 29 י' אב תרפ"ח עמ' 191)

פוטנוק – בר"ח אב נפטר הרב הראשי מרטון [מאיר] טננבאום. בן 74 (69) היה בפטירתו. הוא ירש את כהונתו מאביו הרב יעקב (מחבר השו"ת נהרי אפרסמון). לפני כן שימש כרבה של פילעק וטארנא, כאן הוא שימש כרב למשך 31 שנה. בלויה השתתף המון רב מכל יישובי הסביבה, והספדים נשאו 16 רבנים [אחריו נבחר חתנו חיים יהודה טייטלבאום מקאבא כרב ראשי, גם אחיו מנחם מענדל רבה של טארנא היה מועמד] (Zs.Uj. גליון 29 י' אב תרפ"ח עמ' 10, ראה גם גליון 32 א' אלול תרפ"ח עמ' 12, ובהרחבה ב- J.P. גליון 33 ח' אלול תרפ"ח עמ' 212)

פאקש – בשבת שעברה (פר' ראה) נערכה הבר מצוה של זולטן [אליעזר זוסמן] בנו של הרב הראשי של סענדרא שמשון אלטמן. בחור הבר מצוה דרש ב'חריפות ומגידות' לשביעות רצון הקהל. לאחר דרשת אביו, נשא את ברכתו הסבא הרב הראשי שמעון סופר (Egy. גליון 31 ט"ו אב תרפ"ח עמ' 14)

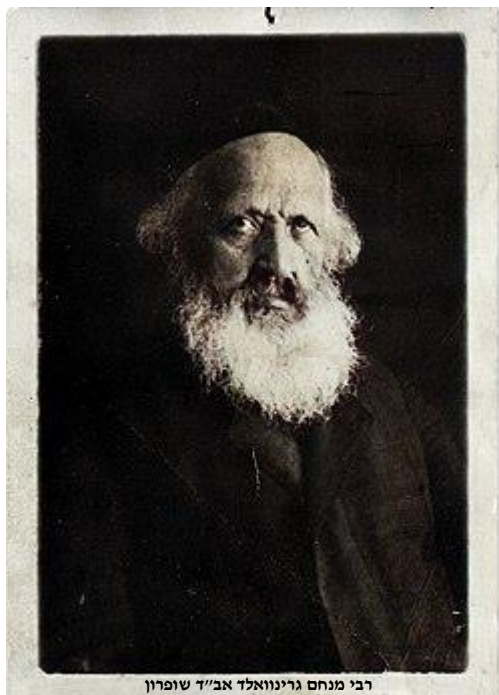
נאנ'-ואראד (גרוסוארדיין) – הרב מנחם מענדל שיק שעל פטירתו כבר נכתב למעלה, שימש לפני היותו רבה של סיקסו, למשך שנים אחדות כרבה של חברת 'מחזיקי תורה' כאן. ב-ה' אב לרגל השלושים לפטירתו נערכה עצרת הספד בהשתתפות ציבור גדול שזכר את פעילותו הענפה והמבורכת בקרב החברה. נשא הספד רב רושם הרב הראשי של העיר בנימין פוקס וכן רבה של החברה יוסף [הכהן] שוורץ. (Zs.Uj. גליון 30 י"ז אב תרפ"ח עמ' 10)

מאקו (מאקווא) – בישיבה נערך סיום על מסכת חולין בצירוף חנוכת בית המדרש. השתתף קהל רב מכל החוגים. הרב הראשי משה פורהאנד נשא דרשה ובה המריץ את בחורי הישיבה ליתר התמדה. כמו כן דרש חתנו מנהל הישיבה הרב אפרים רוזנפלד ונכדו יוסף רוזנפלד (Egy. גליון 32 כ"ב אב תרפ"ח עמ' 14, וכן ב- Zs.Uj. גליון 32 א' אלול תרפ"ח עמ' 11)

שאטוראליא-אויהאי (איהעל) – האיגוד הארצי 'שומרי שבת' ערך אסיפה רבת רושם ביום א' כ"ג אב. השתתפו כ-300 נציגים מקהילות שונות ונבחרו גם בעלי תפקידים באיגוד. את הדרשה התורנית נשא הדיין ומו"ץ הרמן [צבי הירש הכהן] דיק. (Egy. גליון 33 ל' אב תרפ"ח עמ' 13, ראה גם ב- Zs.Uj. גליון 32 א' אלול תרפ"ח עמ' 5 וכן Isr. גליון 35 י"ד אלול תרפ"ח עמ' 8)

שופרון – בכ' באב השלים הרב עמנואל [מנחם] גרינוולד את 55 שנות פעילותו

כאן. הוא היה יליד הכפר צעצע ליד שארבוגראד ואת עיקר תורתו הוא רכש בישיבת פרעסבורג אצל הכתב סופר. הוא נשא בזיווג ראשון את בת הרב"ד דוד ניימן לאשה. לאחר פטירת אשתו בדמי ימיה הוא נשא את בת הרב יצחק קרמר מוינה. נבחר בשנת תרל"ב כדיין בשופרון ובהמשך כרב ראשי. בימיו התפתחה הקהילה לאחת מהקהילות הגדולות שבמדינה. הרב זכה למשפחה ברוכת ילדים, מתוך 11 ילדיו משמשים 6 כרבנים ומלומדים. (J.P. גליון 32 א' אלול תרפ"ח עמ' 205, Isr. גליון 35 י"ד אלול תרפ"ח עמ' 7 עם תמונת הרב)

רבי מנחם גרינוואלד אב"ד שופרון

בילקא – רבה של הקהילה [אהרון] ליברמן עזב את הקהילה [בשנת תרפ"ז] כנראה עקב מחלוקת. המחלוקת פרצה שוב כאשר הרב לייבוש קאליך (אולי קאליש) דרש את משרת הרב.

בסופו של דבר הובאה ההכרעה לפני בית דינו של הרב [יוסף צבי] דושינסקי בחוסט. בפסק דין ניתנה לקהילה הזכות לבחור רב כרצונה והרב קאליך נתמנה כדיין בצירוף פיצוי כספי. [הרב הראשי שנבחר היה נפתלי צבי וייס, בנו השני של האדמו"ר מספינקא] (J.P. גליון 32 א' אלול תרפ"ח עמ' 205)

גאלאנטא – בוגרי הישיבה - תלמידי הגאון הרב יהושע בוקסבוים, שלמדו אצלו גם בהיותו עוד רבה של נאג'י-מאג'אר (מאגנדורף) – מתכננים כינוס לקראת שבת פרשת כי תבוא. הנהלת הישיבה מבקשת מאת כל יוצאי הישיבה להירשם עקב אי ידיעת הכתובות של כולם. הסוגיא הנלמדת תהיה 'המקדש באיסורי הנאה' (קידושין נו) (Zs.Uj. גליון 32 א' אלול תרפ"ח עמ' 12, J.P. גליון 33 ח' אלול תרפ"ח עמ' 212)

נ'ירבאטור – תיאור מפורט ומורחב על ביקורו של הרב הראשי של נאג'קארוי (קראלי) יואל טייטלבוים בשבת נחמו. עמו הגיעו למעלה מאלף מחסידיו וכן מאות נוספים מיישובי הסביבה. הכותב מספר על כל מהלך השבת, התפילות והסעודות ודרשות הרב. (Zs.Uj. גליון 33 ח' אלול תרפ"ח עמ' 4-5)

ראהו (ראחוב) – הרב הראשי [שלמה זלמן] פרידמן יסד - בתמיכת משפחת אביש - ישיבה במקום, ובה לומדים מעל 100 תלמידים. הקהילה וכן הישיבה התנהלה ברוח חסידית, כי גם הרב היה חסיד שנסע לאדמו"רי סיגעט, סאטמאר, בעלז וויז'ניץ. במקום ישבו גם האדמו"רים מבית קרעטשניף. (J.P. גליון 33 ח' אלול תרפ"ח עמ' 212)

טולצ'וא (טאלטשווא) – ב"א אלול נבחר כרב הראשי עקיבא [פנחס] קורניצר, יליד סערענץ', בן 36, בן (יעקב) [יואב] ת"ח ידוע, מצאצאי הח"ס. הוא למד בישיבת פרעסבורג אצל הדעת סופר ואצל הרב משה גרינוולד בהוסט וכן אצל הרב מרדכי ליב וינקלר במאד. (Egy. גליון 34 ח' אלול תרפ"ח עמ' 15)

מאגוץ' – בר"ח אלול נפטר אחד מזקני הקהילה אוש ישראל בן 98. שימש למשך 50 שנה כגבאי צדקה. היה מקובל בקרב כל הציבור עקב תמימותו ויר"ש שלו. בעת ההלוויה נספד ע"י הראשי יוסף ליבוביץ'. בתור חבר בח"ק נקבר על חשבון החברה. (Egy. גליון 34 ח' אלול תרפ"ח עמ' 19)

באלקאן' – לפני כעשור יסד הרב הראשי יקותיאל ליכטנשטיין בית יתומים במקום וכן הקים ישיבה. ליד המוסדות הללו פעל בית דפוס ובית מלאכה לאריגה בו יצרו טליתות. המוסדות זכו להכרה מצד השלטונות. (Zs.Uj. גליון 33 ח' אלול תרפ"ח עמ' 11)

בודאפעסט – בר"ח אלול נערכה בחצר בית הכנסת קאזינצי חתונתם של אמשל הוגו סוחר סיטונאי עם שארי פריד ממאז'ו-קו'באשד.

את החופה ערך מצד הכלה הרב הראשי אשר אנשיל הלוי יונגרייז, וכן השתתפו שני דודים שלה הרב הראשי של אר-מיהאי-פאלוא בנימין שנפלד וכן אחיו הרמן [אברהם] שהיה דיין שם. בסעודה דרשו גם הדומ"ץ של אגאר (ערלוי) מור [משה] שרייבר ומכובדים נוספים. (Zs.Uj. גליון 33 ח' אלול תרפ"ח עמ' 11)

עוללות

הבחור נפתלי צבי ויזנר - תלמיד ישיבת סאנטוב

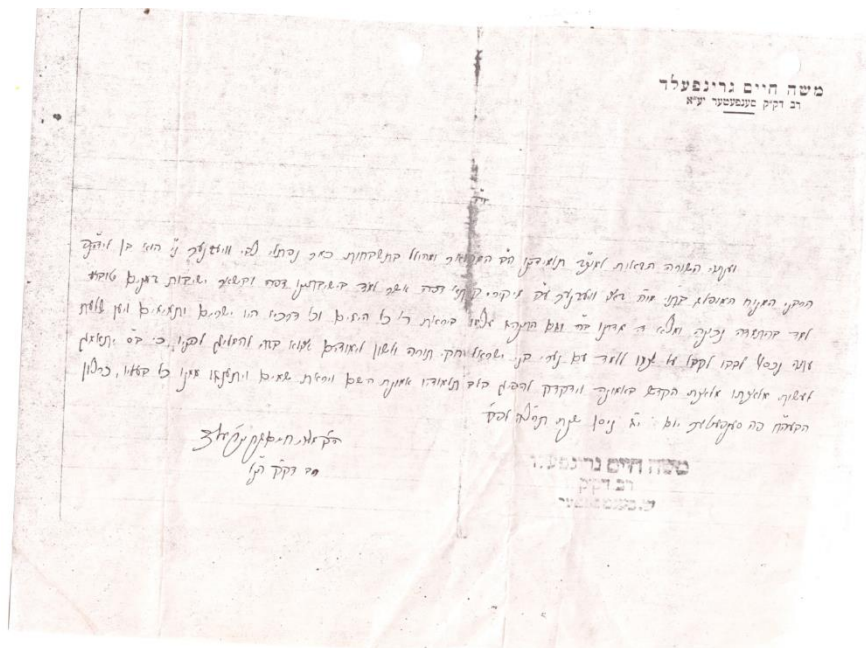
בהמשך לגליונות הקודמים, על תלמידי ישיבת סאנטוב בראשות הג"ר יעקב משה דייטש זצ"ל - רבה האחרון של העיירה, אפרט כעת על תלמיד נוסף שקיבל מאת הרב דייטש זצ"ל 'המלצה' המצורפת כאן [תשו"ח לצאצאיו שהמציאו לידי העתק].

הר"ר נפתלי צבי (אנטול) ב"ר זאב (פרקש) ויזנר, שיוסנטפטר - פתח תקוה. כ"ח אדר תרע"ו - ל' מנחם-אב תשס"ח.

היה מצאצאי הגאון הצדיק רבי מאיר אברהם זצ"ל אב"ד טשאבע, מח"ס פרי צדיק, מתלמידי החוזה הק' מלובלין זי"ע (דרך חתנו רבי שמעיה ויזנר מגאווא). היה בן זקונים, לאחר שמונה אחים ואחיות. אביו נפטר בהיותו בגיל שש. אמו, אחיו ואחיותיו ויוצ"ח נספו באושוויץ, הי"ד. ארבעה אחים שרדו.

למד בישיבת הגאון רבי משה חיים גרינפלד אב"ד שיוסנטפטר, [לימים קיבל ממנו כתב-המלצה בשביל להיות 'מלמד'].

בגיל שש עשרה וחצי בערך הגיע לשיבת סאנטוב ולמד בה כמה שנים. בקיץ תרצ"ג נתן לו הרב דייטש כתב-המלצה, בו מזכיר שלמד בישיבה כשנה וחצי. כפי הנראה המשיך ללמוד בסאנטוב גם לאחר מכן. הוא היה מוכשר ובעל זכרון מופלא. בגיל עשרים קיבל 'סמיכה לרבנות' מאת רבני בד"ץ בודפשט.

שאף ללמד תורה את ילדי ישראל. בשלב מסויים נודע לו שבישיבת 'עץ חיים' במונטרי שבשווייץ מחפשים מורים, והוא הגיע ללמד שם. קיבל 'סמיכה לרבנות' מראש הישיבה, הגי'ר אליהו בוצ'קו זצ"ל. לאחר זמן עבר ללמד בברסלאו שבגרמניה [בין התלמידים שלימד נמנה הגי'ר חיים פרידלנדר זצ"ל]. כאשר החמיר מצב היהודים בגרמניה, נמלט וחזר לישיבה במונטרי, שם למד בחברותא עם הגאון הצדיק רבי שלמה וולבה זצ"ל [לימים קיבל ממנו הסכמה חמה לספרו 'עוברים ושבים'].

בימי השואה התאמץ לסייע לאחיו בהונגריה, והשיג הרבה ויזות למדינה קטנה בדרום-אמריקה. הוא העביר את הויזות על ידי כומר הונגרי שהיה חייב לו טובה.

לאחר השואה טרח להחיות ולחזק את רוחם של אודים מוצלים מאש, ילדים ונערים שנותרו ללא משפחה. הוא היה מראשי צוות המרכז לפליטים שעל ידי 'אגודת ישראל' בעיירה אנגלברג, וסייע רבות בשיקום הילדים והעמדתם על דרך ה'. כמו כן פעל ועזר להבריח יהודים מברית המועצות.

בהמשך היגר לארה"ב לאחיו הגדול בניו-יורק. בשנת תש"ט התחתן עם רבקה ב"ר ברוך שמחה גרינברגר. משפחתה היתה מהידו-בסרמין. אביה ואחיה היחיד נספו באושוויץ, הי"ד. היא ואימה שרדו, ולאחר המלחמה המשיכו לארה"ב.

עסק בחינוך, בתחילה בניו-יורק ואחר כך בבוסטון ובדטרויט. הוא היה מפקח חינוכי ומחנך דגול. בשנת תש"ל עלו לארץ והשתקעו בפתח-תקוה. המשיך לעסוק בחינוך ופיתח עזרי למידה לרוב. חיבר ספרי לימוד לצעירים, וכתב ספרים בחינוך והשקפה.

זוה נוסח ההמלצה שקיבל מהרב דייטש :

בע"ה

וידבר משה את השירה הזאת לעד העולה מן הארץ ברזל, לתלמידי הב' החשוב **נפתלי צבי וויעזנער** מק"ק שאיאסענפעטער, אשר למד ושנה בבית מדרשי בין חבירים המקשיבים לקולי ג' זמנים רצופים, תוכם רצוף אהבת תורה ויראת שמים, כל זמן משך היותו פה לא מש מאהלה של תורה, ועלה במעלות הלימוד להבין ולהשכיל דברי חכמים וחידותם, וגם דרכיו היו בתום וביושר כדת של תורה, לא נטה קו מדרך מישור. ואקוה ברצות ה' אם יוסיף לילך בדרך הזה ויהגה בתורת ה', ולא יפנה דרך לנטות ימין או שמאל, יעלה מעלה בתורה וביראה ויתענגו בו הוריו ומוריו.

כתבתי וחתמתי פה סאנטוב אסרו חג דפסח שנתרצ"ג לפ"ק.

יעקב משה"ק דייטש

חונה פה ק"ק הנ"ל והגלילות

איש תם וישר ירא / אלקים פעל צדק ה"ה היקר / כ"ה חיים בכ"ה / יצחק צבי ז"ל קליין / במלאות מספר ימיו פ"ט / שנים מת בזיקנה ושיבה טובה / ביום ש"ק כ"ט אדר שני / שנת תרמ"ג לפ"ק / תנצבה.

זוגתו מ' פיגלא (בלע"ז פאני) בת ר' יודל הכהן גרינער / קאהן. נפטרה בת מ"ז ער"ח כסליו תרט"ו ומנו"כ באראד.

על מצבתה נחרת: / פה טמונה / האשה החשובה והצנועה / נדיבת לב ופועלת צדק ה"ה מרת / **פעגילה** בת הנכבד והיקר / הרר יודל הכהן ז"ל אשת היקר / **הרר חיים קליין** שהלכה / לעולמה בת שבעה וארבעים שנה / ונקברתה בשם טוב ביום ב"ת / ערב ראש חודש כסליו בשנת תרט"ו לפ"ק.

בנם ר' יצחק צבי קליין הנ"ל נולד במאקאווא בשנת תקצ"ו (ביום 5 פברואר 836). גר בסעטשאני, עבר לבודפסט אחרי תרמ"ה, לשם נקרא על ידי ידידו הצדיק העסקן רבי יצחק רייך. נפטר בבודפסט ביום ז' תשרי תרנ"ג ומנו"כ באובן ישן (בודא).

פ"נ / איש יקר רוח / תמים עם אלקים ואנשים / עוזר דלים ומחסה לב עניים / כ"ה **יצחק צבי קליין** / בן כ"ה חיים ז"ל / נפטר ונקבר ז' תשרי תרנ"ג לפ"ק / יראת ה' היתה בלבו אצורה / צאצאיו גדל על ברכי התורה / חלק מהונו לכל לב שואל / קבץ ושלח גם לארץ ישראל / צדקה וחסד עשה כל השנים / בצדק ילין בצרור החיים / ישמרהו בצדקו שוכן שמים / תניצ'ב'ה'.

זוגתו הראשונה מרת אסתר (שמה בלע"ז נעטטי) לבית פיגל (ילידת סעטשאני) נפטרה באראד בגיל 31, ביום כ"ד טבת תרל"ד ומנו"כ בביה"ח הישן באראד. יתכן שהיא נעטטי בת ר' שמעון ורעזי פייגעל שנולדה באראד ביום 15 אוקטובר 836. לפי זה היא היתה בגיל של בעלה, אך אי"כ הגיל ברישום פטירתה ועל מצבתה לא מדויק.

פ"נ / אשה היקרה מרת / **אסתר** / המהוללה אשר היה עטרת בעלה / אשת כ"ה / **יצחק צבי**

נ"י קליין / ותלקח אסתר בת ל"א שנה / ביום / כ"ד טבת שנת תרל"ד לפ"ק / תנצב ה.

ביום 30 ינואר 874 נשא ר' יצחק צבי את זוגתו השני' רוזה [שמה בלע"ז] בת [דודו?] ר' גאטליב קאהן וקאטי לבית בלייער, ילידת פטרעוואסעלא ואח"כ במאקאווא, נפטרה בבודפסט בת מ"ח ביום 19 ינואר 900. המסד"ק היה רבי אברהם קארנפעלד אב"ד מאקאווא.

ילדיו מזיוו"ר:

א. בנו הב' יעקב דב, נפטר בווייטצען בן כ' בשנת תרל"ט, יש ידיעה על פטירתו

במכ"ע שבת אחים פ' תרומה תרל"ט.

ב. בתו קיילא, נישאה בשנת תרמ"ה בגיל 22 לר' ניסן אפטערגוט הי"ד (יליד צאנז, ב"ר ירוחם יוסף מצאנז – זענטא), נפטרה בגיל 69 בב. יארמוט.

ג. בתו מינקא אשת ר' אריה ב"ר זאב ראטה יליד פרעמישלא גליצ'י. בנם יצחק צבי נולד 9 פברואר 894. בן נוסף שלהם היה העסקן ר' חיים ראטה.

ד. בנו ר' שרגא פייש, יליד סעטשאני, התחתן ב"ד אב תרנ"ב בגיל 23 בנאנאש עם פערל בת ר' אברהם מאיר פריעדמאן משם וזו רחל לבית לנדסמן. נעקד"ה ו' תמוז תש"ד.

ה. בתם רייזל, נולדה בסעטשאני 12 אוגוסט 869. נישאה בבודפסט 6 אוקטובר 896 לר' חיים שבתי קליין (יליד מחוז מרמרוש תרל"ב, בן ר' ברוך משה ורבקה לבית גליק). אח"כ החליפו את השם לקאוועשי. נפטרה בבודפסט בגיל 77 ביום 2 פברואר 945. מיו"ח בנם מו"ה יצחק צבי קאוועשי מבודפסט וחתנם ר' חזקיהו שענבערגער משם.

ו. בנו ר' ליפמאן נולד 17 דצמבר 873 בסעטשאני, נישואיו 27 ינואר 897 בשאלגא-טאריאן. נפטר י"ד כסלו ת"ש ומנו"כ בסאטמאר.

ילדיו מזיוו"ש:

ז. ר' ידידיה (גאטליב) קליין מקישקון-פעלעדיהאזא. זו' פריידל קעניג. נפטר בבודפסט 21 אוקטובר 939 בגיל 64.

(וואיסצען.) אס ר"ח אדר האסמען וויר איינע לוי.
דער זיך כל בני קהלת היראים דפה סהילנאהמספאל
אננעשלעסמען: הבחור הסולג, אי"א, כ"ה יעקב רוב
בן היקר וחשוב ירא חרד על דבר ה', כ"ה איצק הרש
קליין סעטשאני נ"י, אשר הי' לומר מה בשיבתו של
הנאן אביד דקהלנו נ"י איזס נאמליך ברי ימיו,
בהיותו כבן כ' שנה, נאמר נעווארדען. דעוועלכע האם
פריהער בק"ק ארא, מאקו, האללאש ובק"ק באנהאר
נעלערנס, כל דואו אמרו, כל יראת ה' מרחמת על מצוי.
ווענען ר"ח אדר וואר עם ניכס: נעשטאסמען, דעוועל.
בען מספד צו זיין. אלליין ירא פרידיגע סהילנאהמס
נאב זיך פראפצורעם אויף דען נעווארדען אללער אנווע.
ווענען קור. מאנע עם היסען: בלע המות לנצח, ונפשו
של המנהג התי צורה בצורח החיים, עדי ישמע שומר
התור !
דאג תעצב.

ח. אולי: לאורה, נפטרה בבודפסט בגיל 58 ביום 29 יוני 1950. אשת אודון פולק. גרה בביטשקע מחוז פעיער.

וואלף ראזענבערג – קרית יואל מאנרא

יחוס חותנו של הרה"צ ר' צבי אביגדור פיש זצ"ל מנאפקאר

הרב הצדיק ר' **צבי אביגדור פיש** זצ"ל מנאפקאר (אבי הרה"צ רבי אהרן ישעיה פיש זצ"ל מהאדאס), נשא בזו"ר את ש"ב מרת **רחל פראדל** ע"ה, שנולדה בישוב פאטש-פעטרי לערך שנת תקפ"ה לפ"ק לאביה מוה"ר יצחק פיש ז"ל. היא נפטרה ביום כ"ז כסלו שנת תרל"ח לפ"ק, ומנו"כ בביה"ח החדש בעיר קאלוב.

אביה מוה"ר **יצחק פיש** ז"ל, נולד בעיר קאלוב לערך שנת תקנ"ג לפ"ק, ונשא את מרת **חי' ע"ה** לבית **קופפערשטיין**, שנולדה בראצפערט לערך שנת תקנ"ח לפ"ק, (ע"פ פקודי ישוב פענעסלעק בשנת תר"ח לפ"ק, ואכמ"ל על משפחת קופפערשטיין החשובה מראצפערט).

בצעירותו דר בישוב פאטש-פעטרי, שם נולדו רוב צאצאיו, ונפקד שם בשנת תקפ"ח לפ"ק בין משלמי המסים. לערך שנת תר"ג לפ"ק עבר לפענעסלעק, שם נפקד בשנת תר"ח לפ"ק עם כל משפחתו.

אח"כ התיישב בישוב ער-קירטוועליעש (בראמעניש Curtuiseni) הסמוך לפענעסלעק, ונמצא בין החתומים על ספה"ק נדבת פי (לבוב תרי"ג) להרה"ק מקאמרנא זי"ע, **קער טיליש - ר' יצחק פיש**.

נפטר בקירטוועליעש ביום כ"ח ניסן שנת תרל"ג לפ"ק, ונטמן שם בו ביום (ברשימת פטירתו נזכר שם זוגתו [השניה] סאליי לבית גאלדשטיין, היא נפטרה שם בת ע"ד שנה ביום ד"ה' אייר שנת תרל"ג לפ"ק).

וכאן המקום לציין, כי שלחנו לבקר את בית החיים שבקירטוועליעש (הוא סמוך לבית הקברות של הנוצרים, הכניסה היא בין הבתים נומער 655-660), ונמצאות שם רק עשרים מצבות בערך, וביה"ח הוא במצב זנוח מאד, ומצוה גדולה לתקנו.

בניו הידועים הם, (1) מרת רחל פראדל הנ"ל, (2) ערזשעבע"ט, נולדה בפאטש-פעטרי לערך שנת תקצ"ב לפ"ק, (3) מוה"ר יוסף משה ז"ל מביקוני וראצפערט, נולד בפאטש-פעטרי לערך שנת תקצ"ג לפ"ק, (4) לאזא"ר מער-קירטוועליעש, נולד בפאטש-פעטרי לערך שנת תקצ"ה לפ"ק, (5) מוה"ר גד ז"ל מקאלוב, נולד בפאטש-פעטרי לערך שנת תקצ"ו לפ"ק, (6) שאלאמא"ן, נולד בפאטש-פעטרי לערך שנת תקצ"ט לפ"ק, (7) פראנציסק"א, נולדה בפאטש-פעטרי לערך שנת תר"ב לפ"ק, (8) ישראל, נולד בפענעסלעק לערך שנת תר"ג לפ"ק.

והנה, אינו ידוע לבני המשפחה בן מי היה ר' יצחק הלזה, והאיך מתייחס לאבי המשפחה הרב הצדיק הישיש ר' יעקב זצ"ל מקאלוב (ומה ששערו קצת שהי' בן בנו הרה"ח ר' אהרן ישעי' ז"ל, פשוט שזה אינו, כי הוא הי' רק כמה שנים גדול מר' יצחק דנן, והאיך יתכן שהי' אביו. ובאמת הי' לו לר' אהרן ישעיה בן בשם יצחק אייזיק, שנולד בשנת תקפ"ג ודר בסעליש).

ובקונטרס זכרון אבותינו ועוד, כתבו לשער שהוא ר' יצחק בנו של ר' יעקב פיש בעצמו, אשר מנו"כ בקאלוב, ומצינו בסוף ספר הר הכרמל (פראג תקע"ב) שהי' דירתו בפי' פטרי.

אמנם קצת קשה ע"ז, כי בספר הנ"ל נמצא זכרו בלשון הזה - **הרבני הנגיד מהו' יצחק פיש במ"י** [בן מי יעקב] **מפיטרי / אחיו הרבני האברך מהו' אהרן** [ישעי'] **פיש**, אשר מזה מוכח שהוא הי' אחיו הגדול של ר' אהרן ישעי' אשר נולד בסביבות שנת תקמ"ה לפ"ק (והדין נותן כן, כי אביהם ר' יעקב כבר מזכיר את אביו ר' יצחק בברכת המתים בשנת תקמ"א לפ"ק, ובודאי קרא את שם בנו יצחק לפני קראו בשם אהרן ישעי'), והלא ר' יצחק דנן נולד בשנות התק"ן כמו שכתבתי לעיל (כן יוצא מפקודי שנת תר"ח לפ"ק ומרשימת פטירתו).

זאת ועוד, כי על מצבת ר' יצחק ברי"ע בקאלוב נחרת שנפטר כ"ז תשרי, ור' יצחק דנן הרי נמצא ברשימת פטירתו שנפטר בכ"ח ניסן, כנ"ל.

ובס"ד מצינו בין פקודי ישוב קאלא-שעמיען בשנת תר"ח לפ"ק, את אלמנתו וכל משפחתו של ר' יצחק ב"ר יעקב פיש ז"ל, ושם רואים שגם הוא דר בפאטש-פעטרי עד שנת תקפ"ה לערך, ושני יצחק פיש היו שם, ומעתה מוטל עלינו לחקור בן מי מאחיו הי' ר' יצחק דנן.

והנה בספר הר הכרמל הנ"ל, נמצאים בין הפרענומערנטען מקאלוב גם בנו הגדול של ר' יעקב פיש - **הקצין מהו' ברוך פיש / בנו האברך מהו' יצחק פיש**,

ומזה נראה לשער כי ר' יצחק פיש דנן, שנולד כבר בתחלת שנות התק"ן, הוא ר' יצחק פיש בנו של ר' ברוך, שהי' כבר אברך אחרי נישואיו שנת תקע"ב לפ"ק.

וראי' לדבר, כי חתנו מוה"ר צבי אביגדור קרא את בנו בשם **ברוך**, וגם בנו של ר' יוסף משה ב"ר יצחק נקרא כן, שמזה נראה שהיו נכדיו

קאלף

הרב המלך'נ החסיד המפורסם מהו' יצחק טל'נ'י
הנגיד המפורסם מהו' יעקב פיש
הנגיד מהו' יעקב קלנדל
הקצין ר' אברהם פרידמאן
בנו החו' כ' אשר פ"מ
הקצין מהו' ברוך פיש
בנו האברך מהו' יצחק פיש
הרבני הנגיד מהו' יצחק פיש צמ"י מפיטרי
אחיו הרבני האברך מהו' אהרן פיש
הרבני מהו' משה ראזענפעלד מבערעטל
הנח' מל"ר הרש סנ"ל

של ר' ברוך, (ואם כי מצינו הרבה ממשפחת פיש שנקראו בשם ברוך אף שלא היו נכדיו, אמנם כולם נולדו סמוך לפטירתו ע"כ נקראו ע"ש דודם, וכדרך שקרא ר' צבי אביגדור את שם בנו אהרן ישע"י סמוך לפטירת דודו החסיד, משא"כ שנים אלו נקראו בשם ברוך בשנות התר"ך).

רבי ברוך ב"ר יעקב פיש מקאליב

הרה"ח ר' **ברוך** ב"ר יעקב **פיש** ז"ל מקאליב, נקרא כנראה על שמו של הגה"צ מוה"ר ברוך זצ"ל אב"ד קאליב, שנפטר סמוך ללידתו בשנות התק"ל לפ"ק.

נמצא בין החתומים מקאליב על ספר הר הכרמל כנ"ל, ועל ספר מוסדות תבל (ווין תק"ף), וברשימת משלמי המכס בשנת תקפ"ח לפ"ק. נפטר לערך שנת תקצ"ה לפ"ק.

בין בניו הי' גם הרה"ח ר' יוסף פיש ז"ל מראצפערט, שגם ממנו נשארו הרבה צאצאים.

זלמן ליב ווייס – קרית יואל

לעלה 19 - מוה"ר יהודה וויינבערגער ז"ל מנאטשאווין

הנני בזה להוסיף על מאמרו של הרב ש.ב.י. סיימון בעלי זכרון 19 על משפחת וויינבערגער מנאטשאווין, כי מצאתי זכרם של ראשי המשפחה בפנקס הח"ק דעיר מיהאלאוויטץ (מרחק כ-13 ק"מ מנאטשאווין) ונתברר תאריך פטירת ומקום מנוחת חו"ז הרבני הנכבד מוה"ר **יהודה וויינבערגער** ז"ל וזוגתו **שרה רבקה** ע"ה, חותנו בזו"ר של חו"ז הגה"ק רבי יוסף יוזפא ראזענבערג זצ"ל אבד"ק פ"ל-לאדאני בעל יד יוסף ודברי יוסף.

בפנקס הנ"ל בדף 54 נרשם: **רייזע 25-א קבר 6 - ר' יודא ב"ר יצחק מניאצעוויטש וויינבערגער ז' אדר תרכ"ח.**

ובדף 67 נרשם: **רייזע 29-א קבר 2 - שרה רבקה ב"ר ישע"י כ"א טבת תרל"ד.** ועל מה שמסופק שם במאמר בנ"ל אודות תאריך פטירת מרת שרה רבקה, שנרשם במיהאלאוויטץ בשנת תרל"ג פטירה של האשה סאלי וויינבערגער אשת יודא, ילידת שאליםאש (נאטשאווין), אך נרשם שגיל הפטירה הוא 58 וזה לא מתאים, יצויין כי רישום הפטירה ביום הנ"ל נרשם פעמיים, פעם בשם 'סאלי' (שרה) וויינבערגער, ופעם בשם 'רעבעקא' (רבקה), וברישום השני נרשם שהיא בת 70, שזה מתאים מאוד לשרה רבקה אשת ר' יודא. גם נרשם שנפטרה מחולי-רע ושנקברה במיהאלאוויטץ - אבל יצויין כי מרישום הפטירה עולה שנפטרה י"ט טבת תרל"ג, ולפי הפנקס הנ"ל עולה שנפטרה כ"א טבת תרל"ד.

עוד נמצא רישום לידה של האשה 'זאלי' וויינבערגער, בת **פיגא**, שנולדה תקס"ג/ד בנאטשאווין, שזה מתאים במדויק לפטירת שרה רבקה בשנת

תרל"ג בת 70, ואכן לר' יצחק ב"ר יהודה וויינבערגער בת בשם פיגא כמבואר במאמר שם, וכנראה ע"ש מרת פיגא אמה של שרה רבקה.

לפי המידע הנ"ל מצאתי את מצבת ר' יהודה וויינבערגער בביה"ח מיהאלאוויטץ (סמוך למקום מנוחת הרה"ק רבי שאול ליטשיקער זצ"ל), ראה צילום הרצו"ב.

וזה העתק הנוסח כפי מה שהצלחתי לפענח [תשו"ח להרב סיימון על עזרתו]:

ויזרע יצחק בארץ ההוא | בשנת ברכות לפ"ק | וערבה לד' מנחתו | הוא יהודא בנו / פ' נ' / עטרת ראשינו / ידיד ד' ה'י ונפש יקרה / השביע מטובו נפש רעבה / ו.. ה'י לעושה לו חובה / דלתותיו? פתוחים לרוחה / א... שקדו על דלתי תורה / ביום מיתת משה רע"י מהימנא / נשמתו גם כן יום זה יצאה / ישרו ותומו ימצא שמה / צדקתו כבר לפניו הלכה / חיים שביק לנו וברכה / בוץ נדחים נזכה מהרה / ויצאה נשמתו בטהרה ז' אדר.

תאריך פטירתו ומקום מנוחת בתם מרת לאה ע"ה, אשתו הראשונה של רבי יוסף יוזפא ראזענבערג זצ"ל, לא נתברר עדיין, וכנראה לפי לידת צאצאי רבי יוסף יוזפא בזו"ש, נפטרה בערך בשנת תרי"א.

יצויין כי אחר נישואיו בזו"ש עם בת רבי יצחק ראכליץ זצ"ל אב"ד בערעגסאז, בערך בשנת תרי"ב, נשאר רבי יוסף יוזפא ראזענבערג לגור בנאטשאווין - סמוך למקום מגורי חותנו בזו"ר, וכפי שרואין ברישומי הלידות נולדו לו שם כל צאצאיו בזו"ש (וזה מתאים להפסק דין בין רבי יוסף יוזפא לחותנו הראשון המובא במאמר שם, שנכתב בשנת תר"כ, כבר אחרי שנולדו לו לרבי יוסף יוזפא כמה צאצאים בזו"ש), עד שנתקבל לאב"ד פישפיק-לאדאני, ושם נולד בנו הצעיר חו"ז מוה"ר ישעי' ראזענבערג ז"ל בשנת תרל"א. הוא נשא את מרת לאה ע"ה בת אחותו מאב מרת יענטא ע"ה אשת מוה"ר משה זאב שווארץ ז"ל מטשאמאניא, כך שצאצאי ר' ישעי' המה נכדי רבי יוסף יוזפא משני הזיווגים.

שמואל צבי שפיטצער - קרית יואל

לעלה 64 – מכתב שאלה מרבי ישראל אברהם עדליס אב"ד האלאס

בס"ד נתקבל ע"י המערכת, מאת הרב ישכר דוד קלויזנר הי"ו, מכתב שאלה ששלח זקני רבי ישראל אברהם עדליס זצ"ל אב"ד האלאס (תולדותיו בעלה 64 עמ' ט"ז) לידידו הגאון המפורסם רבי אברהם יצחק גליק זצ"ל בעל 'יד יצחק'. המכתב נמצא בין גנזי הכתבים של הגאון בעל 'משנה שכיר' זצ"ל הי"ד שהיה יליד האלאס, וניצלו בימי המלחמה ע"י בתו אמו של הרב קלויזנר הנ"ל.

בס"ד העתקתי להלן את המכתב אות באות מהכתב יד, ובמקומות הנקרעים השלמתי מהשערה, והסגרתי בחצאי מרובע.

בעזה"י אור ליום ה' מ"ד למב"י תרמ"ב לפ"ק פה יושב האלאס יע"א

החיים והשלום וכ"ט לכבוד אמ"ו הרב הגאון האמיתי המפורסם, פ"ה עה"י ... עטרת תפארת ראשינו צדיק נשגב כקש"ת מו"ה אברהם יצחק נ"י ויופיע [אב"ד דק"ק טאלטשווא יע"א].

אתי ת"ל החיים והשלום כה אקוה לשמוע מאת כבוד מו"ר נ"י כל טוב סלה.

אחדש"ת באתי לשאול א"פ קדשו. אודות ענין, אשר אירע פה אצל א' נתבשל אוז טריפה. ולא נודע הדבר עד אחר האכילה, ועלה המרק תחילה על השלחן בתוך קערה גדולה כנהוג, ואחריה ניתן הבשר ג"כ בתוך קערה גדולה אחרת, ומהם נתחלק לקערות קטנות טעללער, והכלי בישול הם כלי ברזל גלעזירט, והכלי אכילה הוא פרזאלאן טוב, הסכינים והמזלגות הם הלהב ברזל, מחושקים בקתות כסף – ואחר כל זאת הודחו יחד הקערות והטעללער ע"י עירוי [מכ"ר].

ותוכן שאלתי הוא. אם מותר להלביץ את הכלי בישול באופן שיתלכנו היטיב – או לא, מפני הגלעזירט. הקערה אשר עלה המרק לתוכה לענ"ד צוודאי נאסרת ע"י עירוי מכ"ר. והקערה אשר עלה הבשר לתוכה ג"כ נאסרת הגם כי לא שייך בזה עירוי. כמבואר בזו"ד ס' ק"ה ב"ש"ך ס"ק ז'. אכן על הטעללערם יש לדון מה דינם, כי לפי דעת מהרש"ל הובא ב"ש"ך ס' הג"ל ס"ק ח', וז"ל בדבר גוש כגון [מתיבתא] בשר דמעריץ חס מן הקדירה אם היד סולדות צו דינו לעולם ככ"ר. והש"ך מסכים ל... ולפ"ז הטעללער אשר ניתן עליהם הבשר בעודו חס נאסרו ג"כ, למאן מפיו אם היד סולדות ... או אפשר ללא מחמירין כל כך לאסור בכלי שלישי, ותלינן דאין היד סולדות צו. אכן [הסכינים] והמזלגות בזה הוי ג"כ דוחקי דסכיני וצוה מחמיר הט"ז בסי' ז"ד ס"ק י"ד אפי' בהפס"מ כמבואר למעין במצוות אות י"ד – וגם נחתך הבשר בעודו בהקערה הגדולה באיזה מן הסכינים והמזלגות – מה דינם. אם אפשר להגעילם כאשר המה בקתי או לא –

והנה אם אפשר לזדד הטעללער הנ"ל להכשירם – עתה כאשר הודחו יחד הקערות והטעללער מה דינם. כי לפי דעת הרמ"א בסי' ז"ה סעיף ג' וז"ל אצל אם עירה מים רותחים על כלים של בשר ושל חלב ביחד אפי' שומן דבוק בהם

על אבינו שבשמים - אלה דברי תלמידו הנאמן משתחוה מול הדרת קדשו ואומר כתלמיד לרב שלום

הק' ישראל אברהם עדליס

זלמן ליב ווייס – קרית יואל

לעלים 32, 65 - הספד מכת"י על רבי געץ בודונסקי אב"ד קערמענד ורבי ליב פופר אב"ד קיצע

לאחרונה נמכרה בארה"ב ע"י בית המכירות 'Torah Auctions' מחברת נדירה בכת"י, ובה הספד שנאמר באחד מימי תענית בה"ב בראשית שנת תר"ה, על פטירת שני רועים ומנהיגים שנפטרו באותה עת: הגה"ק **רבי אליקים געץ באדאנסקיא אב"ד קערמענד** זצוק"ל (נפטר בליל יוה"כ תר"ה, הובאו תולדותיו בגליון 32 עמ' ב-יב), והגה"ק **רבי ליב פאפער אב"ד טשוס וקיצע** זצוק"ל (נפטר ביום כ"ו אלול תר"ד הובאו תולדותיו בגליון 65 עמ' יג-טו). תודתנו להנהלת בית המכירות הנ"ל על רשותם האדיבה לשימוש בצילום כתב היד ותוכנו.

לקראת סוף ההספד מובא בו חידוש נפלא בשמו של הגה"ק **רבי מאיר קיצע** זצוק"ל דומ"ץ בצעהלים ואב"ד סענטגרוט (יעויין אודותיו בספר 'קהלת צעהלים וחכמיה' עמ' 102, ובגליון 23 עמ' ב-ד), אשר עד כה לכאורה לא היה ידוע על חידושים ממנו במקום אחר.

[הרב המספיד מתייחס למותו של אהרן חארין מאראד באותה עת (ט' אלול תר"ד), ומאריך בגנות דרכיו ודרך תלמידיו 'המחדשים', כדלהלן].

בנתונים שסיפק בית המכירות לא הוזכר שם המחבר, אך בכריכת המחברת נכתבה תעודה בלועזית עליה חתום הגה"ק **רבי ליב קעניגסבערגער אב"ד שטיינמאנגער** (סאמבאטהעלי) זצוק"ל. ואכן מכתב יד קדשו היוצא ממקום אחר נראה לכאוי' כי אכן מקולמוסו הטהור יצאו הדברים, אך עדיין יל"ע. [יצויין כי קשר מיוחד שרר בין משפחות רבי ליב קעניגסבערגער, יליד צעהלים, ורבי מאיר קיצע דומ"ץ שם [אבינו **רבי עוזר קעניגסבערג** היה אפוטרופוס של יתומי רבי מאיר, יעויין 'קהלת צעהלים וחכמיה' עמ' 103; כמו"כ על כתב הכתרת רבי ליב לאב"ד שטיינמאנגער חותם **רבי נטע הרש בן רבי מאיר קיצע**, יעויין גליון 44 עמ' סה].

להלן קטעים מתוך ההספד :

אחי היקרים! ידוע לכם למה ועל מה שאנו נאספים היום פה, היום המסוגל לעת ערב בבוא השמש, ביום שהונח למנהג להתענות ולאמר סליחות, אולי חטאנו בחג העבר מתוך שמחה ותענוג (יעויין טו"ח ס"י תצב), גם לנו לשפוך לבבינו, בביאת שמשנו ומאירנו...

שהצטער א"ע, שעובר על חמשה ענוים במשנה (יומא פ"ח מ"א), והרגיע א"ע שהוא מוכרח מאחר שהוא בסכנה, ופיקוח נפש דוחה הכל.

...ואם נשפוט את הצדיקים הגדולים במשפט אמת, נראה, שאף אם לא הבינו המוכיחים הקודמים לייפות את לשונם בצחות הלשון כהחדשים, עכ"ז השכילו יותר להטיב לב השומעין, ולנטותם לגמילות חסדים, ממה שיפעלו החדשים. "הצדיק אבד ואין איש שם על לב ואנשי חסד נאספים" (ישעיהו נז, א), עם הצדיקים ימותו גם אנשי גומלי חסדים, שיפסוק הכל בעוה"ר אצל ב"י. "הושיעה ה' כי גמר חסיד, כי פסו אמונים מבני אדם" (תהלים יב, ב), הכל פסק, הבני אדם אינם באמונה זה נגד חבריו כמקדם. הם היו רועי[ם] נאמנים שרעו אותנו, כמ"ש דה"מ (תהלים כג, ב) "על מי מנוחות", שראו שלא טוב לנו המשך עין או"ה עלינו. והחדשים חונפים להכניס אותנו אל רעש העולם הזה.

...ע"כ אחי היקרים אל תתחברו אל הלצים, ואל תאמינו להם, אם מדברים לה"ר על צדיקי דורינו, שהיו תמיד מפורסמים לחסידים. ואירע להם כמו דוד המלך שהתפלל על אויביו (תהלים לה), "ייבשו ויכלמו מבקשי נפשי, יסוגו אחור ויחפרו חשבי רעתי, חנם טמנו לי שחת רשתם, חנם חפרו לנפשי, יקומון עדי חמס, אשר לא ידעתי ישאלוני".

...ועתה גם בזמן הזה שלקח הקב"ה שני הגאונים שזכרנו, לקח ג"כ הרב מאראד, אין אני באתי לדון, כי הוא עתה משוכני עפר, רק זאת ידעתי, "טוב[ים] השנים מן האחד אשר יש להם שכר טוב (בפעלם) [בעמלם]" (קהלת ד, ט), ולהשנים אין להספיד כמו שאמרנו, אבל על השלישי יש לנו לקון שנטע [שנטה?] דעתו, ותשוקתו לחדש בכל יום בכמה לבבות, והשחית לבבו הטוב שהיה בטבעו, וצחות שפתיו, רק להסיר מדרכי אבותיו.

רק שזה היה החילוק בין השנים ובין האחד, כי הם אם היו נדיבי לב היה בלי פניה צדדי רק מטוב לבם האמתי ולשם שמים, אבל גבי האחד, מה שהושיע לעוני האדם(?) הוא היה כמו המיסיאנרע שנותנים מעות להמשיך להם האנשים, רק להטיב מעמדם בעוה"ז, ואינם משגיחים על טובת עוה"ב. אנשים צדיקים כהשנים, חממנו לנו בעץ ישר, ואף אם מתחילה בעוה"ז עשן מעט, אבל אח"כ בעוה"ב יהי לנו החמימות. אבל מדבקי(?) האחד, רוצים לחמם אותנו בעץ חדש, שרק עומס, ואינו שורף, ויש לנו עשן בעוה"ז, בלי חמימות בעוה"ב.

...ואמרו חז"ל (יעויין כתובות קג:) מת בערב יוה"כ סימן רע, מת ביוה"כ סימן טוב. ופירש הה"ג הגדול מו"ה מאיר קיצע <דומ"ץ בק"ק צעהלים ואב"ד סענטגרוט> זצ"ל, שאמרו (אבות פ"ב מ"י) "שוב יום אחד לפני מיתתך", ושאל איך אנו יודעין אימתי, והשיב, ע"כ צריך לשוב בכל יום ויום. והנה העצלים אומרים תמיד, אשוב למחר, והנה אצל זה מכונה כל יום בשם ערב יוה"כ, כי אמר מחר אשוב. אבל למי ששב בכל יום, בכל יום אצלו יוה"כ. וז"ש 'מת

בעי"כ', כשיבוא יום המיתה אצלו ביום שאמר שישוב למחר, זה רשע; אבל 'מת ביוה"כ', ששב בכל יום, הוא צדיק.

ובזה הצדיק 'רבי אליקים געץ באדאנסקיא אב"ד קערמענד' > זצ"ל בכפל כפלים נתכפרו עונתיו, בוודאי כל יום יום היה אצלו במחשבתו יוה"כ, וגם באמת נכנס יוה"כ כשמת, וסמך הקב"ה זה לזה כמו גבי מיתת נדב ואביהו (יעויין ירושלמי יומא פ"א ה"א).

וראויים הם אלו ב' הצדיקים ז"ל למאי שאמרו חז"ל (שבת קה:), מו"ק כה). 'ת"ח שמת הכל כקרוביו להתאבל עליו', וגם אנחנו נשב על הארץ מעט, ונבכה במסתרים, ונתודה על כל חטעתינו, ועלינו ירחם א-ל מלא רחמים.

ונסיים בנחמה, שנוכל להשיב ג"כ על השאלה "איה מעון אריות", כמו שהשיב הנביא (נחום שם) "אשר הלך אריה לביא (ו)שם גור אריה ואין מחירד", אם הבן ראוי למלא מקומו, אז הוא נחמה שלא יושחת מהתשוקה אל הכת החדשה. "יראה אל עבדיך פעליך" (תהלים צט, ז), מתוך זה נראה שמה שפעל הגאון ז"ל הכל היה לשם שמים, "והדרך על בניהם", אם יטע הדרו על בניו. ומתוך זה יקוים ויהי נועם ה' אלינו, ובלע מות לנצח בדורינו, ומחה דמעה מעל פנינו, ונ"א."

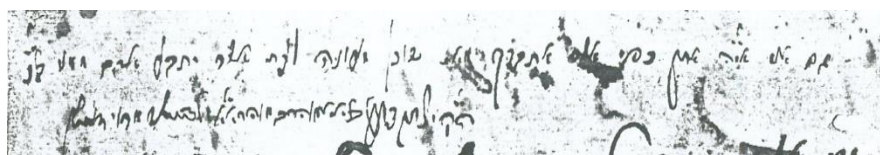
שלום הס – ביתר עילית

מכתב מרבי זעקל דייטש אחי ה'גורן דוד'

אחד מאחיו של הגאון רבי אהרן דוד דייטש אב"ד ב' יארמוט ובעל גורן דוד הוא רבי יצחק זעקל דייטש אב"ד ראזשנוי. מעט מאוד ידוע אודותיו. הוא נפטר בשנת תרל"ג. חתנו היה רבי יהודה ליב למברגר אב"ד ראזשנוי (אבי רבי מנחם מענדל אב"ד טיסא-פולגאר אבי רבי משה נתן נטע גאב"ד מאקאווא).

בפנקסו של רבי יצחק חיים גליקזון מגעריש שעלה לירושלים מצאנו את חתימתו על התחייבות לתמוך בו, וז"ל: "גם אני אי"ה אתן כפי אשר אתברך מעת שוכן מעונה לעת אשר יתבע אדם ממני בלי"ה הק' יצחק זעקל בלאאמ"ו הרב מוהרא"א ז"ל דייטש מדוידניטץ".

לפי חתימתו בפנקס זיהינו את חתימתו על מכתב ששלח אל ידידו רבי מאיר קליין חתן רבי דניאל פרוסטיץ ראב"ד פרשבורג. מהמכתב עולה כי בשנת תר"י הוא בא בקשרי שידוכין עם בת הרב המנוח של מיהאלאוויטץ. לכאורה הכוונה

ומה שיש אתנו עצה אחרת לע"ע היא שאכתוב כתב בקשה ויוחתמו עליה רבנים גדולים, הכל בהסתר מאוד שלא ירגישו מנגדנו ויצאו לנגדנו להפר עצת ה'.

ולרוב הטרדה אקצר ואומר שלום, הכ"ד אוה"נ דש"ת תמיד

הק' אברהם שמואל בנימין בה"ג מהרמ"ס זצ"ל

שמעון אופמאן – מעלבארן

לעלה 43 – משפחת קרויס

א[בעמ' ל"ג ברשימת צאצאיו של ר' נפתלי הערצקע קרויס מניר מאדע, מופיע באות א' בנו ר' "שאמואל" קרויס, ובאות ו' מופיע בנו ר' ישעיה קרויס.

אך ברישומי הפטירות בדיורע מופיע ר' דוד בן שאמואל קרויס יליד ניר מאדע שנפטר בט"ו טבת תרצ"ז. ועל מצבת ר' דוד זה [ראה להלן] כתוב שהוא "בן מו"ה ישע"י קרויס ז"ל", וא"כ מתברר שמדובר בבן אחד של ר' נפתלי הערצקע ששמו היהודי הוא ישעיה ושמו הלועזי הוא "שאמואל".

והוא היה בנם הבכור של ר' נפתלי הערצקע קרויס ורעייתו מ' ייטל לבית פריעד, שנולד בניר מאדע ומופיע שם במפקד תר"ח כבן 16.

זוגתו הראשונה של ר' ישעיה-שאמואל הייתה מ' זאלי כמו שמופיע באות א' שם, ולכאורה שמה העברי היה שרה, ע"פ הכיתוב במצבת בנם ר' חיים אליעזר בטארקאני [מצו"ב].

ולאחר פטירתה [שהייתה אחרי תרכ"ג, ע"פ לידת בתם האני המופיעה שם] נשא ר' ישעיה את מ' פרומט לבית איידליס המופיעה באות ו' שם, וממנה נולד בנו ר' זאב הי"ד, (סבו של ר' חיים קרויס מב"ב ז"ל).

תשו"ח לעורך על מציאת רישום הפטירה ותמונת המצבה.

[ב] בתחילת המאמר הנ"ל מובא ממפקד תר"ח שאבי המשפחה ר' חיים אליעזר קרויס התגורר בווארשאני במשך 48 השנים שקדמו לתר"ח.

ויש להעיר שב-עלה 24, עמוד כ"ו, מובא ממפקד תר"ח, שבנו ר' נפתלי הערצקע הוא בן 40 ויליד ניר מאדע, ולכאורה זה סותר את העובדה שאביו התגורר כבר 8 שנים לפני כן בווארשאני ולא בניר מאדע.

משפחת גולדשטיין מאראניוש

זקני ר' דוד ב"ר ישעיה קרויס הנ"ל, נולד בניר מאדע בשנת תרי"א בערך,

בהגיעו לפרקו נשא את מ' פריידא ב"ר ישראל דוד גאלדשטיין מאראניוש [נקרא אז באטש-אראניוש וכיום אראניוש-אפאטי]. במשך השנים הם התגוררו ב-אראניוש, דירע, ויטקא, ובקאפאטש-אפאטי [כיום חלק מאראניוש-אפאטי].

ר' דוד נפטר בגיל 86 בט"ו טבת תרצ"ז בדירע ונטמן שם. חלק ממצבתו השתמר ועליו כתוב: [ויהי דוד] משכיל לכל דרכיו / [דר] כי תורה וחסידות הליכו / בשערים נודע / ישרו שהיה עובד י' / מו"ה דוד ע"ה / בן מו"ה ישע"י קרו"ז ז"ל / נפטר בש"ט / ט"ו טבת תרצ"ז לפ"ק / ת נ צ ב ה.

רעייתו מ' פריידא נפטרה בח' טבת תרצ"א ואינה מופיעה בספר הפטירות של דירע, אך שמה רשום בכיתוב הפוך על מצבה של נכדם הילד שמואל ב"ר ישעיה קרויס,

שנפטר בשנת תרצ"ב, לא ברור האם באמת נטמנה שם, או שכתבו זאת לזכרה.

אבי משפחת גאלדשטיין באראניוש היה ר' חיים מרדכי גאלדשטיין, ככל הנראה נולד בסביבות תקע"ב והיה נשוי למ' געלא גרוס. בניהם א' ר' ישראל דוד, ב' ר' יונה, ג' ר' נפתלי צבי.

צאצאי ר' ישראל דוד ור' יונה השתדכו ביניהם כמה פעמים, [לדוגמא, א' ר' מרדכי ב"ר יונה נשא את קטלין ב"ר ישראל דוד. ב' בנם ר' אריה לייב נשא את מ' רבקה ב"ר דוד קראוס חתנו של ר' ישראל דוד גאלדשטיין. ג' ר' ישעיה ב"ר דוד קראוס שהיה נכדו של ר' ישראל דוד, נשא את מ' לאה מלכה בלום נכדת ר' יונה, בת לבתו מ' הינדא וחתנו הרה"ח הצדיק ר' אלעזר בלום מדירע].

ר' ישראל דוד חי ונטמן באראנוש. חתניו של ר' ישראל דוד הם: א) הרה"ח ר' פנחס אליעזר פריעדמאן מזשעמנע, ב) ר' דוד קראוס הנזכר לעיל.

ר' יונה גולדשטיין נפטר בגיל 78 בדירורע ונטמן שם. חלק ממצבתו השתמר ועליו כתוב: ... ועד מצבה הזה / כי זה שמו וזכרו לא ימחה / ה"ה הרבני הנגיד המפורסים ונודע בשערים / מו"ה יונה גאלדשטיין ז"ל / בן היקר והנכבד מו"ה חיים מרדכי ז"ל / נפטר לדאבון נפש ביום ש"ק כ"ו / לחודש תשרי תרע"א לפ"ק / תנצב ה.

יונה גלעד (גאלעט) – זכרון יעקב

לעלה 5 - זהות הכותב מקהילת שעבעש

בעלה 5 (עמ' מ-מג) נכתב אודות כתב יד

בלתי מזוהה מקהילת שעבעש. צוטט שם מדברי הכותב המוסר את תאריכי הלידות של הוריו ומשפחתו, אך עדיין לא התבררה זהותו.

כעת לפי פרטים אלו גילה הרב זלמן ליב ווייס מקרית יואל שהכותב הוא רבי יעקב גוטמן הי"ד. הוריו ר' דוד גוטמאן ומ' גיטל לבית פערלשטיין גרו בשנת תר"ץ בטארנא. ר' דוד נולד בטארנא לאביו ר' יעקב (חותנו של רבי בצלאל גרוסמן אב"ד ה' טשאבא). הכותב ר' יעקב למד בטירנוי אצל הגאון רבי שמואל דוד אונגאר זצ"ל הי"ד שהיה לימים אב"ד נייטרא. בקו' 'הלכות החדש' (טירנוי, תמוז תרצ"א) עמ' י"ג התפרסם ד"ת ממנו על מסכת קידושין. הוא חותם "יעקב גוטמאן מטארנא". ר' יעקב נעקד"ה ביום ד' אייר תש"ב, הי"ד.

בחורים במפקד תר"ח בקליינווארדיין

בשנת תר"ח נפקדו היהודים במדינת הגר, בצענזוס זה נפקדו משפחות היהודים שבכל עיר ועיר, אצל כל הפקודים נרשם מה מלאכתם, מקום מולדתם, מנין שנותיהם וכמה שנים הם דרים כבר בעיר זה.

במקום שהי' ישיבה לבחורים באו בחורים מרחבי המדינה והתאכסנו אצל הבעלי בתים, או שכרו מקום מיוחד לאכסני', לפעמים ניתן לראות בצענזוס זה רשימה מתלמידים בחורי ישיבה, ומזה יש להיוודע על תלמידי הישיבות בתקופה ההיא שלא ניתן לדעת ממקום אחר. אחד מן המקומות שנתקלתי

ברשימה כזו, הוא בעיר קליינווארדיין שהתנהלה שמה ישיבה רמה ע"י האב"ד הרב הגאון ר' אברהם יצחק וויינבערגער. אחרי שנפקדו שם כל המשפחות, יש רשימה של צעירים, שבאו ללמוד ולעשות מלאכה. אצל הבחורים הללו נרשם שבאו ממקום אחר ללמוד שם. ואלה שמותם:

א. הר"ר **מאיר אברהם הלוי** יליד ענטשענטש בן ט"ו שנה, נמצא שם כבר ב' שנים. היה בן בתו של הרה"ק רבי מאיר אברהם מטשאבע בעל 'פרי צדיק'.

ב. הר"ר **יוסף ליבערמאן** יליד שעניע בן י"ז שנה, נמצא שם כבר ב' שנים. ה"ה ר' יוסף מפרעשוב בן הר"ר שמעון אב"ד שעניע, והוא הי' שני בשני עם ר' מאיר אברהם הנ"ל, שניהם נכדי הפרי צדיק.

ג. הר"ר **יוסף שמואל הירשלער** נולד בשוראני בן י"ז שנה [נולד תקצ"א] בקליינווארדיין נמצא כבר ד' שנים.

היה אח"כ אב"ד סענט-קיראל-סאבאדיא, ואח"כ בירושלים. הוא אבי משפחת הירשלער בירושלים. ראה ב'החת"ס ותלמידיו עמ' ע"ט בערך אחיו ר' אשר אנשיל אב"ד נאמעסוויט תלמיד החת"ס, ששם אביו הי' ר' צבי, וראה גם שם עמ' ת"ד שהי' חתן הר"ר פנחס יודא פייפער אב"ד קאוועגרעש תלמיד החת"ס. נפ' ז' כסלו תרנ"ד.

ד. הר"ר **יצחק אויש** יליד מיהאליפאלווא בן י"ז [יליד תקצ"א].

ב"ר שלמה צבי ממשפחת יפה מנו"כ במיהאליפאלווא. הי' גם תלמיד הכתב סופר, ראה החת"ס ותלמידיו עמ' תק"ה, שם כותב שדר במאקא גליל קלז"ב. צדיק נשגב ובמקום שהתפלל בימות החול נרקב העץ מדמעותיו. נפטר י"ג אב תרנ"ה ומנו"כ בקלז"ב. חתנו ר' יודא קאין מעגערבערג מח"ס מניחות יהודה, הוא חותנו של ר' חיים פעדער מעגערבערג-בני ברק. בקאטאלאג מבית המכירות 'קדם' מספר 62 לאט 181 הי' ספר 'משנת חכמים' (קרעמניץ) שהי' שייך להרב מקליינווארדיין ואחד מהחתימות בכתב יד בתוך הספר הוא 'אני הק' יצחק אויש אויס מיהאליפאלווע'.

ה. **מאריץ ליכשיין** מטערצאל בן י"ד, [נולד תקצ"ד].

כנראה ממשפחת ר' מאיר ליכטשיין מטערצאל חותנו של הרה"ק ר' חיים יוסף גאטליב אב"ד סטראפקוב בעל טיב גיטין וקידושין. בתקופה ההיא מוצאים בטערצאל איש בשם ר' שמעון ליכטשיין, אולי הבחור הזה בנו.

ו. **יעקב יאקאבאוויטש**, יליד סאניסלוי בן י"ז [נולד תקצ"א].

אביו ר' שלמה ואמו חנה, דר באראניאש-מעדיעש ואח"כ בסאניסלוי, והוא חותן ר' הערש ליב פאלאק אחי הר"ר זעקל הלוי פאלק מבאניהאד. ר' מנחם הלוי פאלאק הרב מסערענטש היה מצאצאו.

ז. **זיגמונד שאנברון** מהומנא בן ט"ו.

ח. **שאמועל וואלהענדלער** מהומנא בן י"ג.

ט. **מעניהארד בורגער** משאראשפאטאק בן י"ג.

י. **שימאן סאבעל** מקירימע בן ט"ו. (בצענזוס תר"ח בעיר קורימע רואים איזראעל סאבעל בן ל"ו יליד אראניא-פאטאקע, אופה, זוגתו בילא ממארגאניע בת ל"ה, בניהם: ליב בן י"ג, היצקא י"א, שרה ז', דוד ה').

יואל וויינשטאק – קרית יואל

מערכת עלי זכרון

מיסודו של הרב משה אלכסנדר זושא קינסטליכער זצ"ל
הכתובת לקבלת הגיליון ושליחת מאמרים alyzecharon@gmail.com

© כל הזכויות שמורות